

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TMS 27' YE GÖRE KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR VE DÜZENLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT YÜKSEL

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. YAVUZ ÇİFTÇİ

KASIM-2008
MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TMS 27' YE GÖRE KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR VE DÜZENLENMESİ

MURAT YÜKSEL

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19.11.2008
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 19.11.2008

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Selim BEKÇİOĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Recep ŞENER

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Aslan EREN

KASIM- 2008
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 25/09/2008 tarih ve 428/5 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4 maddesine göre, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Murat YÜKSEL'in "TMS 27'ye Göre Konsolide Finansal Tablolar ve Düzenlenmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 19/11/2008 tarihinde saat 13:00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

Üye

Üye

Prof. Dr. Selim BEKÇİOĞLU

Prof. Dr. Recep ŞENER

YEMİN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “TMS 27’ ye Göre Konsolide Finansal Tablolar ve Düzenlenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/11/2008
Murat YÜKSEL

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı: YÜKSEL

Adı: MURAT

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe: TMS 27' ye Göre Konsolide Finansal Tablolar ve Düzenlenmesi

Y. Dil: Consolidated Financial Statements and Their Arrangements According to
TMS 27

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 19.11.2008

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : ÇİFTÇİ Yavuz

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 147

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Konsolide Finansal Tablolara Ait Genel Bilgiler
2. TMS 27' ye Göre Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi
3. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesine İlişkin Uygulama Örneği

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Konsolide Finansal Tablolar
2. Türkiye Muhasebe Standartları
3. Azınlık Hakları
4. Şerefiye

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER:

1. Consolidated Financial Tables
2. Turkish Accounting Standards
3. Minority Rights
4. Consolidated Surplus

- 1- Tezinden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezinden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 19/11/2008

ÖZET

Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan yoğun rekabet, işletmelerin faaliyet gösterdiği piyasadaki rekabet ortamını da değiştirmiştir. Ülkelerin kendi piyasalarını koruyan düzenlemeler, piyasaya girmek isteyen yabancı işletmeler açısından yüksek risk faktörü yaratmaktadır. Günümüzde bu düzenlemelerin azalması, ulusal işletmeler açısından pazar paylarının kısa zamanda düşeceği tehdidini yaratmıştır. Artık işletmeler varlıklarını sürdürmek ve güçlü olmak için daha saldırgan büyüme stratejilerini uygulamak zorunda kalmaktadırlar.

İşletmelerin büyüme stratejilerinden biri olan dış büyüme; işletmelerin kendi olanaklarının yeterli olmadığı veya daha faydalı kullanılmak istenildiği zamanlarda sıkça uygulanan bir stratejidir. Dış büyüme stratejilerinden olan grup (holding) tarzı örgütlenme ise, bir işletmenin başka bir işletmeyi, yönetiminde söz sahibi olarak kendi yararları için yönetmesidir.

Grubun, ilgili çıkar gruplarına finansal durumu ve faaliyet sonuçlarıyla ilgili bilgi sunması gerekliliği söz konusudur. Grup hakkında bilgiye ihtiyaç duyan kesimler; mevcut ve potansiyel yatırımcılar, çalışanlar, borç verenler, satıcılar ve diğer ticari tedarikçiler, müşteriler, devlet ve benzerleridir. Bu bilgilerin yararlılığı gerçek, güvenilir ve anlaşılır biçimde düzenlenen konsolide finansal tablolara bağlıdır.

Gruplar tarafından düzenlenen konsolide finansal tabloların anlamlı ve birbirleriyle karşılaştırılabilir olması, dünyada genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanmasıyla sağlanabilir. Bundan dolayı, çalışmanın konusu Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standardı 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde konsolidasyonun tanımı, konsolide finansal tabloların tanımı, bu tabloların hazırlanma amacı, yöntemleri ve muhasebe standartları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra TMSK tarafından yayınlanan TMS 27 muhasebe standardı incelendikten sonra konsolide bilanço ve gelir tablosunun hazırlanmasına ilişkin açıklayıcı örnekler verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, TMS 27 standardına uygun bir örnek uygulama yapılmıştır.

ABSTRACT

The intense competition resulting from globalization has led to changes in competitive atmosphere in markets where organizations operate. The regulations in countries aiming to protect their own markets may create a high risk factor for the companies who want to enter the markets. Today, the reduction seen in the number of such regulations poses a treat for national organizations to lose their market shares. Now, organizations have to implement more aggressive growth strategies to maintain their existence and remain powerful.

Exogenous growth, one of the organizational growth strategies, is a kind of growth strategy capitalized on when an organization's own resources are not adequate or the existing resources are desired to be used more effectively. One of the exogenous strategies, group (holding) type of organization means having managerial rights in the management of another organization and trying to manage the organization for its own interests.

It is necessary for the group to present information concerning the results of financial and operational activities to the concerned stakeholders. Those who need information about the group are present and potential investors, workers, creditors, vendors, other commercial suppliers, costumers, and state etc. Whether the presented information is useful, correct, reliable, and understandable depends on consolidated financial statements arranged.

For the consolidated statements prepared by groups to be meaningful and comparable to each other, they need to be designed in compliance with generally agreed accounting standards across the world. Therefore, the topic of the present study was determined to be Turkish Accounting Standard 27: Consolidated and Separate Financial Statements Standard that is issued by the Board of Turkish Accounting Standards.

In the first part of the study, general information about the definition of consolidation, the purpose why these statements are prepared, the methods used in the preparation of these statements and accounting standards is given. Then, explanatory samples related to preparation of consolidated balance sheet and income statements are presented after TMS 27 accounting standards that are issued by TMSK have been examined. At the end of the study, a sample application complying with TMS 27 standard is presented.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARA AİT GENEL BİLGİLER

1.1. KONSOLİDASYON KAVRAMI.....	4
1.2. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN TANIMI.....	6
1.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENME GEREKÇELERİ.....	11
1.4. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENME AMAÇLARI.....	12
1.5. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	15
1.6. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER..	21

İKİNCİ BÖLÜM

TMS 27' YE GÖRE KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

2.1. STANDARTLA İLGİLİ TANIMLAR.....	25
2.2. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN SUNUMU.....	29
2.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN KAPSAMI	31
2.4. KONSOLİDASYON İŞLEMLERİ.....	36
2.4.1. Ana Ortaklık İle Azınlık Paylarının Ayrılmasıyla İlgili İlkeler.....	36

2.4.2. Grup İçi İşlemlerin Eliminasyonu İle İlgili İlkeler.....	37
2.4.3. Konsolide Finansal Tabloların Aynı Tarih Ve Muhasebe Politikaları İle Hazırlanmasıyla İlgili İlkeler.....	40
2.5. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DİPNOTLARI.....	41
2.6. KONSOLİDE BİLANÇONUN DÜZENLENMESİ.....	43
2.6.1. Konsolide Sermaye Ve Konsolidasyon Şerefyesinin Hesaplanması...45	
2.6.1.1. Ana Ortaklık İle Bağlı Ortaklık Arasındaki Sermaye İlişkisi.....	52
2.6.1.2. Konsolidasyon Şerefyesinin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	61
2.6.2. Konsolide Bilançoda Varlıkların Ve Yabancı Kaynakların Düzenlenmesi.....	62
2.6.2.1. Alacak Ve Borçların Netleştirilmesi.....	63
2.6.2.2. Grup İçi Mal Alım Satımı.....	67
2.6.2.3. Maddi Duran Varlıklar.....	72
2.6.2.4. Azınlık Payları.....	77
2.7. KONSOLİDE GELİR TABLOSUNUN DÜZENLENMESİ.....	80
2.7.1. Konsolide Gelir Tablosu Düzenlenirken Yapılacak Giderme Ve Düzeltilmeler.....	83
2.7.1.1. Ortaklıkların Birbirleriyle Mal Alım Satımından Kaynaklanan Kârların Eliminasyonu.....	83
2.7.1.2. Gelir Ve Gider Kalemleri.....	91
2.7.1.3. Dönem Kârı Vergi Ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları.....	93
2.7.1.4. Azınlık Payları.....	93
2.7.2. Bağlı Ortaklığın Dönem İçerisinde Kontrol Altına Alınması.....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN
UYGULAMA ÖRNEĞİ**

3.1. İŞLETMELERİN TANITIMI.....	99
3.2. GRUBUN KONSOLİDASYON ÖNCESİ BİREYSEL FİNANSAL TABLOLARI.....	100
3.3. GRUBUN KENDİ ARALARINDA GERÇEKLEŞEN SERMAYE İLİŞKİLERİ İLE DÖNEM İÇİ İŞLEMLERİ	102
3.4. KONSOLİDASYON İŞLEMLERİ.....	103
3.5. GRUBUN KONSOLİDE BİLANÇO VE KONSOLİDE GELİR TABLOSU.....	110
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA.....	124

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
IAS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IASC	: Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
IFAC	: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IOSCO	: Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü
FASB	: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
SFAS	: Finansal Muhasebe Standardı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Konsolide Gelir Tablosunun Standart Formu.....	82
---	----

GİRİŞ

Günümüzde işletmelerin ekonomik ilişkileri uluslararası boyut kazanmıştır. Bunun sonucu olarak işletmeler yoğun rekabet altında ayakta kalabilmek için devamlı büyümek zorunda kalmışlardır.

İşletmelerin büyüme yöntemleri iki grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi olan iç büyüme; işletmelerin kendi olanakları ile büyümesi olarak tanımlanabilir. İkinci yöntem olan dış büyüme ise, işletmelerin başka işletmelere katılarak büyümesini ifade eder.

Dış büyüme yöntemlerinden biri; bir işletme tarafından diğer bir işletmenin hisse senetlerinin yönetim ve kontrol hakkını elde edecek oranda satın alınmasıdır. Burada satın alan ile satın alınan işletmelerin hukuki varlıkları devam etmektedir. Hisse senetlerini satın alan işletmeye “ana ortaklık”, hisse senetleri satın alınan işletmeye “bağlı ortaklık” ve bütün bu işletmeler topluluğuna ise, “grup” denir.

Ülkemizde Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Bankalar Kanunu, Sigorta mevzuatı gibi çeşitli düzenlemeler içinde muhasebe ve raporlamaya ilişkin farklı hükümler yer almaktadır. Bunun sonucunda halka açık şirketler, bankalar ve sigorta şirketleri aynı dönem için birbirlerinden farklı finansal tablolar düzenlemek durumundadırlar. Aynı zamanda ulusal muhasebe standartlarındaki farklılıklar, finansal tablolardaki bilgilerin güvenilir şekilde kullanılmasını engellemektedir. Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK) Tasarısı, işletmelere finansal tablolarını düzenlerken Türkiye Muhasebe Standartları'na uyma zorunluluğu getirmektedir. Ayrıca yeni TTK Tasarısı'nı beklemeden, öncelikle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), daha sonra da Sermaye Piyasası Kurulu kendi kararlarıyla Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK)'nun muhasebe standartlarına uyacaklarına dair kararlar almıştır. TMSK ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun muhasebe standartları birebir aynıdır. Böylelikle ülkemizdeki işletmelerin finansal bilgileri ile uluslararası alanda faaliyet gösteren işletmelerin finansal bilgilerinin karşılaştırılmalı analizi mümkün olacaktır. Çalışmamızın konusunu, konsolide finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan muhasebe standardı TMS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı oluşturmaktadır.

Bireysel finansal tablolar, bir işletmenin finansal ve faaliyet sonuçlarını gösteren tablolardır. Konsolide finansal tablolar ise bir grubun finansal ve faaliyet sonuçlarını gösteren temel tablolardır. Konsolide finansal tabloları bireysel finansal tablolardan ayıran özellik ise birden fazla işletmenin oluşturduğu grupta ilgili bilgileri tek bir işletmeymiş gibi gösteren tablolar olmasıdır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında etken olan başlıca hususlar aşağıdaki gibidir:

- Grubun faaliyet ve finansal sonuçlarının değerlendirilmesi,
- Grup yöneticilerinin başarı derecelerinin belirlenmesi,
- Grup yöneticilerinin yüksek getiri elde edebileceği yatırım kararlarını almaları,
- Grubun bağlı ortaklıklardaki yatırımlarının maliyet- kâr analizi,
- Grubun uluslararası piyasalarda sermaye sağlayabilmesinde ve sermaye maliyetleri,
- Grupla ilgilenen yatırımcılar açısından, grup hakkında doğru ve gerçek bilgiye ulaşabilmek,
- Grubun başka ülkelerde ki faaliyetlerinin sağlıklı işleyebilmesi,
- Grubun uluslararası piyasaya olan uyumudur.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda 342 işletmeden 179 tanesi konsolide finansal tablolar hazırlıyor. Başlıcaları Koç, Sabancı, Doğan, Mazhar Zorlu Holding ile Akbank, İş, Garanti bankalarıdır.

Bu çalışmanın amacı, TMS 27'nin ayrıntılı incelenmesi ve uygulanmasına açıklık getirmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, konsolidasyonla ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. Konsolide finansal tabloların tanımı, hazırlanma amacı, yöntemleri ve muhasebe standartlarını düzenleyen kurumlar hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, konsolide finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan TMS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı açıklanmıştır. Ardından konsolide bilanço ve gelir tablosunun hazırlanması örnekler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise, bir uygulama örneğine yer verilmiştir.

Çalışmamızın konusu ile yakından ilgili olmakla birlikte, konunun genişliği sebebiyle aşağıdaki konular kapsam dışında tutulmuştur:

- Holdingin yapısı,
- Bankaların ve finans sektöründeki işletmeler tarafından düzenlenen konsolide finansal tablolar,
- İşletme birleşmelerinde, iştiraklerde, iş ortaklıklarında yapılan yatırımları kapsayan konsolidasyon işlemleri,
- Yabancı ülkelerdeki bağlı ortaklıkların farklı para cinsinden olan finansal tablolarının YTL'ye çevrilmesi ve konsolidasyon kapsamına alınması.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARA AİT GENEL BİLGİLER

Küreselleşme sonucu uluslararası yatırımlar, bilişim- iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve artan rekabet koşulları nedeniyle günümüzde holding işletmeler hakkında güvenilir ve doğru bilgi elde etmenin önemi artmıştır. Bu bölümde, konsolidasyon ve konsolide finansal tablo kavramı, hazırlanma amacı, yöntemleri ile konsolide finansal tablolara ilişkin muhasebe standartları üzerinde durulacaktır.

1.1. KONSOLİDASYON KAVRAMI

Konsolide, Fransızca kökenli bir sözcüktür. Sağlamlaştırmak, takviye etmek anlamına gelmektedir (Güvemli, 1991: 6).

Konsolidasyonla ilgili aşağıda çeşitli kaynaklarda yapılmış tanımlara yer verilmiştir;

- Birleştirmek, birleşmek, geliştirmek, gelişmek, takviye etmek, sağlamlaştırmak (Redhouse, 2001: 36).
- Konsolide finansal tabloları hazırlama, konsolide etme (Durmuş, 1984: 37).
- Bir birim olarak düşünülen işletmeler grubu (Durmuş, 1984: 37).
- İki, ya da daha fazla işletmenin birleşmesi (Durmuş, 1984: 37).
- Konsolidasyon, ana ortaklık ve bağlı ortaklıkları tek bir ekonomik birim kabul ederek bu birimin finansal tablolarının ortaya çıkarılması işlemidir. Bu nedenle, grup içerisindeki iş ilişkileri konsolide finansal tabloları etkilememelidir (Altıntaş, 1975: 15). Genelde konsolidasyon işlemleri, grup içi işlemler sonucu ortaya çıkan karşılıklı hesapların ters kayıtlarından oluşmaktadır.

- İngiltere’de ulusal standartların belirlenmesi görevini üstlenen Finansal Raporlama Konseyi (Financial Reporting Council) tarafından çıkarılan

Finansal Raporlama Standardı 2 (Financial Reporting Standard 2): “Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi”nde konsolidasyon; “topluluğu tek bir ekonomik işletme olarak gösteren konsolide finansal tabloları hazırlamak için ana ortaklığın ve bağlı ortaklıkların bireysel finansal tablolarındaki finansal bilgileri düzeltme veya birleştirme” olarak ifade edilmektedir (Black, 2000: 166).

- Konsolidasyon kavramı, bir ekonomik bütünlüğe dahil bağımsız ortaklıkların finansal tablolarındaki tutarlarının bütünlendirilmesinde, tekrara neden olan işlemlerin konsolide finansal tablolarda hariç tutulması ile ilgili yöntem ve teknikleri içermektedir (Pekiner, 1988: 203). Çalışmamızda tekrara neden olan işlemlerin anlamı, aynı sermayenin kontrolü altındaki ortaklıkların birbirleriyle yaptıkları işlemlerdir.

En geniş tanımıyla konsolidasyon kavramı; hukuken bağımsız, ekonomik açıdan bağımlı ortaklıkların grup içi iktisadi faaliyetleri, ilke olarak borç veya iştirak ilişkileri, aynı şekilde mal veya hizmet ilişkileri şeklinde ortaya çıkar. Bu ilişkilerin varlığı halinde grup içi işletmelerin, belirli tarihler itibariyle hazırlanmış finansal tablolarının kalemler itibariyle birleştirilmesi, grubun varlık, finansal ve gelir durumunu tam olarak yansıtmaz. İşte grup içi bu ilişkilerin konsolidasyon yoluyla toplanması, finansal tablolardan çıkarılması yani elimine edilmesi işlemidir (Bilginoğlu, 1985: 17). Bu noktada konsolidasyon işlemine giden ana ortaklığın amacı; kontrolü altında bulunan firmaların finansal durumlarını, faaliyet sonuçlarını ve bunlardan doğan kâr ve zararı görebilmek ve izlemektir (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 227).

Ayrıca, muhasebenin temel kavramlarından tam açıklama kavramı; finansal tabloların, bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder (Akdoğan ve Sevilengül, 2007: 7). Grupla ilgilenen paydaşlar, gruba borç verenler, grup yöneticileri tarafından ihtiyaç duyulan bilgi için gerekli olan konsolidasyon işlemi muhasebenin temel kavramlarından biri olan tam açıklama kavramının bir sonucu olarak doğmuştur (Türedi, 1985: 83; Aysan, 1971: 181). Grubu oluşturan işletmelerin finansal tablolarını tek tek inceleyerek grubun geneli hakkında yeterli bilgiye ulaşamaz. Sebebi ise, grup içi işlemlerin etkisidir. Konsolidasyon işlemleri, konsolide finansal tabloların grup içi işlemlerden arındırılmasını sağlar.

Kamu maliyesinde ise, konsolide borç, konsolide devlet bütçesi kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak, bir konsolidasyon tanımı geliştirecek olursak, konsolidasyon, aynı sermayenin kontrol ettiği birbirinden bağımsız işletmelerin kendi aralarındaki işlemlerin elimine edilerek finansal tabloların birleştirilmesidir.

1.2. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN TANIMI

Konsolide finansal tablo tanımını yapmadan önce, finansal tabloların nasıl, niçin ve kimler için hazırlandığını açıklığa kavuşturmak yararlı olacaktır. Böylece konsolide finansal tablolar ile diğer (bilanço, gelir tablosu vb) finansal tablolar arasındaki fark ve konsolide finansal tabloların ne anlama geldiği daha rahat anlaşılabilir.

Muhasebe; “İşletmelerin faaliyet dönemlerine ilişkin, yaşadıkları ekonomik ve finansal olaylarının, parasal görünümüne (veya gerektiğinde diğer sayısal verilerine) ait bilgileri; toplayıp biriktiren, kaydedip sınıflayan, özetleyen ve bu bilgileri ışığında elde edilen sonuçları yorumlayarak rapor halinde işletmeyle ilgilenen kişi ya da kuruluşlara sunan bir bilim” olarak tanımlanmaktadır (Şener, 2004: 3). İşletmelerin muhasebe departmanları tarafından hazırlanan raporların en önemli kısmını finansal tablolar oluşturmaktadır.

Finansal tablolar, bir işletmenin belirli bir dönemdeki işlemlerinin finansal bir özetini ilgililere aktarmak ve ilgililerin işletme hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olması için hazırlanır (Akdoğan ve Tenker, 1998: 397). Finansal tablolardaki bilgiler, ilgililerin bazı muhasebe bilgilerini bildikleri varsayımına göre hazırlanır.

Yukarıda yaptığımız finansal tablo tanımında geçen ve “ilgililer” ya da “finansal tablo kullanıcıları” olarak da isimlendirilen bu finansal tablo kullanıcıları, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun (TMSK) 1 Sıra No.lu Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ’inin 9. maddesinde belirtilmiştir. İşletme yönetimi bu Tebliğ’de “yönetim her ne kadar planlama, karar verme ve kontrol sorumluluklarını yerine getirmek için yardımcı olacak ilâve yönetsel ve finansal bilgilere erişebilirse de, finansal

tablolarda yer alan bilgilerle de ilgilenir” ifadeleriyle belirtmiş ve diğer finansal tablo kullanıcıları olarak aşağıdakiler sıralanmıştır:

- Mevcut ve potansiyel yatırımcılar,
- Çalışanlar,
- Borç verenler,
- Satıcılar ve diğer ticari tedarikçiler,
- Müşteriler,
- Hükümetler ve kamu işletmeleri ile genel olarak kamu.

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin yukarıda belirtilen finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için, adı geçen Tebliğ’in 24 ile 44. maddeleri arasında belirtilen aşağıdaki niteliksel özellikleri taşıması gerekir:

- Anlaşılabilirlik
- İhtiyaca Uygunluk
 - İhtiyaca Uygunluk ve Önemlilik
- Güvenirlik
 - Güvenirlik ve Gerçeğe Uygun Temsil
 - Güvenirlik ve Tarafsızlık
 - Güvenirlik ve İhtiyatlılık
 - Güvenirlik ve Tam Açıklama
- Karşılaştırılabilirlik
- Zamanında Düzenlenip Sunulma
- Fayda – Maliyet Dengesi

Yukarıda finansal tablolarla ilgili açıklamalar konsolide finansal tablolar için de geçerlidir. Finansal tablolar her şirket için ayrı ayrı düzenlenebildikleri gibi, holding çatısı altında toplanan şirketler için de düzenlenmektedir. Holdingler için hazırlanan bu tablolar, konsolide finansal tablolar olarak tanımlanmaktadır. Konsolide finansal tablolar, ayrı tüzel kişiliklere sahip şirketlerin finansal tablolarının birleştirilerek tek bir şirketmiş gibi sunulduğu finansal tablolardır. Bu durumu muhasebenin temel kavramlarından biri olan kişilik kavramı ile açıklamak da mümkündür. Buna göre; holding tek bir şirket olarak ele alınmakta ve kişilik kavramı gereği, topluluğa bağlı şirketlerin finansal tabloları holdingin finansal tabloları ile birleştirilmektedir (Gürdal, 2001: 29). Böylelikle finansal tablo

kullanıcılarının, holding ile ilgili ihtiyaç duydukları bilgilere kolaylıkla ulaşabilmesi sağlanmış olur.

Konsolide finansal tablosu düzenlenecek olan firmanın hukuken bağımsız olması gerekmektedir. Tek bir hukuki birimin belirli yerlerde faaliyet halinde bulunan şubelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını bir araya getiren tablolar (kombine finansal tablolar) ile konsolide finansal tablolar birbirine karıştırılmamalıdır (Gönenli, 1978: 424). Kombine finansal tablolar hazırlanış tekniği olarak konsolide finansal tablolarla paralellik gösterse de, hukuki belge olma niteliği bakımından birbirlerinden çok farklıdır. Kombine finansal tablolar hukuki bir zorunluluğun sonucu olarak; konsolide finansal tablolar ise, ekonomik bütünlük temelinden hareketle hazırlanmaktadır (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 165). Ekonomik bütünlüğe örnek olarak, holdingin, finansman ihtiyacını kamuya açık bir piyasa olan sermaye piyasasından elde edebilmesi için konsolide finansal tablolarını hazırlamasının şart koşulmasını verebiliriz.

Farklı kaynaklarda konsolide finansal tablolara ilişkin olarak çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Yapılan tanımlamalardan bazıları aşağıda verilmiştir;

- Konsolide finansal tablolar, grubu oluşturan ortaklıkların yasal bağımsızlıkları dikkate alınmaksızın, sanki tek bir işletme söz konusuymuş gibi grup hakkında finansal bilgi verirler (Bozoğlu, 1993: 175). Konsolide finansal tablolarda yer alan işletmelerin yönetim kurulu veya eşdeğer yürütme organında ana ortaklık söz sahibi olsa da her biri hukuken ayrı işletmelerden oluşur.

- Konsolide finansal tablolar, belli bir grubun kontrolü altında faaliyette bulunan iki veya daha fazla bağlı ortaklığın finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını belirlemek amacıyla hazırlanan finansal tablolardır (Paul ve Eugene, 1991: 666).

- Konsolide finansal tablolar; sanki tek bir işletme örgütlenmesi veya iktisadi birimlermiş gibi birleşik ve tekdüze bir denetim altında işletilen ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarının genel bir sunumudur (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 227). Tanımda tekdüze denetim olarak ifade edilmek istenen kontrol gücüdür.

- Halka açık şirketlerini, kontrol ettikleri bağlı ortaklıkları ile birlikte tek bir şirketmiş gibi ele alınarak hazırlanan finansal tablolar, konsolide finansal

tablolardır. Konsolide finansal tablolar, bağı ortaklıkların varlıklarını ve borçlarını da içerdiğinden, kontrol eden halka açık şirketin (ana ortaklık) finansal durumunu daha doğru, gerçekçi ve tam olarak yansıtır (Şagar, 2007: 759). Diğer bir deyişle, holdingin bireysel finansal tabloları ile konsolide finansal tabloları incelenerek oluşturulan oran analizi sonuçlarında farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

- Paton ve Dixon (1964: 76) ise konsolide finansal tabloları, birbiri ile ilişkileri bulunan iki ya da daha fazla şirketin birleşik durumunu gösteren, bağı ortaklıkların tek bir işletme gibi işleme tabi tutulduğu raporlar olarak ifade etmişlerdir.

- Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ulusal standartların oluşturulması görevini üstlenen Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Reporting Standards Board- (FASB) tarafından yayınlanan “Finansal Muhasebe Standardı (SFAS) 94: Bağı Ortaklıkların Konsolidasyonu” standardında konsolide finansal tablolar, “öncelikle ana ortaklığın ortakları ve kreditorlerinin yararı için, ana ortaklığın ve bağı ortaklıkların faaliyet sonuçlarını ve finansal durumunu, grubu tek bir işletme gibi ele alarak gösteren finansal tablolar” olarak tanımlanmıştır.

- İngiltere’de “Finansal Raporlama Standardı 2: Bağı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi”nde konsolide finansal tablolar; “bir topluluğun konsolidasyon yöntemi kullanılarak hazırlanmış finansal tabloları” olarak tanımlanmıştır.

- TMSK'nın Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 27 No.lu standardın 4.maddesinde konsolide finansal tablolar; “bir grubun finansal tablolarının tek bir işletme gibi sunulduğu finansal tablolarıdır” olarak ifade edilmiştir.

Yukarıdaki tanımlar ışığında, konsolide finansal tablolar tanımı oluşturacak olursak, konsolide finansal tablolar, grubu oluşturan ortaklıkların bireysel finansal tablolarının konsolidasyon işlemleriyle birleştirilmesi sonucu grubun finansal ve faaliyet sonuçlarının tek bir tabloda gösterildiği finansal tablolarıdır.

Bilanço ve gelir tablosu dışında kalan öteki finansal tablolar da konsolide edilebilirler. Ancak, bunlardan sağlanacak yarar fazla değildir. Örneğin, konsolide öz kaynaklar değişim tablosu, konsolide net işletme sermayesindeki değişim tablosu, konsolide fon akım tablosu fazla kullanılabilir olmayacaktır. Çünkü bu tablolar birbirini izleyen dönemlere ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak düzenlendiğinden, konsolide bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak da bu tür

tablolar hazırlanabilir. Yani, birbirini izleyen iki döneme ait birleştirilmiş bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak öz kaynaklar değişim tablosu, net işletme sermayesindeki değişim tablosu ve fon akım tablosu hazırlanabilir (Akgüç, 1998: 247). Sonuç olarak, uygulamada en sık rastlanan finansal tablolar konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu olması sebebiyle de, çalışmamızda bu iki tabloya yer verilmiştir.

Konsolide bilançoya sentetik bilanço, tevhid edilmiş bilanço (Bektöre, 1970: 132) da denilmektedir. Konsolide bilanço, bir topluluğa veya gruba dahil işletmelerin, ferdi bilançolarının belirli prensip ve teknikler altında birleşmesi ile elde edilen bilançodur (Tüfekçioğlu, 2004: 6). Yazıcı (1976: 136); konsolide bilanço, ana ortaklıkla bağlı ortaklıkların bilanço ve başarı hesaplarının bir çizelge üzerinde birleştirilmesi ile oluşan bilançodur, şeklinde yorumlamaktadır. Konsolide bilançolar; ana ve bağlı ortaklıkların bir ekonomik bütün oluşturması görüşünden hareket edilerek ve ana ortaklığın bağlı ortaklığa yaptığı yatırım, ana ortaklık ile bağlı ortaklıklar arasındaki işlemler, göz önüne alınarak düzenlenirler (Tözün, 1976: 43). Konsolide bilançolarda ana ortaklık bağlı ortaklık ilişkileri belirgin duruma gelir ve saptanan, bütünün olumlu ya da olumsuz sonucudur (Altıntaş, 1975: 181). Bu tablonun düzenlenmesiyle ana ortaklığın ve bağlı ortaklıkların aktif ve pasifleri bir bütün olarak toplanmaktadır. Özellikle, ortaklıkların birbiriyle fon alışverişi açısından yanıltıcı bilgiler ve sonuçlara ulaşılmasına engel olunmaktadır. Konsolide bilanço bu ilişkilerin arındırılmasını sağlayarak, sağlıklı değerlendirme yapma olanağı sağlamaktadır (Güvemli, 1991: 129). Çünkü ana ortaklık, grup içindeki işlemleri yönlendirerek ortaklıkların bireysel finansal tablolarındaki durumlarını değiştirebilmesi mümkündür.

Konsolide gelir tablosu, sermayelerinin önemli bir bölümü aynı gruba ait olan ya da faaliyetleri ve varlıkları aynı grubun denetimi altında bulunan iki ya da daha fazla sayıda kuruluşun gelir tablolarının, grubun faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla, konsolidasyon ile bir araya getirilmiş halidir (Haried-Imdieke- Smith, 1994: 49). Grupta gelir ancak grup dışı işletmelere yapılan satışlar ve onlar için görülen hizmetlerden sağlanır (Altıntaş, 1975: 184). Ayrıca aynı faaliyet kolunda çalışan, aynı sermaye grubuna bağlı ortaklıkların gelir tablolarının birleştirilmesi, holdingin (grubun) büyüklüğü ve pazar payı hakkında önemli bilgiler

sunmaktadır. Böylece tekelleşme faaliyetlerinin ortaya çıkması sağlanmaktadır (Güvemli, 1991: 130). Konsolide gelir tablosunun sonunda kârın ortaya çıkması, ortaklıkların hepsinin kârlı olduğu anlamına gelmez. Ortaklıkların bazıları zarar etmiş olmasına rağmen konsolide gelir tablosunda kâr çıkabilir.

Konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu ile açıklanan bilgiler dipnotlarla desteklenmelidir. Bilgilerin sunumu sırasında tablolarda açıklanamayan konular dipnotlarda belirtilmektedir. Bunlara ek olarak konsolide finansal tablolarda konsolidasyon yöntemlerinin ve bilgilerinin de sunulması zorunludur. Özellikle hesaplara ilişkin tutarların birleştirilmesinde kullanılan işlemler açıklanmalıdır (Gürdal, 2001: 35). Böylelikle hesaplardan elimine edilen grup içi işlemlerin tutarları ile ilgili bilgi sahibi olunabilir.

1.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENME GEREKÇELERİ

Holding grubunda, birbirinden ayrı tüzel kişiliğe sahip ancak yönetim açısından bağımlı birçok ortaklık bir araya gelmiştir. Grup içindeki tüm ortaklıklar (ana şirket dahil), hukuksal açıdan kendi finansal tablolarını düzenlemek zorundadırlar. Ancak bu ortaklıkları yönetme durumunda olan ana ortaklık, grubun durumunu bütün olarak nasıl görebilecektir? Her şirketin finansal tablosunu incelemek ancak durumu incelenen ortaklık hakkında fikir verecektir. Genel bir bakış açısına nasıl varılacaktır? İşte bu nedenle tüm gruptaki ortaklıkların finansal tabloları ana ortaklık ile birleştirilerek tek bir bilanço veya gelir tablosu elde edilemez mi? (Akdoğan ve Tenker, 1998: 399) İşte bu sorular ile belirtilen gerekçelerle konsolide finansal tablolar düzenlenmektedir. Düzenlenen konsolide finansal tablolar ile “bir holding ile ilgilenenler holdingi oluşturan şirketlerin finansal tablolarını tek tek incelemeye göre konsolide finansal tablolarla daha rahat yorum yapabilmekte ve daha doğru bilgilere ulaşabilmektedir. Aynı zamanda holdingin finansal durumu ve faaliyet sonuçları, finansman ve yatırım faaliyetleri konusunda daha bilgilendirici sonuçlara ulaşabilmektedir (OECD, 1988: 9). Böylelikle konsolide finansal tablolarda sunulan bilgiler ile holding yöneticilerinin başarılı olup olmadıklarının belirlenmesi daha sağlıklı sonuçlara dayanmaktadır.

Ayrıca küreselleşme olgusu, konsolide finansal tabloların düzenlenmesi gerekliliğine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Küreselleşme, işletmelerin faaliyet alanlarını genişletmiş, yabancı ülkelerde faaliyette bulunma gereğini ortaya çıkarmıştır. Şirketler için yabancı ülkelerde yeni şirket kurarak veya yabancı şirketlerle ortaklık kurarak etkinlik kazanmak ve pazarda pay kapmak olanağı doğmaktadır. Uluslararası pazarlara açılmak isteyen şirketlerin holding (grup) çatısı altında faaliyette bulunmaları durumunda konsolide finansal tabloların düzenlenmesinin önemi biraz daha artmaktadır (Güvemli, 1991: 116). Ayrıca küreselleşme sonucu “artan rekabet ortamında, şirketler verdikleri başarılı kararlar ile bir adım daha öne çıkabilmektedir. Doğru kararlar, doğru ve kullanılabilir bilgi ile mümkün olur. Bu anlamda şirketlerin güvenilir ve doğru bilgi elde etme ihtiyacı, şirketlerin finansal durum, sonuç ve performanslarını ölçen güvenilir ve gerçeği gösterecek finansal tablolar üretme gereğini ortaya çıkarmıştır”(Öksüz, 1999: 3). Holding şirketlerin doğru kararlar verebilmeleri için ihtiyaç duyulan doğru ve kullanılabilir bilgiyi konsolide finansal tablolar sağlayabilir. Düzenlenecek bu tabloların uluslararası muhasebe standartlarına da uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Güvemli, 1991: 116). Böylelikle düzenlenen konsolide finansal tabloların birbirleriyle karşılaştırılması daha anlamlı sonuçlar verecektir.

Konsolide finansal tabloların düzenlenme gerekçesini bir cümlede toplayacak olursak, hem holdingin kendisi hem de holdingle ilgilenenler için holdingin genel durumu hakkında en sağlıklı bilgiyi sunan finansal tablolar olmasıdır.

1.4. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENME AMAÇLARI

TMS 1: “Finansal Tabloların Sunuluşu” standardında finansal tabloların amacı; “Finansal tablolar işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumudur. Genel amaçlı finansal tabloların hedefi, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır” şeklinde ifade edilmiştir. Konsolide finansal tablolar da aynı amaçla hazırlanır. Ancak

konsolide finansal tablolardaki bilgiler diğer finansal tablolardan farklı olarak birden fazla işletmenin işlemlerini ifade eder (Akdoğan ve Tenker, 1998: 397). Diğer bir deyişle, konsolide finansal tablolar, grubu oluşturan tüm ortaklıkların tek bir finansal tablo ile gösterimidir.

Halka açık şirketlerin bireysel finansal tablolarında söz konusu bağlı ortaklıklar ilk bağlı ortaklık ilişkisinin olduğu tarihteki elde etme maliyeti ile yer alabilmekte, bu durum söz konusu halka açık şirketin gerçek finansal durumundan oldukça farklı olabilmektedir. Bu nedenle konsolide finansal tabloların hazırlanması ve kamuya açıklanması, özellikle halka açık şirketlerin finansal durumunun tam, doğru ve gerçekçi olarak yansıtılması bakımından önem arz etmektedir (Şagar, 2007: 759). Bireysel finansal tablolarda yer alan bağlı ortaklıklar hesabı konsolide finansal tablolarda yer almaz. Konsolide finansal tablolarda, bağlı ortaklık bilançosunun aktif ve pasif tarafı belli yöntemlere göre dahil edilir. Böylelikle konsolide finansal tablolar, grubun finansal durumuyla ilgili ayrıntılı ve gerçekçi bilgiler içerir.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board) (IASB) konsolide finansal tabloların yararını şu şekilde belirtmiştir: “iki ya da daha fazla şirkette bir grup söz konusu olduğunda veya bu şirketlerin faaliyetleri ve varlıkları bir grubun yönetimi altında olduğunda bu şirketlerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarının takdiminde konsolide finansal tablo düzenlenmesi yararlıdır” (Durmuş, 1984: 38).

Başka bir kaynağa göre konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde iki temel amaç gözlenebilir (Akdoğan ve Tenker, 1998: 417):

Birinci amaç, birbirinden hukuki olarak ayrı fakat ekonomik olarak bağlı birden fazla ortaklığın sahip olduğu aktif ve pasiflerini sanki tek bir işletmeymiş gibi göstermektir. Bu yaklaşım kişilik kavramı ile ilgili bir yaklaşımdır.

Diğer amaç ise holding şirket (grup) ortaklarına bilgi vermektir. Bu yaklaşım da sahiplik kavramı olarak isimlendirilir. Ayrıca “ana işletme yönetimi, konsolide finansal tabloları inceleyerek ve tahlil ederek, yavru şirketlerin yöneticilerinin başarı durumunu değerlendirirler”(Doğan, 2000: 112). Ana ortaklık konsolide finansal tablolara inceleyerek planlar yapar. Yavru şirket ile ilgili planına göre şirketin yönetim kurulu üyelerini belirler veya değiştirir.

Konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosunun hazırlanmasındaki amaç ise, “konsolide bilançonun hazırlanmasındaki amaç, belirli bir topluluğun kontrolü altında veya ortağı durumunda bulunan işletmelerin bilançolarının, kontrol sahibi işletmelerin sahip olduğu varlık ve özsermaye yapısını da dikkate alarak tek bilançoda ilgililere sunmaktır. Konsolide gelir tablosunun hazırlanmasındaki amaç ise, belirli bir topluluğun kontrolü altında veya ortağı durumunda bulunan işletmelerin gelir tablolarının, kontrol sahibi işletmelerin brüt satışlarını, satış ve finansman masrafları ile vergiden önce ve sonraki kârlarını da dikkate alarak tek bir gelir tablosunda ilgililere sunmaktır” (Durmuş, 1981: 381). Kısaca amaç, grubu oluşturan işletmelerin bireysel finansal tablolarının grup içi işlemlerden arındırılıp, birleştirildikten sonra ilgililere sunulmasıdır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanma amaçlarını genel olarak iki grupta toplamak mümkündür. Bunlar işletme içi amaçlar ve işletme dışı amaçlardır. İşletme içi amaçları şu şekilde sıralamak olasıdır (Güvemli, 1993: 39):

- Grup içerisinde yer alan ortaklıkların finansal ve faaliyet durumunu bir bütün olarak görmek,
- Grubun toplam alacaklarının, stoklarının ve duran varlıklarının seviyesini ortaya koymak,

“Konsolidasyona dahil tüm işletmelerin kısa vadeli borçları ile uzun vadeli borçlarını ve özsermaye toplamlarını belirlemek (Güvemli, 1993: 39)” ya da “kontrol gücü ana ortaklıkta olan kurumlar topluluğunun ölçeğinin ve bu ölçeğe tahsis edilen topluluk özkaynağının belirlenmesidir” (Özdemirci, 2006: 7).

“Konsolide bilançolara dayanarak yönetim için topluluğun finansal büyüme tahlillerini yapmak (Güvemli, 1993: 39)” veya “yönetim, görev üstlendiği kuruluşların bütünlüğü çerçevesinde, çalışmalarının başarı durumunu ortaya koyabilmek için finansal tabloların konsolidasyonuna başvurabilir” (Güvemli, 1990: 112).

İşletme dışı amaçlar konsolide finansal tablolardan bilgi sağlamak isteyen, grup ile ilişkileri olan ilgililerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bu ilgililer ve ihtiyaçlarını, dolayısıyla konsolide tabloların hazırlanmasındaki işletme dışı amaçları şöyle sıralamak mümkündür (Güvemli, 1993: 39):

- Verilecek kredi tutarını, vadesini, faizini ve kredi güvencesini belirlemek amacıyla bankalar,
- Grubun borçlanma olanağını belirlemek amacıyla satıcılar,
- Gruptaki paylarının korunabilmesi, değerlerinin yükselmesi ve yeterli kâr payı olanaklarının saptanması amacıyla, yönetim dışındaki ortaklar ve potansiyel yatırımcılar.

Yukarıda belirttiğimiz konsolide finansal tabloların hazırlanma amaçlarında ortak özellik, grubun finansal ve faaliyet ilişkilerinin yaygınlaşması için bir gereklilik olduğudur. Bu özellik, konsolide finansal tabloların bir zorunluluktan değil de grubun ekonomik ilişkilerinden doğduğunu gösterir.

1.5. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN OLUŞTURULMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Bir işletmenin diğer bir işletmeye ortak olması durumunda, yatırım yapan işletmenin finansal tablolarında yatırım yapılan şirketin nasıl raporlanacağı, finansal tablo kullanıcıları bakımından önem taşımaktadır (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382). Konsolide finansal tablolardan konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu oluşturulurken, ana ortaklığın yatırım yaptığı şirket üzerindeki sahip olduğu sermaye payı ya da oy hakkı, ilgili konsolide finansal tabloların hazırlanış biçimini etkilemektedir (Genç, 2005: 97). Başka bir deyişle, konsolide finansal tabloların ana ortaklığın kontrolü altındaki ekonomik birimi mi yoksa ekonomik birimin bir bütün olarak varlıklarını ve borçlarını mı göstereceği belirlenmelidir (Jensen- Coffman- Stephens- Burns, 1994: 91). Ana ortaklığın yatırım yaptığı işletme üzerindeki sermaye payı, ya da oy hakkı, yatırım yapılan işletmenin niteliğini belirlediğinden, yatırım yapılan işletmeler belirlenen niteliklerine göre uygun yöntemler kullanılarak konsolide finansal tablolarda yer alırlar (Genç, 2005: 97). Örneğin ana ortaklığın yatırım tutarı, yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyet politikalarında tek söz sahibi olup olmamasına göre konsolide finansal tablolarda kullanılan yöntemler değişmektedir.

Ayrıca, TMS 27'de konsolidasyon işlemlerindeki ilk adımı şöyle tanımlamıştır: “Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık ve bağlı

ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynakları, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir” (m.22). Bu birleştirme şekillerini üç başlık altında toplamak mümkündür (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382).

i. Tam Konsolidasyon

Bu tür birleştirmede, yatırım yapılan bağlı ortaklığın finansal tablo kalemlerinin her biri, ortaklık oranına bakılmaksızın yatırım yapan ortaklığın finansal tablo kalemleri ile birleştirilir (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382). Tam konsolidasyon yerine, bütün birleştirme yöntemi (Ataman, 1997: 492), brüt konsolidasyon (Altuğ, 1986: 241), global birleştirme (Güvemli, 1991: 45), ana ortaklık yaklaşımı (Paul, 1992: 15) adları da verilmektedir. Ana ortaklığın bilançosunun varlıkları arasında yer alan iştirak tutarı, bağlı ortaklığın sermayesinden düşülür. Bu düzeltmeden sonra her iki ortaklığın iştirak oranına düşen kısmı alınır ve özsermayeler de birleştirilir (Güvemli, 1991: 45). Finansal tablo kalemlerinden azınlığa düşen paylar ise, birleştirilmiş finansal tablolarda ayrı bir kalem olarak açıklanır (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382). Bu yöntemle göre, gelir tablolarının konsolidasyonunda toplam satış ve toplam maliyet birleştirilir. Böylece kâr da birleştirilmiş olur. Kâr zarar ise, ana ortaklığın kâr veya zararına, bağlı ortaklıktan payına düşen kâr veya zarar eklenerek bulunur (Ataman, 1997: 492). Konsolide net kâr, ana ortaklığın ortakları tarafından yatırılan sermayenin kârıdır. Bu nedenle konsolide net kâra ulaşırken bağlı ortaklardaki azınlık paylarına düşen net kâr indirilir. Konsolide net kâr, sadece çoğunluğun kârını göstermektedir (Gürdal, 2001: 66–67). Bu yöntem, yatırım yapan işletmenin söz konusu yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını tek başına yönlendirebildiği durumlarda kullanılan konsolidasyon yöntemidir. Konsolide bilançoda ortaklık oranı, yatırım yapılan işletmenin tamamına sahip olunmadığında hallerde söz konusu işletmenin özkaynaklar kalemlerinde kullanılabilir.

ii. Oransal Konsolidasyon

Bu yaklaşımda; kontrol gücünü elinde bulunduran ana ortaklığın konsolide edilen ortaklıktaki sahiplik payı esas alınmaktadır (Gürdal, 2001: 63). Bir başka deyişle, yatırım yapan ortaklık, yatırım yapılan ortaklığın finansal tablo kalemlerini ortaklık oranı ölçüsünde birleştirme işlemine tabi tutar. Bu tür konsolidasyonda azınlık hakkı söz konusu olamaz (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382). Azınlık

paylarının tamamen kapsam dışı bırakılmasının nedeni; ana ortaklık ortaklarının, bağlı ortaklıktaki diğer yatırımcıların elde edecekleri çıkarlardan pay alamamalarıdır (Gürdal, 2001: 64). Bir başka deyişle, iştirak ile orantılı olarak konsolidasyon yapıldığı için azınlık payı söz konusu olmamaktadır (Saraç, 1996: 21). Oransal konsolidasyon yerine, orantılı konsolidasyon (Paul, 1992: 18), net konsolidasyon yaklaşımı (Otlu, 1999: 107), paya göre konsolidasyon (Durmuş, 1984: 55), kısmi birleştirme (Güvemli, 1991: 47) adları da verilmektedir. Oransal konsolidasyon, bağlı ortaklığın sermayesini birden çok ortak arasında bölüştüğü durumlarda uygulanır (Ataman ve Hacırüstemoğlu, 1999: 112) Örnek: İş Ortaklıkları (joint venture). İş ortaklıklarından biri olan ortak girişimci, müşterek olarak kontrol edilen işletmenin aktif, pasif, gelir ve gider kalemlerini oransal konsolidasyon yöntemi kullanarak kendi finansal tablolarında yer alan benzer kalemler ile birleştirir. Kalemlerin birleştirilmesinin uygun olmadığı durumlarda özkaynaklar yöntemi uygulanabilir.

iii. Kısmi Konsolidasyon (Özkaynak Yöntemi= Equity method)

Özkaynak yönteminde yatırım yapan ortaklık, yatırımı maliyeti ile değil, yatırım yapılan ortaklığın net varlıklarından kendine düşen pay tutarında finansal tablolarında raporlar. Bir başka ifade ile kalem kalem bir birleştirme olmaz. Ancak, kalemlerin net etkisi dikkate alınır (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382). Özkaynak yöntemi, iştiraklerin konsolide finansal tablolarda gösterilmesi için kullanılan konsolidasyon yöntemidir. Ayrıca yukarıda açıkladığımız sebebe bağlı olarak iş ortaklıklarında da kullanılır. Bu yöntemde yatırım yapılan ortaklık kâr payı dağıttığında bu tutardan yatırım yapan ortaklığa düşen kısmı yatırım tutarı olan iştirakler hesabından düşülür. Tersisi durumda yani zarar elde ettiğinde iştirakler hesabına eklenir.

Tam konsolidasyon (ana ortaklık yaklaşımı) ile oransal konsolidasyon (orantılı konsolidasyon yaklaşımı) yöntemleri kullanılarak hazırlanan konsolide finansal tablolar arasında büyük farklar ortaya çıkar (Gürdal, 2001: 69). Sebebi ise, oransal konsolidasyonda işletmelerin varlık ile kaynak kalemleri, ortaklık oranı kullanılarak konsolide finansal tablolara dahil edilmektedir. Tam konsolidasyon yönteminde ise, ortaklık oranı kullanılmaksızın konsolide finansal tablolar oluşturulmaktadır. Bunu basit bir örnek ile açıklayabiliriz.

Örnek 1: X Ana Ortaklığı ile A ve B Bağlı Ortaklıkları'nın bilançoları aşağıdaki gibidir (Gürdal, 2001: 69'teki örnekten yararlanılarak geliştirilmiştir).

Aktif	X Ana Ortaklık Bilançosu- TL.		Pasif
Ticari Mallar	200 000	Satıcılar	200 000
Bağlı Ortaklıklar	320 000	Sermaye	320 000
Toplam	520 000	Toplam	520 000

Aktif	A Bağlı Ortaklık Bilançosu- TL.		Pasif
Ticari Mallar	500 000	Satıcılar	1 100 000
Bağlı Ortaklıklar	1 000 000	Sermaye	400 000
Toplam	1 500 000	Toplam	1 500 000

Aktif	B Bağlı Ortaklık Bilançosu- TL.		Pasif
Ticari Mallar	7 250 000	Satıcılar	6 000 000
		Sermaye	1 250 000
Toplam	7 250 000	Toplam	7 250 000

X Ana Ortaklığı, A Bağlı Ortaklığı'na %80'lik yatırım yapmıştır. A Bağlı Ortaklığı ise, B Bağlı Ortaklığı'na %80'lik yatırım yapmıştır.

X Ana Ortaklığı'nın her iki bağlı ortaklıkta doğrudan ve dolaylı kontrolü söz konusu olduğu için A ve B Bağlı Ortaklıkları konsolidasyona alınacaktır.

Ana ortaklık (tam konsolidasyon) yaklaşımı uygulanması durumunda konsolide bilanço şu aşamalardan sonra oluşacaktır:

1. Aşama: Kademeli holding yapısı söz konusu olduğu için konsolidasyon aşağıdan yukarıya doğru gerçekleştirilecektir.

A Bağlı Ortaklık Bilançosu TL.

500 000	1 100 000
1 000 000	400 000

B Bağlı Ortaklık Bilançosu TL.

7 250 000	6 000 000
	1 250 000

Aktif	A Konsolide Bilançosu TL.	Pasif
Ticari Mallar	7 750 000	Satıcılar 7 100 000
		Sermaye 400 000
		Azınlık Payları 250 000
Ticari Mallar	= 7 750 000 = 500 000 + 7 250 000	
Satıcılar	= 7 100 000 = 1 100 000 + 6 000 000	
Azınlık Payları	= 250 000 = 1 250 000 x %20	

2. Aşama: X Ana Ortaklık bilançosu, A konsolide bilançosu ile birleştirilecektir.

X Ana Ortaklık Bilançosu TL.

200 000	200 000
320 000	320 000

A Konsolide Bilançosu TL.

7 750 000	7 100 000
	400 000
	250 000

Aktif	X Konsolide Bilançosu TL.	Pasif
Ticari Mallar	7 950 000	Satıcılar 7 300 000
		Sermaye 320 000
		Azınlık Payları 330 000

$$\text{Azınlık Payları} = 330 000 = 250 000 + (400 000 \times \%20)$$

Orantılı konsolidasyon yaklaşımı kullanılarak, konsolide bilançoya şu şekilde ulaşılır:

1. Aşama: A Bağlı Ortaklığı B Bağlı Ortaklığı'nın %80'ine sahip olduğu için aktiflerinin ve borçlarının %80'i konsolide edilmelidir. Azınlık payları ise dikkate alınmamalıdır.

A Bilançosu TL.		B Bilançosu TL.	
500 000	1 100 000	7 250 000	6 000 000
1 000 000	400 000		1 250 000

Aktif	A Konsolide Bilançosu TL.		Pasif
Ticari Mallar	6 300 000	Satıcılar	5 900 000
		Sermaye	400 000

$$\text{Ticari Mallar} = 6\,300\,000 = 500\,000 + (7\,250\,000 \times \%80)$$

$$\text{Satıcılar} = 5\,900\,000 = 1\,100\,000 + (6\,000\,000 \times \%80)$$

2. Aşama: X Ana Ortaklığı A Bağlı Ortaklığı'nın %80'ine sahip olduğu için A Bağlı Ortaklığı'nın aktiflerinin ve borçlarının %80'i konsolide edilmelidir. Azınlık payları dikkate alınmamalıdır.

X Ana Ortaklık Bilançosu TL.		A Konsolide Bilançosu TL.	
200 000	200 000	6 300 000	5 900 000
320 000	320 000		400 000

Aktif	X Konsolide Bilançosu TL.		Pasif
Ticari Mallar	5 240 000	Satıcılar	4 920 000
		Sermaye	320 000

$$\text{Ticari Mallar} = 5\,240\,000 = (6\,300\,000 \times \%80) + 200\,000$$

$$\text{Satıcılar} = 4\,920\,000 = (5\,900\,000 \times \%80) + 200\,000$$

Her iki yaklaşımın uygulanmasıyla elde edilen konsolide bilançolar arasındaki fark açıktır. Ana ortaklığın bağlı ortaklıktaki payı %100 olmadığı sürece ana ortaklık (tam konsolidasyon) yaklaşımı ile bulunacak değerler, orantılı konsolidasyon yaklaşımı ile bulunacak değerlerden büyük olacaktır (Gürdal, 2001: 73).

Yöntemler incelendiğinde görülmektedir ki, tam konsolidasyondan kısmi konsolidasyona geldikçe birleştirme süreci kolaylaşmakta ancak verilen bilgi

sınırlanmaktadır. Bu bakımdan standartlar, uzun vadeli yatırımların raporlanmasında bu sıralamayı esas almakta ve önem düzeyine göre konsolidasyon yöntemine karar vermektedir (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 382–383).

1.6. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin, IASB'nin, Avrupa Birliği Konseyi'nin, Amerika da muhasebeye yön veren kuruluşların yanında ülkemizde de Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile TMSK tarafından çalışmalar yapılmış ve standartlar yayınlanmıştır. Bu kurumlar arasından IASB ve TMSK'nın düzenlemelerinden ağırlıklı bahsedilecektir.

Finansal tabloların konsolidasyonu ile ilgili çalışmalar, önce Kuzey Amerika'da başlamış, arkasından İngiliz'ler uygulamaya başlamıştır. Ardından Kanada, Almanya ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde, Avustralya, Yeni Zelanda'da uygulandığı görülmektedir. Çalışmalar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da geliştirilmiştir. Ülke dışı yatırımların çoğalması, holdinglerin, yatırım gruplarının fazlalaşması ve çokuluslu işletmeler, finansal tabloların konsolidasyonu çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Durmuş, 1984: 38). Ülkeler arasındaki muhasebe farklılıklarını giderecek uluslararası muhasebe standartları ile ilgili “ilk tartışmalar 1960'larda başlamış (Gökçen- Akgül- Çakıcı, 2006: 13) ve ilk kez 1972 yılında gerçekleştirilen X. Dünya Muhasebe Kongresi'nde, İngiltere, Galler ve Amerika Birleşik Devletleri'nin oluşturduğu ‘Muhasebecilerin Uluslararası Çalışma Grubu’nun bu konuda bir komite kurulması önerisiyle ortaya çıkmış ve bu öneri 1973 yılında gerçekleşerek, dokuz kurucu üyeden oluşan (Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, Meksika, Hollanda, İngiltere, İrlanda, Amerika) Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee- IASC) kurulmuştur. Bu komitenin amacı Uluslararası Muhasebe Standartları'nı (International Accounting Standards – IAS) belirlemek ve kullanımını yaygınlaştırarak, muhasebeden üretilen bilgilerin uluslararası alanda ortak bir yapıya kavuşmasını sağlamaktır (Bostancı, 2002: 73).

1977 yılında XI. Dünya Muhasebe Kongresi'nde ise Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) (International Federation of Accountants) kurulmuş ve IASC ile IFAC arasında 1982 yılında yapılan bir anlaşma ile uluslararası muhasebe standartları konusundaki çalışmalar ile ilgili koordinasyon kararı alınmıştır. Bunun sonucu olarak IFAC üyelerinin aynı zamanda IASC üyeleri olduğu kabul edilmiş, dolayısıyla IFAC ve IASC aynı çatı altında toplanmıştır. (Bostancı, 2002: 74).

1.04.2001 tarihinde (Hora- Tondkar- Adhikari, 1997: 178) IASC kendisini yeniden yapılandırarak, IASB adını almıştır (Bekçi ve Özdemir, 2006: 145). Dönüşümden sonra IASB'nin temel amacı, finansal tablolarda karşılaştırılabilir ve şeffaf bilgi gerektiren, anlaşılabilir ve uygulanabilir, kamu menfaatini gözetilen yüksek kalitede küresel bir muhasebe standartları seti oluşturmak olarak belirlenmiştir (Nobes, 2001: 3). IASB, 18–20.04.2001 tarihinde yapılan ilk toplantısında, daha önce çıkarılmış olan tüm uluslararası muhasebe standartları (UMS-IAS) ve yorumlarını onaylamış ve bu tarihten sonra kendisince çıkarılacak tüm muhasebe standartlarının Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS) olarak isimlendirileceğini hükme bağlamıştır (Aksoy, 2005: 18).

IASB birçok ülke ve kurumun muhasebe standartlarına yön vermektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse,

- “Tek muhasebe standardına gidiş trendi doğrultusunda, ABD'deki FASB ile IASB 18 Eylül 2002 tarihinde Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları ile uluslararası muhasebe standartlarını (UMS/UFRS) yakınlaştırma taahhütlerini açık ve kesin olarak belirtmişler ve bu yönde Norwalk Mutabakatı'nı” imzalamışlardır (Akdoğan, 2004: 11).

- Bankacılık sektörüne ilişkin çeşitli sakıncaları nedeniyle, tamamı uygulanmasa da, Basel Komitesi, UMS/UFRS'lerden 15 adedinin üzerinde durmuş ve uygulanmasını önermiştir. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu, kendisinden borç talebinde bulunan ülkelerin finansal raporlamalarının UMS/UFRS ile uygunluğunu arayacağını beyan etmiştir (Chamisa, 2000: 273–274).

- Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (IOSCO), IASC/IASB tarafından yürütülen çalışmalara destek olacak şekilde bir temel politika izlemektedir. Bu doğrultuda, 2000 yılında uluslararası menkul kıymet ihraç

işlemlerine uygulanmak üzere, IASB tarafından çıkarılan muhasebe standartları setini onaylamış ve kendisine üye olan ülkelere 2005 yılı başından itibaren UMS'nin uygulanması yönünde tavsiye kararı almıştır.

- “Avrupa Birliği’nde (AB), halka açık işletmelerin, 2005 yılından itibaren hisse senetleri borsalar ve teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören işletmelerin konsolide finansal tablolarını UFRS’ye uygun olarak hazırlamaları kararı” almışlardır (Gökçen- Akgül- Çakıcı, 2006: III).

- Ülkemizde de IOSCO’nun üyesi olan SPK, IOSCO’nun önerisini ve AB ile uyum sürecini dikkate alarak UMS/UFRS ile uyumlu muhasebe standartlarını (Seri:XI, No.25 Tebliğ) yayımlamış ve uygulamaya koymuştur. SPK 9.4.2008 tarihinde 26842 sayılı Resmî Gazete’de Seri: XI, No.29: Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği yayınlanarak Seri: XI, No.25 Tebliği yürürlükten kalkmıştır. Seri XI, No.29 Tebliğde SPK standartları TMSK’nın düzenlediği TMS/TFRS’lere aykırı olmayacağı ifadesi vardır. SPK’nın 13.11.2001 tarihinde 24582 sayılı Resmî Gazete’de yayınladığı Seri: XI, No. 21: Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Tebliğ yürürlüktedir. Seri:XI, No.25 Tebliğ kapsamına girmeyen işletmeler konsolide finansal tabloları düzenlerken Seri: XI, No. 21 Tebliğ esas alıyordu. Seri:XI, No.25 Tebliğ’in yürürlükten kalkması Seri XI No.21 Tebliğ’in uygulama alanına engel olmamıştır. UFRS’nin uygulanmasına yönelik ülkemizdeki düzenlemeler açısından konu incelendiğinde, TMSK tarafından yayınlanmakta olan TMS, UMS ve UFRS ile tam uyumlu olması sağlanmıştır (http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/rapor_2006.pdf). TMSK’nın 2009’ta yürürlüğe girecek muhasebe standartlarıyla birlikte AB muhasebe standartları ile uyumu sağlanacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz örneklerden de anlaşıldığı gibi muhasebe standartları açısından dünya çapında IASB’nin uluslararası muhasebe standartları yaygınlık kazanmaya başlamıştır. IASC, 1976 yılında 1977 yılından itibaren kullanılmak üzere IAS 3: “Konsolide Finansal Tablolar” yayınlanmıştır. Bu standart, 1990 yılında IAS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar ile IAS 28: İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi Standartlarının yürürlüğe girmesiyle uygulamadan kalkmıştır. IAS 27 ile ilgili 1994, 1998, 2003 yıllarında güncelleştirmeler yapıldı ve yürürlüğe

girdi.10.01.2008'deki değişiklik 1.07.2009 tarihinde yürürlüğe girecektir (<http://www.iasplus.com/standard/ias27.htm>).

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na 18.12.1999 Tarih ve 4487 Sayılı Kanun'la eklenen Ek-1'inci madde uyarınca kurulan ve idari ve malî özerkliği bulunan TMSK, 07.03.2002 tarihinde ilk toplantısını yaparak faaliyete geçmiştir. TMUDESK'in yayınladığı muhasebe standartları TMSK'nın kurulmasıyla fiilen ortadan kalkmıştır. BDDK da, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ile ilgili tüm düzenlemelerin TMSK'nın görüşü alınarak sağlıklı, açık, anlaşılır, denetime ve analize elverişli ve zamanında yayımlanması zorunluluğu getirmiştir. Artık bankaların faaliyetlerini Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun muhasebeleştirilmesi esası benimsenmiştir (http://www.tmsk.org.tr/basin/basinaciklamasi_061227.html). Yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısı, halka açık olsun olmasın ülkedeki tüm şirketlere muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartları'na uyma zorunluluğu getirmektedir(http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=38). 17.12.2005 Tarihli ve 26026 Sayılı Resmî Gazete'de Sıra No: 11 "Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 27) Hakkında Tebliğ" yayınlanmıştır. 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için geçerli olmak üzere yayınlandığı tarihte yürürlüğe girdiği belirtilmiştir. Ayrıca TMS 27, IAS 27'den birebir çevrilmiştir. TMSK tarafından 13.08.2008 Tarihli ve 26966 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Sıra No: 68 TMS 27: "Konsolide Ve Bireysel Finansal Tablolar" Tebliğ yayınlanmıştır. Bu Tebliğ, 30.6.2009 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulamak üzere yayınlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu Tebliğ'in uygulandığı dönemlerin başında, 17.12.2005 Tarih ve 26026 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Sıra No: 11 TMS 27: "Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar" Tebliğ yürürlükten kalkacaktır. Şuan 17.12.2005 tarihinde yayınlanan TMS 27 nolu muhasebe standardı yürürlüktedir. Aynı zamanda bu standart, çalışmanın konusu olan konsolide finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan muhasebe standardıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

TMS 27'YE GÖRE KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

2.1. STANDARTLA İLGİLİ TANIMLAR

Konsolide finansal tabloların hazırlanması ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kullanılan bazı temel kavramlar söz konusudur. TMS 27'de bu kavramlar, tanımlar başlığı altında ele alınmıştır. Standartta yer alan kavramlar ve tanımlar kısaca aşağıda açıklanmıştır:

- **Konsolide finansal tablolar:** “Bir grubun finansal tablolarının tek bir işletme gibi sunulduğu finansal tablolarıdır (TMS 27, md.4)” şeklinde tanımlanmıştır. Konsolide finansal tablolar kavramı daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

- **Kontrol:** “Bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücü (TMS 27, md.4)” olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımdan yararlanarak kontrol gücü kavramının iki bileşeninin olduğu belirtilebilir: Şirketin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücü ve faaliyetlerinden yarar sağlama yeteneği.

Bu açıklamalar göstermektedir ki, ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerinde kontrol gücünün bulunması için, o ortaklığın tamamına sahip olunması gerekmemektedir. Kuramsal olarak %51'lik oy çoğunluğuna sahip olmak, kontrolü ele geçirmek için yeterlidir. Şirketler topluluğunda piramitleşme arttıkça, %50'den daha düşük bir hisse veya oy hakkı bile kontrol gücünün elde bulundurulması için yeterli olabilmektedir (Gürdal, 2001: 54). Grupta piramitleşme birden fazla ara ana ortaklığın bulunması ile sağlanır. Bu tarz işletme örgütlenmesi kademeli holdingler de gözüktür. Piramidin en alt tabanında ne kadar çok işletme bulunursa kontrol gücünün varlığı için gerekli olan oy çoğunluğu hissesi o kadar azalır. Çünkü ana ortaklık bağlı işletmeler vasıtasıyla yani dolaylı olarak oy çoğunluğu hissesine sahip olabilir.

Kontrol gücü kavramının ikinci bileşeni olarak belirtilen “faaliyetlerden yarar sağlama” unsuru da önemlidir. Burada sağlanan yararın, sadece doğrudan doğruya nakit veya sayısal değerlerle ifade edilebilen yararlar olarak algılanmaması gerekmektedir (Gürdal, 2001: 54). Örneğin, bağlı ortaklığı kontrol altına almak, rekabeti önleyici sonuçlar doğurabilmektedir. Buna bağlı olarak maliyetleri azaltıcı, kârı arttırıcı etkiler ortaya çıkmaktadır (Coopers ve Lybrand, 1996: 27). Ana ortaklığın yatırım yapacağı işletmenin, bağlı ortaklık olabilmesi için kontrol gücünü varlığı gerekir. Ayrıca yatırım yapılan işletmenin konsolide finansal tablolara dahil edildiği tarih olarak kontrol gücünün bulunduğu tarih dikkate alınır.

- **Maliyet yöntemi:** “Başka bir işletmeye yapılan bir yatırımın maliyet bedeli ile finansal tablolara yansıtıldığı muhasebeleştirme yöntemidir. Yatırımcı işletme, yatırım yapılan işletmeden kaynaklanan gelirleri ancak yatırımın elde edilme tarihinden sonra oluşan birikmiş kârlardan yapılan dağıtımlar kadar gelir olarak muhasebeleştirir. Bu tutarlar dışında elde edilen dağıtımlar yatırımın geri kazanılması niteliğinde olup, yatırım maliyetinden indirilmek suretiyle muhasebeleştirilir (TMS 27, md.4)” denilmektedir.

Bu yöntemde bağlı ortaklığın ödemiş olduğu kâr payları ana ortaklığın gelirine aktarılmaktadır. Bu durumda ana ortaklığın, bağlı ortaklıktaki yatırımları, ana ortaklığın bilançosunda maliyet değerine eşit gösterilmektedir (Erdoğan, 2007: 69).

- **Grup:** “Bir ana ortaklık ve onun tüm bağlı ortaklıkları (TMS 27, md.4)” olarak tanımlanmaktadır. SPK’nın Seri: XI 21 No.lu Tebliği’nde grup kavramı ya da ona benzer bir tanım yoktur. Bazı kaynaklarda grup yerine holding kavramı kullanılıyor. Bunun sebebi ülkemizde holdinglerin anonim şirket olarak kurulmasıdır. Aynı zamanda konsolide finansal tabloların ülkemizde genelde düzenlenmesi holdingler veya anonim şirketler tarafından olur. TTK’nın 466. maddesinde “...gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştirakten ibaret olan holding şirketlerdir...” açıklaması vardır. TTK’nın bu açıklanmasından holding şirketler (ana ortaklık) ile bağlı ortaklık olacak şirketlerin tüzel kişilikleri devam edebileceği anlamı çıkarılabilir.

Başka bir kaynakta holding, bir şirketin başka şirketlerin hisse senetlerinin büyük bir bölümüne sahip olmak suretiyle yönetim ve denetimini ele geçirmesiyle oluşan şirketler grubudur (Mucuk, 2001: 52). Şirketler kanunlarında ilerleyen

dönemler de işletmelerin kuruluş yapılarında değişiklikler olabilir. Mevcut holding tipi işletmelerin yerini ilerleyen dönemlerde başka çeşit işletme yapıları alabilir. Konsolide finansal tabloları düzenlenen ortaklıkların hepsini ifade eden bir tanımlama için TMS 27'deki grup kelimesinin kullanımı daha uygun olur.

- **Azınlık Payı:** “Bir bağlı ortaklığın net varlıklarının ve kâr veya zararının ana ortaklık tarafından, doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak, sahip olunmayan paylara isabet eden kısmını ifade eder (TMS27, md.4)” şeklinde tanımlanmıştır.

Bir başka tanıma göre azınlık payı bağlı ortaklığın, ana ortaklık dışındaki hissedarlarının, finansal haklarını gösterir (Arat, 1985: 39). Bir bağlı ortaklığın üstün oy hakkına sahip hisse senetlerinin %50'den daha azına sahip olan hissedarların sahip olduğu hakka veya hisseye (paya) azınlık payı (minority interest) denilmektedir (Hermanson- Edwards- Salmonson, 1983: 659). Görüldüğü gibi azınlık payları kavramı, ana ortaklığın konsolidasyona tabi bağlı ortaklıkların sermaye paylarının tamamına sahip olmaması durumunda ortaya çıkar (Okutan, 2003: 25). Azınlık payı yerine azınlıktaki hissedarlar (minority shareholders) gibi terimler de kullanılmaktadır (Finney ve Miller, 1962: 386-387). Azınlık payını, bağlı ortaklığın finansal ve faaliyet sonuçlarından ana ortaklıkla birlikte yararlanan diğer ortaklar olarak ifade edebiliriz. Ayrıca azınlık payının bulunduğu bağlı ortaklığın finansal ve faaliyet politikalarını ana ortaklık belirler. Azınlık payları, bilançonun pasifinde yer alan özkaynaklar grubu içerisinde gösterilir.

- **Ana ortaklık:** “Bir veya daha fazla bağlı ortaklığı bulunan işletmedir (TMS 27, md.4)” biçiminde tanımlanmaktadır.

Ana ortaklık bağlı ortaklıkları kontrolü altında tutan şirkettir. Ana ortaklık yerine holding şirket (holding company) (Kohler, 1963: 254), kontrol eden şirket (controlling company) (Kohler, 1963: 135), ana şirket, ana kurum (Güvemli, 1991: 8) adları da kullanılmaktadır.

Ana ortaklık bağlı ortakların pay belgelerini elde etmek yolunu kullanarak bu tür işletmelerin politikalarını denetim altına alabilen işletmedir (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 155). Ayrıca ana ortaklık, bazı durumlarda sadece yatırım şirketi olabilmekte, bazı durumlarda ise başlı başına kendine ait bir faaliyeti olduğu halde, bir veya daha fazla bağlı ortaklığın kontrol hisselerine sahip olabilmektedir. Üretimi

olmayıp, sadece diğer şirketlerin faaliyetlerini kontrol altına almak üzere kurulmuş ana ortaklığa tam ana ortaklık (saf holding), kontrolün yanı sıra üretim faaliyetinde de buluna ana ortaklıklara ise üretici ana ortaklık (karma holding) denilmektedir (Bektöre, 1982: 227).

Yapılan tanımlardaki temel özellik; ana ortaklığın, bağlı ortaklık konumundaki işletmelere sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde yatırım yapmasıdır. Ana ortaklık başka bir ortaklığın bağlı ortaklığı olsa da ana ortaklık olarak kabul edilmektedir.

- **Bireysel finansal tablolar:** “Bir ana ortaklık, bir iştirakte yatırımı olan bir işletme ya da müştereken kontrol edilen bir işletme yatırımcısı tarafından sunulan ve yatırımların raporlanan faaliyet sonuçları ya da net aktifleri yerine doğrudan özkaynak payına dayalı olarak muhasebeleştirildiği finansal tablolardır (TMS 27, md.4)” şeklinde tanımlanmıştır. Ana ortaklık konsolide finansal tablo hazırladığı için bireysel finansal tablolarını hazırlamayacaktır anlamı çıkarılmamalıdır. Ana ortaklık her koşulda bireysel finansal tablolarını hazırlayacaktır. Herhangi bir bağlı ortaklığı, iştiraki ya da müştereken kontrol edilen bir işletmede payı bulunmayan bir işletmenin finansal tabloları, bireysel finansal tablo olarak adlandırılmaz (TMS 27, md.7). SPK mevzuatına göre, ana ortaklık konsolide finansal tablolarını yayınladığında hazırladığı bireysel finansal tablolarını yayınlamayabilir. Hazırladığı bireysel finansal tablolarını sadece SPK’ya vermek zorundadır.

- **Bağlı ortaklık:** “Adi ortaklıklar gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmelerdir (TMS 27, md.4)” olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanıma göre ayrı yasal kişiliğini sürdürmek koşuluyla, sermayesinin tamamı sayılabilecek tutarı, çoğunluğu ya da şirketin kontrolü ana ortaklığa ait olan işletmeye denilmektedir (Durmuş, 1984: 45). Bağlı ortaklık yerine bağlı işletme, yavru kurum (Güvemli, 1991: 41), yavru şirket (Durmuş, 1984: 41), tabi şirket (Paton ve Dixon, 1964: 838) adları da verilmektedir.

Bağlı ortaklık, ana ortaklığın direkt veya endirekt olarak denetimi altında olan şirketlerdir (Ünal, 2002: 22). Ana ortaklık bağlı ortaklık ilişkisi bir anonim şirketin bağlı ortaklık olarak yeni bir şirket düzenlemesi yoluyla elde edilir (Gentry-Johnson, 1971: 580). Bağlı ortaklık ilişkisi faaliyetine devam etmekte olan bir şirkete

ait hisse senetlerini satın alması yoluyla da kurulabilir (Nobes ve Parker, 1983: 254). Bağılı ortaklık ilişkisi “çıklarların birleştirilmesi (pooling of interest)” yoluyla da kurulabilir. Çıklarların birleştirilmesi yöntemine göre bir şirket diğer şirketleri elde etmek için nakit vb. ödemek yerine kendi oy hakkına sahip hisselerini önermeyi daha uygun bulmaktadır. Bu durumda şirket hissedarlarına, onların şirketteki çıkarlarını satın almayı ve karşılık olarak da kendi hisselerini vermeyi önerir (Smith, 1972: 104).

Yukarıda yapılan açıklamalardan, bir şirketin bağılı ortaklık olabilmesi için ana ortaklık olacak işletmenin yapacağı yatırım yanında, ana ortaklığın yatırım yaptığı şirketin yönetimini kontrol altına alması gereklidir. Ana ortaklık, bağılı ortaklığa yapacağı yatırımı doğrudan veya bir başka bağılı ortaklıkla yapabilir.

2.2. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN SUNUMU

Bir ana ortaklık yalnızca aşağıdaki durumlarda konsolide finansal tablo hazırlamayabilir (TMS 27, md.10):

- a. Ana ortaklığın kendisinin bir başka ana ortaklığın tamamen ya da kısmen sahip olunan bağılı ortaklığı konumunda olması ve diğer koşullarda oy hakkı olmayan ortaklar da dahil olmak üzere, diğer ortakların ana ortaklığın konsolide finansal tablo sunmaması konusunda bilgilendirilmiş ve buna itiraz etmemiş olmaları;
- b. Ana ortaklığın borçlanma araçları ya da özkaynağa dayalı finansal araçlarının kamuya açık bir piyasada işlem görmüyor olması (yerel veya bölgesel pazarlar dahil olmak üzere, yerli ya da yabancı bir borsa veya bir tezgah üstü piyasada);
- c. Ana ortaklığın kamuya açık bir piyasada işlem görmek üzere herhangi bir menkul kıymet ihracı için bir sermaye piyasası ya da diğer düzenleyici kuruluş nezdinde başvuruda bulunmamış olması veya başvuru sürecinde olmaması; ve
- d. Ana ortaklığın nihai ana ortaklığı veya herhangi bir ara ana ortaklığının kamuya açıklanmak üzere Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na uygun konsolide finansal tablo hazırlaması.

Yukarıdaki a ve d paragraflarında durum kademeli holding yapısı içerisinde söz konusu olmaktadır. Kademeli holdingde bir ana ortaklık, başka bir ortaklığın bağlı ortaklığı durumunda kalabilmektedir. En yukarıda yer alan ana ortaklık konsolide finansal tabloları düzenlediği için bağlı ortaklık konumundaki ana ortaklık konsolide finansal tabloları düzenlemeyebilir (Gürdal, 2001: 81).

Yukarıdaki b ve c paragraflarında belirtilen koşullar konsolide finansal tabloların piyasada kullanımının yaygınlaşmasını ciddi olarak sınırlandırmaktadır. Çünkü, ülkemizdeki birçok işletmenin borçlanma araçları, kamuya açık bir piyasada işlem görmemektedir.

Örnek verecek olursak, İstanbul Sanayi Odası tarafından 2001 yılında belirlenen Türkiye'nin 500 büyük sanayi işletmesinin uluslararası muhasebe standartlarını uygulama etkinliğiyle ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada 500 şirketin 267'sine ulaşılmış ve 109 tanesi cevap vermiştir. Bu 109 tane işletmenin SPK'ya tabi olan anonim şirket sayısı 44 iken, SPK'ya tabi olmayan anonim şirket sayısı 61'dir (Akgül ve Akay, 2004: 204–205).

Konsolide finansal tablo sunma yükümlülüğünden muaf tutulan bir ana ortaklık, bireysel finansal tablolarını kendisinin tek finansal tabloları olarak sunabilir (TMS 27, md.8). Konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğünden muaf tutulan ana ortaklıklar dışındaki bir ana ortaklık, bağlı ortaklıklarını konsolide ettiği konsolide finansal tablolarını bu Standarda uygun olarak sunar (TMS 27, md.9). Konsolide finansal tablo yerine bireysel finansal tablo sunmayı seçen bir ana ortaklık bu Standardın 37- 42'nci maddelerinde belirtilen hükümlere uyar (TMS 27, md.11). Bu maddeler bağlı ortaklık, iştirak ve müştereken kontrol edilen işletmelerin bireysel finansal tablolarda muhasebeleştirilmesi ile ilgili açıklamalardan oluşur. Muhasebeleştirme yöntemi olarak maliyet değeri ve TMS 39: Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme esas alınır. Konsolide finansal tablolarda TMS 39'a uygun olarak muhasebeleştirilen bağlı ortaklıklar, müştereken kontrol edilen işletmeler ve iştirakler, yatırımcının bireysel finansal tablolarında da aynı yöntemle muhasebeleştirilir (TMS 27, md.39).

İşletme (ana ortaklık), yukarıda saydığımız konsolide finansal tablo hazırlanmamasıyla ilgili belirtilen istisnalar kapsamına girmediği, 9' uncu maddelerinde zorunlu tutulduğu üzere, kamuya açıklanmak üzere konsolide finansal

tablo düzenlemeye devam eder (TMS 27, md.38). Konsolide finansal tabloları düzenleyen işletmelerin yaygınlaşması için ülkemizdeki anonim şirketlerin özkaynağa dayalı finansal araçlarının kamuya açık bir piyasada (örneğin sermaye piyasasında) işlem görüyor olması gerekir. Ayrıca ülkemizdeki işletmelerin uluslararası piyasa ile bütünleşmesi konsolide finansal tabloları hazırlayan işletmelerin sayısını arttıracaktır.

2.3. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN KAPSAMI

TMSK'nın yayınladığı TMS 27'nin 12 ile 21'inci maddeleri arasında konsolide finansal tabloların kapsamı ile ilgili düzenlemeler belirtilmiştir. Konsolide finansal tabloların kapsamında iki soruya cevap aranmıştır:

- Ana ortaklık ile bağlı ortaklık ilişkisini belirleyen kontrol gücünün var olup olmadığı hangi kıstaslara göre belirlenecektir?
- Bağlı ortaklıkların hangileri konsolide finansal tablolara dahil edilecektir?

Standartta ikinci soruya yönelik "konsolide finansal tablolar ana ortaklığın tüm bağlı ortaklıklarını kapsar (TMS 27, md.12)" açıklaması yapılmıştır. Bu açıklamanın dipnotunda eğer bir bağlı ortaklık elde etme sırasında "Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS) 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Maddi Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler" Standardı uyarınca satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılabilme koşullarını yerine getiriyorsa, bu durumda TFRS 5'e göre muhasebeleştirilir" ifadesi vardır. 12'nci maddenin içeriği çok net olmasına rağmen bazı hususların ayrıca belirtilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sebebi ise, farklı faaliyet konularına sahip bağlı ortaklıkların konsolide finansal tablolara alınmasında sıkıntılar olmasıdır. Örneğin banka, inşaat, turizm gibi farklı faaliyet konularına sahip bağlı ortaklıkların bir arada konsolide finansal tablolarda gösterilmesidir.

Ayrıca bir sektörde gözlenen verimlilik ve kârlılık oranları diğer sektörlerle nazaran düşük ise, kârlılığı göreceli olarak yüksek olan kuruluşun bu başarısı gizlenecek ve bu durum ilgililerce konsolide finansal tablolardan anlamsız sonuçlar çıkartılmasına neden olabilecektir (Türker, 2000: 10). Ancak, bu tür bağlı ortaklıklar konsolide finansal tabloların dışında tutulduğunda, ana ortaklık hakkında yeterli

bilgiye ulaşmada sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Bununla ilgili 19-20'inci maddelerinde açıklamalar yapılmıştır.

Bir bağlı ortaklık, sadece yatırımcının bir girişim sermayesi (risk sermayesi), yatırım fonu, ya da benzeri bir işletme olması sebebiyle konsolidasyon kapsamı dışında bırakılamaz (TMS 27, md.19). Bir bağlı ortaklık, sadece faaliyet konularının grup içerisindeki diğer şirketlerin faaliyet konularından farklı olması sebebiyle konsolidasyon kapsamı dışında bırakılamaz. Bu gibi bağlı ortaklıkların konsolide finansal tablolara dahil edilmesi ve farklı faaliyet konularına ilişkin ilâve bilgilerin dipnotlarda belirtilmesi suretiyle bağlı ortaklıklar hakkında gerekli bilgiler sunulmuş olur (TMS 27, md.20). Bazı ana ortaklıklar, faaliyetlerini finanse etmek için bu konuda faaliyet gösteren bağlı ortaklıklar kurmakta veya bu tür ortaklıklara yatırım yapmaktadırlar. Örneğin, Chrysler Şirketi, Chrysler Finans Şirketi'ne sahiptir. Konsolidasyon işlemleri sırasında, farklı faaliyet alanına sahip olduğu için finans şirketinin konsolidasyon kapsamı dışında tutulması mümkündür. Bu uygulama; Chrysler'in kontrolü altında tuttuğu paylar nedeniyle elde ettiği yararları dolaylı olarak ortaya koymakta, bununla birlikte finans şirketinin yükümlülüklerinin konsolide finansal tablolarda gösterilmesini engellemektedir. O halde Chrysler ve benzer şekilde finanse edilen ana ortaklıklar ile kendi faaliyetlerini kendisi finanse eden ana ortaklıkların finansal tablolarını karşılaştırmak mümkün ve anlamlı olmamaktadır (Thompson, 1989: 67). FASB'nin SFAS 94 madde 7'sinde "özelikle konsolidasyon dışında kalan borçların büyük tutarlara ulaşması, şirketler grubunun finansman kaynaklarını görme olanağı ortadan kaldırılmakta ve "bilanço dışı finansman" kavramı önem kazanmaktadır" açıklaması vardır.

Faaliyet konuları farklı olan bağlı ortaklıkların konsolidasyon kapsamı dışında tutulması ve bunların özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmesi bazı ülkelerde uygulanmıştır. Bunun gerekçesi çok farklı konularda faaliyet gösteren bağlı ortaklıkların finansal tablolarının konsolidasyonu durumunda yanlış sonuçlara ulaşılma olasılığının artmasıdır (Coopers ve Lybrand, 1996: 27). Bir bağlı ortaklığın özkaynak yöntemi kullanılarak raporlanması durumunda; ana ortaklık bağlı ortaklıktaki net kârını ve sermayesini, bağlı ortaklığın borçlarını kullanmadan konsolide finansal tablolar aktarmaktadır. Böylece şirketler grubunun kaynak yapısı daha olumlu olarak yansıtılmaktadır.

Özkaynak yöntemi yerine maliyet yöntemi kullanılarak konsolidasyonun gerçekleştirilmesi durumunda ise grubun gerçek yapısı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, finans sektöründe faaliyette bulunan ve yüksek kaldıraç derecesine sahip bağlı ortaklıkların konsolidasyon kapsamına alınmasıyla borç / sermaye oranında artışlar gözlenmektedir. Aslında şirketler grubunun gerçek durumunu ortaya koyan bu işlem, ana ortaklık açısından olumlu bir sonuç taşımamaktadır. Bu nedenle ana ortaklık, borç / sermaye oranının önemli ölçüde artmasına neden olan bağlı ortaklıklardaki yatırımlarını azaltmakta ve bu ortaklıklardaki paylarını %50'nin altına çekmeye çalışmaktadırlar. Böylece o bağlı ortaklıktaki kontrol gücü kaybedilmekte ve konsolide etme zorunluluğunu ortadan kalkmaktadır (Clark, 1992: 89). Konsolide etme zorunluluğunun ortadan kalkması olarak, bağlı ortaklıktan çıkan işletmenin ana ortaklığın konsolide finansal tablolarında gösterilirken varlık ve özkaynak dışı kaynaklarının dikkate alınmayacağı anlaşılmaktadır.

SPK'nın Seri: XI, No.21 Tebliğ'inde "konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların faaliyet konularının birbirinden çok farklı olması halinde, konsolide bilançonun hesap grupları faaliyet konuları itibarıyla sınıflandırılabilir veya konu dipnotlarda açıklanabilir (mad.8)" denilmektedir. Bağlı ortaklıkların farklı faaliyet konularına sahip olmalarıyla ilgili SPK'nın Seri: XI Tebliği ve TMS 27'nin uygulamaları arasında paralellik vardır.

İlk soru hakkında yani kontrol gücü ile ilgili TMS 27'nin 13, 14, 15 ve 21 maddelerinde açıklamalar yapılmıştır.

Ana ortaklığın doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak bir şirketteki oy haklarının yarısından fazlasını kontrol etmesi durumunda, aksini kanıtlayan açık deliller olmadıkça, kontrolün var olduğu kabul edilir. Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı halinde, ana ortaklık bir şirketteki oy haklarından yarısına veya daha azına sahip olsa da, kontrolün var olduğu kabul edilir (TMS 27, md.13):

- Diğer pay sahipleriyle yapılan bir anlaşma gereği oy haklarının yarısından fazlasının kontrol edilmesi,
- Bir düzenleme veya sözleşme gereği, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme yetkisine sahip olunması,

- İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulu veya eşdeğer yürütme organının üyelerinin çoğunluğunu atama veya görevden alma gücüne sahip olunması,
- İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulunda veya bu hakları haiz yürütme organında oyların çoğunluğunu kontrol etme gücünün elde bulundurulması.

İlk iki şartta, yatırım yapan işletmenin sözleşme ve anlaşmalarla yatırımdan daha fazla oy hakkına sahip olmasını sağlamaktadır. İkinci şarttaki sözleşmeler, bazı ülkelerde yasal olarak kabul edilmemektedir. Örneğin İngiltere’de bu tür sözleşmeler ortakların oy kullanma haklarını ellerinden aldığı için geçerli sayılmamaktadır (Coopers ve Lybrand, 1996: 27). Çünkü bu sözleşmeler rekabet ortamının varlığını engellemektedir. Sebebi ise bağlı ortaklığa, ana ortaklıktan başka dışarıdan bir yatırımcı ne kadar büyük yatırım yapsa da yatırım yaptığı işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme sahibi olamayacaktır.

Güvemli’ye göre (1990: 96) ana ortaklık, bağlı ortaklığın hem ortağı olmalı, hem de yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu görevlendirme hakkına sahip olmalıdır. Sermaye çoğunluğuna sahip olmadan yönetim çoğunluğunu elde etmek Anonim Şirket hukukuna göre imtiyazlı pay senetlerine sahip olmakla mümkün olabilecektir. Burada imtiyazlı pay (hisse) senedi olarak ifade edilmek istenen şudur; bazı hisse senetleri, kâra katılma veya genel kurulda oy kullanma hakkı bakımından normal ya da adi hisse senetlerine göre, sahiplerine bir kısım ayrıcalıklar sağlar. Örneğin, kâra katılmayla ilgili olarak bunlara özel temettü dağıtımını öngörülmüş olabilir. Hatta ana sözleşmede belirtilmiş olmak koşuluyla, imtiyazlı hisseler, mutlak karar oyu veya kararları veto etme hakkı bile tanınmış olabilir. Bu tür hisseler “altın hisse” denmektedir (Seyidoğlu, 2002: 291). Bu imtiyazlı hisseler ile oy hakkı %50’nin altında olsa dahi, bir şirkette kontrol gücüne sahip olmak mümkün olabilmektedir.

Ayrıca, kontrol gücünü belirlemede potansiyel oy hakkı ve benzeri araçlar dikkate alınmalıdır. Bir işletme, hisse senedi il mühaberleri, hisse-alım opsiyonu, adi hisse senedine çevrilebilir borç veya özkaynağa dayalı finansal araçlara, ya da buna benzer kullanıldığında veya dönüştürüldüğünde başka bir işletmenin faaliyet ve finansal politikalarıyla ilgili işletmeye oy gücü veren ya da başka bir tarafın oy

gücünü azaltan (potansiyel oy hakları) araçlara sahip olabilir. Bir işletmenin diğer bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını kontrol etme gücü olup olmadığının değerlendirilmesinde, başka bir işletmece elde tutulan potansiyel oy hakları dahil olmak üzere, mevcut kullanılabilir veya dönüştürülebilir potansiyel oy haklarının varlığı ve etkisi dikkate alınır. Potansiyel oy hakları, gelecekteki bir tarihte ya da gelecekte meydana gelecek bir olaya bağlı olarak kullanılabilimleri veya dönüştürülebilimleri gibi durumlar söz konusu olduğunda, o an için mevcut kullanılabilir veya dönüştürülebilir potansiyel oy hakkı olarak değerlendirilmez (TMS 27, md.14).

Potansiyel oy haklarının kontrol gücüne katkıda bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde işletme, yönetimin bu hakları kullanma ve dönüştürme isteği ve finansal yeterliliği dışında, olayla ilgili (bireysel veya topluca değerlendirilen potansiyel oy haklarının kullanılma koşulları ve sözleşmeye bağlı düzenlemeler dahil) tüm hususları inceler (TMS 27, md.15). Ana ortaklık bir başka işletmeye yatırım yapacağı zaman söz konusu işletmenin varsa potansiyel oy haklarıyla ilgili düzenlemelere dikkat etmesi gerekir. Çünkü ana ortaklığın, bağlı ortaklık finansal ve faaliyet politikalarını yönetebilmesi kontrol gücünün varlığına bağlıdır.

Bir ana ortaklık, bağlı ortaklığın faaliyetlerinden fayda sağlamak üzere finansal ve faaliyet politikalarını yönlendirme gücünü kaybettiği zaman kontrolü kaybetmiş sayılır. Kontrolün kaybı, sahiplik oranlarında mutlak, ya da göreceli bir değişiklik veya böyle bir değişiklik olmaksızın gerçekleşebilir. Bir bağlı ortaklığın, hükümetin, mahkemenin, kayyum ya da bir düzenleyici otoritenin kontrolü altına girmesi bu duruma örnek oluşturan hususlar arasındadır. Bu tür bir durum sözleşmeye bağlı bir anlaşmanın sonucu olarak da ortaya çıkabilir (TMS 27, md.21). Ana ortaklık, bağlı ortaklığı grup dışındaki bir işletmeye satarak veya bağlı ortaklıktaki sermaye payını azaltarak kontrol gücünü kaybedebilir.

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesi, temel olarak, ana ortaklığın bağlı ortaklıklar üzerindeki kontrol gücünün derecesine bağlıdır. Kontrol gücünün varlığı, konsolidasyon için mutlaka gereklidir (Türker, 2000: 8). Holdingler az sermaye ile daha fazla varlığı yönetebilmek isterler. Bunu da yatırım yaptığı işletmenin finansal ve faaliyet politikaları ile ilgili kontrol gücünü elde ederek gerçekleştirirler.

2.4. KONSOLIDASYON İŞLEMLERİ

Konsolidasyon işlemleriyle ilgili düzenlemeler, TMSK'nın yayınladığı TMS 27'nin 22 ile 36'ncı maddeler arasında belirtilmiştir. Konsolidasyon işlemlerinde öne çıkan hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Ana ortaklık ile azınlık paylarının ayrılması,
- Grup içi işlemlerin giderilmesi,
- Konsolide finansal tabloların aynı tarih ve muhasebe politikalarıyla hazırlanmasıdır.

2.4.1. Ana Ortaklık İle Azınlık Paylarının Ayrılmasıyla İlgili İlkeler

Potansiyel oy haklarının mevcut olduğu durumlarda, kâr/zarar veya özkaynaklardaki değişimle ilgili olarak ana ortaklık ve azınlık paylarına isabet eden tutarlar belirlenirken; mevcut sahiplik durumu dikkate alınır, potansiyel oy haklarının muhtemel kullanımı veya dönüştürülmesi gibi durumlar bu hesaplama dahil edilmez (TMS 27, md.23). Burada potansiyel oy haklarıyla ilgili sözleşme kuralları önemlidir. Sözleşme de potansiyel oy haklarının ne zaman veya hangi olaylarda mevcut olduğu belirtilmiştir.

Kâr ya da zarar, ana ortaklık hissedarlarına ve azınlık paylarına aittir. Bu payların her ikisi de özkaynak niteliğinde olup, azınlık paylarına isabet eden tutar gelir ya da gider değildir (TMS 27, md.34). Bu nedenle, azınlık payları dönem net kârının (zararının) hesabında indirim unsuru olarak gösterilmemelidir. Grubun dönem net kâr (zararı) azınlık kâr (zararları) paylarını da içeren kâr (zarar) dır. Konsolide dönem net kârı ve zararının bir parçası olarak sunulmalıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 459). Azınlık payının kârı ile ana ortaklık payının kâr toplamı konsolide dönem net kârını verir.

Konsolide edilmiş bir bağlı ortaklıkla ilgili olarak azınlık paylarına isabet eden zararın tutarı, bağlı ortaklıktaki azınlık payı tutarını aşabilir. Bu durumda, azınlık pay sahiplerinin zararı karşılamaya yönelik herhangi bir bağlayıcı yükümlülüğünün olması ve zararı karşılamak için gerekli ilâve yatırımları yapabilme gücünün yeterli olması durumu hariç, söz konusu fazla kısım bağlı ortaklıktaki

çoğunluk payından mahsup edilir. Konsolidasyona tabi şirketin daha sonra kâra geçmesi halinde, daha önce mahsup edilen tutarlara ulaşılmaya kadar tüm kârlar çoğunluk paylarına ilâve edilir (TMS 27, md.35). Örneğin, azınlık payı tutarı bağlı ortaklıkta 50 YTL iken bağlı ortaklık zararının azınlık payına isabet eden tutar 70 YTL ise 20 YTL fazlalık yukarıda belirtilen koşulların da var olduğu varsayımı altında bağlı ortaklıktaki çoğunluk tarafından karşılanacaktır. 13.08.2008 tarihinde yayımlanan TMS 27 Tebliğin uygulamaya girmesi ile böyle mahsup işlemi yapılamayacaktır. SPK'nın Seri: XI No: 21 Tebliğ'inde azınlık paylarına isabet eden zararın tutarıyla ilgili açıklamalar TMS 27'nin 35 maddesine benzerdir.

Azınlık payları, konsolide bilançoda ana ortaklığın özkaynaklardaki payından ayrı olarak özkaynaklar içerisinde gösterilir. Grubun kâr ya da zararından azınlık paylarına isabet eden tutar da ayrıca gösterilmelidir (TMS 27, md.33). SPK'nın Seri: XI No: 21 Tebliğ'inde azınlık payları, konsolide bilançonun özsermaye hesap grubundan önce, "Ana Ortaklık Dışı Özsermaye" hesap grubu adıyla gösterilir açıklaması vardır. Azınlık payları, ana ortaklıkla birlikte bağlı ortaklıkların özkaynaklar kaleminde birlikte söz sahibi olması nedeniyle konsolide bilançonun pasif tarafında yer alan özkaynaklar içinde gösterilir.

Bir bağlı ortaklığın azınlık paylarına ait olan ve özkaynak olarak sınıflanan imtiyazlı hisse senedi olması durumunda, ana ortaklık kendi payına isabet eden kâr ya da zararı hesaplarırken, açıklansın, ya da açıklanmasın, bu imtiyazlı hisselerin payına düşen temettülerin etkilerini dikkate alır (TMS 27, md.36). Çünkü imtiyazlı hisse senedi kâr dağıtımında öncelikle hakka sahiptir.

2.4.2. Grup İçi İşlemlerin Eliminasyonu İle İlgili İlkeler

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynakları, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir. Konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi gösterebilmesi için daha sonra aşağıdaki işlemler uygulanır:

- Ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırım tutarı ve bağlı ortaklıkların özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar elimine edilir (bu işlemde arta kalan şerefiye ile ilgili hususlar TFRS 3'te belirlenmiştir);

- Konsolide edilen bağlı ortaklığın dönem kâr/zararından azınlık paylarına isabet eden tutarlar belirlenir; ve

- Konsolide edilen bağlı ortaklığın net aktiflerinden azınlık paylarına isabet eden tutarlar ana ortaklığa isabet eden tutardan ayrı olarak belirlenir. Net aktiflerden azınlık paylarına isabet eden tutarlar:

- TFRS 3'e uygun olarak, işletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihte hesaplanan azınlık payları; ve

- İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten sonra özkaynaklarda meydana gelen değişikliklerden azınlık paylarına isabet eden tutarlardan oluşur (TMS 27, md.22). İşletmenin özkaynak kalemlerinden olan ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, dönem net kârı (zararı) gibi başlıklarda meydana gelen değişikliklere göre azınlık paylarına ait tutarlarda değişiklik olacağı belirtilmiştir.

İlerleyen bölümlerde şerefiye konusu, konsolide sermaye ve konsolidasyon şerefiyesinin hesaplanması başlığında ayrıntılı incelenmiştir.

Grup içi bakiyeler, işlemler, gelir ve giderler tamamen elimine edilir (TMS 27, md.24). Ancak tekdüzen hesap planına göre muhasebeleştirme yapılmasına rağmen, çeşitli şirketlerin muhasebe verileri tamamen karşılaştırmaya uygun olmayabilir. Bu durumda, konsolide finansal tablolar yanlış fikir vereceklerdir (Erdoğan, 1985: 48). Konsolide finansal tabloya dahil olan işletmelerin arasında muhasebe departmanlarının uyumu ve muhasebe kayıtlarında kullanılan hesapların karşılaştırılmasını sağlayan bilgi ve kayıt alış-veriş süreçlerinin koordinasyonu etkin ve verimli olmalıdır.

Gelir, gider ve temettüer dahil olmak üzere, grup içi bakiyeler ve işlemler tamamen elimine edilir. Grup içi işlemler nedeniyle oluşan ve stoklar ve maddi duran varlıklar gibi varlıkların maliyetine dahil edilen kâr ve zararlar tamamen elimine edilir. Grup içi zararlar, varlıklarda konsolide finansal tablolara yansıtılması gereken bir değer düşüklüğünün oluştuğunu gösterebilir. Grup içi işlemlerden kaynaklanan kâr ve zararların elimine edilmesi sırasında ortaya çıkan geçici farklara ilişkin olarak

TMS 12 "Gelir Vergileri" Standardı hükümleri uygulanır (TMS 27, md.25). Konsolide bilançolarda bütün şirketlerin stoklarının birleştirilerek gösterilmesi yaygın bir uygulamadır. Bu uygulamaya paralel olarak, ekonomik varlığa dahil bütün şirketlerin tamamlanmış mal stokları birleştirilmekte ve konsolide bilanço, ekonomik varlığın tamamlanmış mal stoğu olarak gösterilmektedir. Fakat şirketler arası satışların yapılması söz konusuysa ve bir şirketin tamamlanmış malları diğerinin hammaddesi durumundaysa, böyle bir stok sınıflaması yanlış bir değerlendirmeye neden olabilir ve stokların likiditesi hakkında yanlış fikir verebilir (Gentry- Johnson, 1971: 597). Holding, bir malın üretim aşamalarındaki tüm işletmeleri topluluk içerisinde yer alacak şekilde yatırım yapması halinde böyle bir durumla karşılaşır.

Bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri, TFRS 3'de belirlenen elde etme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara dahil edilir ve bu durum ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar devam eder. Bağlı ortaklık elden çıkarıldığında; elde edilen gelir ile bağlı ortaklığın defter değeri arasındaki fark, konsolide gelir tablosuna kazanç veya zarar olarak yansıtılır. Bu işlem ile ilgili olarak, varsa "TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri" Standardına uygun olarak doğrudan özkaynak ile ilişkilendirilen birikmiş kur farkları kazanç veya zararın hesaplanmasında dikkate alınır (TMS 27, md.30). Bağlı ortaklık, bağlı ortaklık olma sıfatını kaybettiği ve "TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar" Standardında tanımlanan iştirak veya TMS 31'de tanımlanan müştereken kontrol edilen işletme haline de gelmediği takdirde, bağlı ortaklık olma sıfatını kaybettiği tarih itibarıyla "TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme" Standardına uygun olarak muhasebeleştirilir (TMS 27, md.31). Bağlı ortaklık sıfatının kaybedildiği tarih itibarıyla ilgili işletmenin defter değeri, TMS 39 kapsamında finansal varlık olarak ilk defa değerlendirilmesinde maliyet bedeli olarak kabul edilir (TMS 27, md.32). Bir diğer deyişle bağlı ortaklığın ortadan kalktığı tarihteki işletmenin muhasebe kayıtlarında ortaya çıkan değeri esas alınır.

Grup içi işlemlerde grubu oluşturan ortaklıkların kullandığı tekdüzen hesap planından kullanılan hesaplar ile yardımcı hesap kayıtlarının uyumu birbirine ne kadar benzer olursa o kadar kolaylaşır grup içi işlemlerin elimine edilmesi. Grup içi işlemlerin konsolide finansal tablolar hazırlarken yok edilmesinde, grup içi işlemin

grup dışı işletmeyle sonlandırılması halinde farklılık vardır. Çünkü grup dışında işletmeyle biten kısmına ait grup içi işlem gerçekleşmiş sayılır.

2.4.3. Konsolide Finansal Tabloların Aynı Tarih Ve Muhasebe Politikaları İle Hazırlanmasıyla İlgili İlkeler

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan ana ortaklık ve bağlı ortaklık finansal tabloları aynı tarih itibariyle hazırlanmış olmalıdır. Ana ortaklık ve bir bağlı ortaklığın raporlama tarihlerinin farklı olması durumunda, uygulanmasının mümkün olmadığı durumlar hariç olmak üzere, bağlı ortaklık konsolidasyon amacıyla ana ortaklığın finansal tabloları ile aynı tarihli ilâve finansal tablolar hazırlar (TMS 27, md.26). 26'ncı maddeye uygun olarak konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan bağlı ortaklık finansal tablolarının ana ortaklık finansal tablolarından farklı tarihli olması durumunda, iki tarih arasında geçen süre zarfında gerçekleşen önemli işlem ve olaylar ilgili finansal tablolara yansıtılır. Her durumda, ana ortaklık ile bağlı ortaklığın raporlama tarihleri arasındaki fark üç aydan fazla olamaz. Raporlama dönemlerinin uzunluğu ve raporlama tarihlerinin farklılığı dönemler itibariyle aynı olmalıdır (TMS 27, md.27). Bu durum, muhasebenin tutarlılık kavramı çerçevesinde dikkate alınmalıdır (Gürdal, 2001: 105). Bağlı ortaklık tarafından konsolidasyon amacıyla geçici raporlar hazırlanabilir. Böyle geçici raporlar, ana şirketin hesap dönemine uygun olarak yıllık düzenli raporların ayarlanmasıyla veya geçici tabloların geliştirilmesiyle hazırlanabilir (Bedford- Perry-Wyatt, 1973: 296). Bu standartta “önemli işlem ve olaylar” açıkça belirtilmemiştir. Bu sebeple işletmenin normal faaliyet dönemi içerisindeki olağan işlemler bu kapsam içinde ele alınmamalıdır.

Konsolide finansal tablolar, benzer işlemler ve benzer koşullardaki diğer olaylar için yeknesak muhasebe politikaları benimsenerek düzenlenir (TMS 27, md.28). Konsolide finansal tablolara dahil olan şirketlerin herhangi birinin finansal tablolarının benzer işlemler ve benzer koşullardaki diğer olaylar için farklı muhasebe politikaları kullanılarak hazırlanmış olması durumunda, konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında ilgili şirketin finansal tablolarında gerekli düzeltmeler yapılır (TMS 27, md.29). Örneğin farklı stok değerlendirme yöntemleri uygulamasında,

amortismanına tabi maddi duran varlıkları yeniden değerlemeye tabi tutan ile tutmayan bir işletmenin varlıklarını toplamak yanlış sonuçlar doğuracaktır. Bunun sonucunda konsolide finansal tabloların geçerliliği ve güvenilirliği azalacaktır. Bu nedenle, uygulanan farklı politika ve yöntemlerin finansal tabloların düzenlenmesi sırasında neden olduğu farklılıklar, muhasebenin önemlilik kavramı göz önünde bulundurularak konsolide finansal tabloların düzenlenmesi sırasında giderilmelidir. Bununla birlikte, farklılıkların hesaplanmasında bilgiye ulaşmada zorluklarla karşılaşılması veya farklılıkların hesaplanmasının anlamlı (rasyonel) olmadığı durumlarda belirli varsayımların yapılması mümkündür (Gürdal, 2001: 102). Değerleme yöntemlerinin aynı olması koşulu daha çok bilançoların konsolidasyonunda söz konusudur. Gelir tablolarının konsolidasyonunda ise değerlendirme farklılığının önemi, dönem başı ve dönem sonu yarı mamul ve mamul stoklarında kendini gösterir (Güvemli, 1991: 42).

Stok değerlendirme yöntemleri arasında malın maliyetinde ve mal stoklarının maliyetinde tutar olarak farklılıklar ortaya çıkar. Bu tutarlar konsolide bilançodaki mal stoklarının değerinde ve konsolide gelir tablosundaki satışların maliyeti tutarında dolayısıyla dönem net kârında yöntem farkından oluşan farklılıklar ortaya çıkar. Grubun finansal ve faaliyet sonuçlarının gerçek durumunun konsolide finansal tablolarda yansıtılabilmesi için grubu oluşturan ortaklıkların benzer değerlendirme yöntemlerini kullanması gerekir.

2.5. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DİPNOTLARI

Konsolide finansal tabloların dipnotlarına ilişkin hususlar standardın 40, 41, 42'nci maddelerinde belirtilmiştir.

1) Konsolide finansal tabloların dipnotlarında aşağıdaki açıklamalara yer verilir:

i. Ana ortaklığın doğrudan veya bağlı ortaklıklar vasıtasıyla dolaylı olarak oy hakkının %50'sinden fazlasına sahip olmadığı durumlarda ana ortaklık ile bağlı ortaklık arasındaki ilişkinin niteliği,

ii. Doğrudan veya bağlı ortaklıklar vasıtasıyla dolaylı olarak oy hakkının veya potansiyel oy hakkının %50'sinden fazlasına sahip olunmakla beraber,

kontrolün olmadığı varsayılarak konsolidasyona dahil edilmeyen işletmelerin konsolidasyona dahil edilmeme nedenleri,

iii. Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan, ana ortaklığınkinden farklı bir raporlama tarihi veya hesap dönemine ilişkin bağlı ortaklık finansal tablolarının raporlama tarihi ile farklı bir raporlama tarihi veya döneminin kullanılmasının nedeni, ve

iv. Borçların geri ödenmesi veya nakit temettü dağıtılması gibi konularda, bağlı ortaklığın ana ortaklığa fon aktarması ile ilgili önemli bir kısıtlama varsa, bu kısıtlamanın esası ve boyutu.

2) Konsolide finansal tablo düzenlemek zorunda olmayan ve konsolide finansal tablo düzenlememeyi tercih eden işletmeler, bireysel finansal tablo dipnotlarında aşağıdaki açıklamalara yer verirler:

i. Finansal tabloların bireysel finansal tablo olduğu; konsolidasyondan muafiyetin tercih edildiği; kamuya açıklanmak üzere TFRS'ye uygun konsolide finansal tablosu hazırlanan işletmenin adı ve tescil olduğu ya da faaliyet gösterdiği ülke ve bu konsolide finansal tabloların elde edilebileceği adres;

ii. Tescil edildiği ya da faaliyet gösterdiği ülkeler, sahiplik oranları ve oy hakkı oranının sahiplik oranından farklı olması durumunda oy hakkı oranına ilişkin bilgiler dahil olmak üzere, önemli bağlı ortaklık, müştereken yönetilen işletme ve iştirak yatırımlarının listesi; ve

iii. Yukarıdaki paragrafta belirtilen yatırımların muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin açıklama.

3) İkinci madde de belirtilenler dışındaki işletmelere yatırım yapan ana ortaklık (konsolide finansal tablo düzenlemek zorunda olan işletmeler), iş ortaklarına ve iştiraklere yatırım yapanlar bireysel finansal tablo düzenleyeceklerinde, bu finansal tabloların dipnotlarında aşağıdaki hususlara yer verirler:

i. Finansal tabloların bireysel finansal tablo olduğu ve kanunen hazırlanma zorunluluğu bulunmuyorsa neden hazırlandığı;

ii. Kayıtlı olduğu ya da faaliyet gösterdiği ülkeler, sahiplik oranları ve oy hakkı oranının sahiplik oranından farklı olması durumunda oy hakkı oranına ilişkin bilgiler dahil olmak üzere, önemli bağlı ortaklık, müştereken yönetilen işletme ve iştirak yatırımlarının listesi; ve

iii. Yukarıdaki paragrafta belirtilen yatırımların muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntemlere ilişkin açıklama.

4) Konsolide finansal tabloların TMS 27 9'uncu maddesine uygun olarak hazırlandığı ya da TMS 28 ve TMS 31 standartlarına uygun olarak iştiraklerin ve iş ortaklıkların hazırlandığının belirtilmesi gerekir.

Konsolide finansal tabloların dipnotlarında verilen bilgilerin genel amacı, bu tablolardan yararlanarak karar verecek olan finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu ve konsolide finansal tabloların içinde açıklanamayan bilgilerin dipnotlarla iletilmesinin sağlanmasıdır.

2.6. KONSOLİDE BİLANÇONUN DÜZENLENMESİ

Her şirketin bireysel finansal tabloları kullanılarak konsolide finansal tablolar düzenlenmektedir (Crandall, 1990: 734). Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında ilk adım olarak, ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların finansal tablo kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir.

Birleştirme işleminden önce düzeltme işlemleri yapılmalıdır. Düzeltme işlemindeki amaç, grup içi işlemler ile bu işlemlerin etkilerini mahsup etmektir. “Konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi gösterebilmesi için (TMS 27, md.22)” grubu oluşturan şirketlerin birbiriyle yaptıkları işlemleri, kayıpları ve kazançları kapsmalıdır. Konsolide finansal tabloların vergi yasaları ile bir ilişkisi olmadığından düzeltme işlemleri, grup şirketlerin resmi defterlerine ve raporlarına yansıtılmaz. Bu sebepten düzeltme işlemleri sadece çalışma raporlarında görülür.

Grup içi işlemlerin elimine edilmesi, konsolidasyon sürecinin en önemli noktasıdır. Grup içi işlemlerle ilgili ne kadar sağlıklı verilere ulaşırsak konsolide finansal tablolarda sunulan bilgilerin güvenilirliği de o kadar artmış olur. Bu aşamada en çok yardımcı olacak araç, “şirketler topluluğu için geçerli olan bir hesap planı”dır (Crandall, 1990: 742). Her ne kadar ülke genelinde kullanılan tekdüzen hesap planları bir ölçüde etkili olsa da, yardımcı hesaplar bazında da bir uyum sağlanmalıdır (Gürdal, 2001: 116). Ayrıca farklı faaliyet konularına sahip işletmelerin birbiri ile olan işlemlerini güvenilir ve kolay şekilde belirlemek zordur.

Örneğin; bankacılık, turizm, inşaat, hizmet alanındaki işletmelerin muhasebe kayıt düzeni ve kullandığı hesaplar açısından önemli farklılık vardır. Bu sebepten dolayı konsolide finansal tabloları hazırlayan muhasebe elemanlarının kalifiyeli olması önemlidir.

Grup içi işlemlerle ilgili önemli konulardan biri de kur farklarıdır. Kur farkı, konsolide finansal tablolara yakından ilgili olmakla birlikte, konunun genişliği açısından çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

TMS 27’de konsolide bilançonun düzenlenmesiyle ilgili ilkeler bir başlık altında toplanmamıştır. Ancak, TMS 27’nin 22 ile 36’ncı maddelerinde konsolidasyona ilişkin genel esaslar belirtilmiştir. Bunları konsolidasyon işlemleri başlığında daha önce belirttiğimiz için ayrıca burada değinilmeyecektir. Ayrıca konsolide bilanço kavramını da daha önce ayrıntılı olarak inceledik. Bu başlıkta konsolide bilanço düzenlenmesine yön veren hususlar incelenecektir.

Birden fazla bağlı ortaklığın söz konusu olduğu durumlarda konsolidasyon işlemi, ana ortaklık ile bağlı ortaklıklar arasındaki ilişkinin “doğrudan doğruya” bir ilişki veya “dolaylı” bir ilişki olmasına göre farklılık arz edecektir (Pekiner, 1974: 202). Ana ortaklıkla, bağlı ortaklıklar arasında dolaylı ilişkiler varsa, bu ilişkiler grup grup ayrılarak kendi aralarında konsolide edilir (Çarıkçioğlu, 1972: 120) ve işlem direkt ilişkiye indirildikten sonra konsolidasyon yapılır. Ana ortaklık ve bağlı ortaklık arasında direkt bir ilişki varsa konsolidasyon basit ve tek aşamalıdır (Durmuş, 1984: 61). Özetleyecek olursak, bağlı ortaklıklar birbirlerine yatırım yapmışlarsa öncelikle bu ortaklıkların finansal tablolarının birleştirme işlemi bittikten sonra geriye ana ortaklık kaldığı takdirde grubun konsolide finansal tabloları ortaya çıkabilir.

Ayrıca konsolide bilançoların düzenlenmesinde dikkate alınması gereken bir konu da şerefiyedir. TMS 27’nin konsolidasyon işlemleri başlığının 22’nci maddesinde şerefiye ile ilgili açıklama şöyledir: “Ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırım tutarı ve bağlı ortaklıkların özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar elimine edilir (bu işlemde arta kalan şerefiye ile ilgili hususlar TFRS 3’te belirlenmiştir). Ayrıca TMS 27’nin kapsam başlığı altında da şerefiye ile ilgili şöyle açıklama vardır: “İşletme birleşmeleri sırasında ortaya çıkan şerefiye de dahil olmak üzere, işletme birleşmeleri ile ilgili muhasebeleştirme

yöntemleri ve bunların konsolidasyon üzerindeki etkileri bu Standart kapsamında değildir". TFRS 3 İşletme Birleşmeleri muhasebe standardının kapsamındadır. TFRS 3' de şerefiye ile ilgili olarak, varlıklar tarafında kaydedilmesi ve amortismanına tabi olmadığı ifadeleri vardır. Ayrıca yatırım sırasındaki şerefiyenin değeri, yatırım tutarının yatırım yapılan işletmenin gerçeğe uyum değerini aşan kısmından oluşur.

Konsolide bilançolarda yer alan verilerin ortalama rakamlar olduğu unutulmamalıdır. Çünkü, zararlı olan bir ortaklık diğer ortaklıklar arasında kârlıymış gibi görülebilir. Konsolide bilançolarla ilgili açıklamaları incelediğimizde iki önemli husus ortaya çıkıyor. Bunlardan ilki sermaye ve şerefiye tutarlarının hesaplamasında ana ortaklık ile azınlık paylarının ayrılması. İkincisi ise, grup içi işlemlerin giderilmesidir.

2.6.1. Konsolide Sermaye Ve Konsolidasyon Şerefiyesinin Hesaplanması

Şirketler grubunun yapısı gereği, ana ortaklığın bağlı ortaklıklara yaptığı bir sermaye yatırımı söz konusudur. Konsolide bilanço hazırlanırken hesapların birleştirilmesi sırasında ana ortaklığın bağlı ortaklıklara yaptığı yatırımın "net" olarak gösterilmesi gerekmektedir.

Konsolidasyon işlemleri sırasında bağlı ortaklığın varlıkları ve borçları ana ortaklığın varlıkları ve borçları ile birleştirildiği için, ana ortaklık yatırım tutarı ve bağlı ortaklık sermayesindeki payı karşılıklı olarak indirilir. Böylece bağlı ortaklığın varlıklarını iki kere muhasebeleştirilmesi önlenmiş olur.

Bir başka deyişle ana ortaklığın aktifinde yer alan bağlı ortaklıklar hesabındaki tutar, bağlı ortaklığın tüm aktif ve pasifinden ana ortaklığa düşen payı temsil etmektedir. Konsolidasyonda bağlı ortaklığın tüm aktifi ve pasifi, ana ortaklıkla birleştirildiği için, bağlı ortaklıklar hesabının konsolide bilançodan çıkarılması gereklidir. Aynı şey bağlı ortaklığın özkaynaklarının birleştirilmesinde de söz konusudur, tüm aktifler ve borçlar birleştirilmesi için, bağlı ortaklıkların özkaynak kalemleri birleştirilmiş olmaktadır. Bu nedenle, konsolidasyonda, ana ortaklıktaki bağlı ortaklıklar hesabı ile bağlı ortaklıkların özkaynak hesaplarının karşılaştırılarak eliminasyona tabi tutulması gereklidir (Örten- Kaval- Karapınar,

2007: 386). Bağlı ortaklıkta azınlık payı var ise, özkaynaklar hesaplarının ana ortaklık ile azınlık payına ait kısımları ayrı gösterilecektir.

Konsolidasyon kapsamındaki ortaklığın bağlı ortaklık haline geldiği tarih itibariyle ve daha sonraki pay alımlarında bir defaya mahsus olmak üzere, ana ortaklığın bağlı ortaklığın sermayesinde sahip olduğu payların elde etme maliyeti, bu payların alım tarihi itibariyle bağlı ortaklığın veya iş ortaklığın gerçeğe uygun değere göre değerlendirilmiş bilançosundaki öz sermayesinde temsil ettiği değerden mahsup edilir. Eğer, maliyet bedeli, gerçeğe uygun değerle de değerlendirilmiş özkaynak tutarından yüksek ise, aradaki fark şerefiyeyi oluşturur. Aksi durumda, aradaki fark gelir olarak raporlanır. Şerefiyenin muhasebeleştirilmesinde TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı'nda düzenlenen ilgili hükümlere uyulur. TFRS 3 ile ilgili bilgileri bir önceki başlık olan konsolide bilançoların düzenlenmesinde verdik.

Gerçeğe uygun değerleri ile konsolide finansal tablolara dahil edilecek varlık ve yükümlülüklerin ertelenmiş vergi etkisi dikkate alınır. Gerçeğe uygun değer ile vergi değeri arasındaki fark, ertelenmiş vergi etkisini meydana getirir (Örten-Kaval- Karapınar, 2007: 387). Ertelenmiş vergi, işletmelerin gerçeğe uygun değeri ile defter değeri arasındaki farktan dolayı ortaya çıkar. Bu farka uygulanan vergi tutarı kadar işletmenin kaynakları artarak konsolide şerefiye tutarı artar.

Konsolidasyon şerefiyesinin hesaplanması aşağıda iki ayrı örnek üzerinde gösterilmiştir.

Örnek 2: X işletmesi Y işletmesinin tamamını 400 TL bedelle satın almıştır. Bu bedelin işletmenin gerçeğe uygun değeri olmadığı yönünde hiçbir gösterge yoktur. Y işletmesinin, satın alma tarihi itibariyle özkaynaklarının defter değeri 250 TL'dir. İşletmenin, varlıklarının ve borçlarının gerçeğe uygun değeri ise sırası ile 800 TL ve 500 TL'dir. Defter değeri ile gerçeğe uygun değer arasındaki fark binalardaki 50 TL'lik artıştan meydana gelmektedir (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 393'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Alış bedelinin, gerçeğe uygun değer olmadığı yönünde bir gösterge olmadığı için hesaplamalarda 400 TL'lik bedel esas alınır. Bu bedelle, işletmenin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri kıyaslanır. İşletme, 300 TL'lik net varlığı olan işletmeye 400 TL ödemiştir. Aradaki 100 TL şerefiye olarak konsolide finansal tabloda raporlanır.

Ertelenmiş vergi etkisi dikkate alınmadan şerefiye tutarı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri	400 TL
Net Belirlenebilir Varlıklar (800 – 500 = 300 TL)	(300) TL
Şerefiye Tutarı	100 TL

Ancak bu hesaplama ertelenmiş vergi etkisinin de dahil edilmesi gereklidir. Ertelenmiş vergi, belirlenebilir varlık ve kaynakların defter değerleri ile gerçeğe uygun değeri arasındaki farktan meydana gelir. Ertelenmiş vergi etkisi aşağıdaki gibi hesaplanır.

	Gerçeğe Uygun Değeri	Defter Değeri	Geçici Farklılık
Net Belirlenebilir Varlıklar ve Geçici Farklılıklar	300 TL	250 TL	50 TL
Kurumlar Vergisi Oranı			% 20
Ertelenmiş Vergi Borçları			10 TL

İşletmenin net belirlenebilir varlıkları, ertelenmiş vergi borçları kadar düşecek ve 290 TL olacaktır. Bu durumda şerefiye aşağıdaki gibi hesaplanır.

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri	400 TL
Net Belirlenebilir Varlıklar (800 – 510 = 290 TL)	(290) TL
Şerefiye Tutarı	110 TL

Bu hesaplamalara göre işletmenin konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır.

01.01.20XX Bilanço (TL)	X İşletmesi	Y İşletmesi	Eliminasyon		Kons. Tutarlar
Varlıklar					
Bağlı Ortaklıklar	400	-		400	-
Binalar	-	450	50		500
Şerefiye			110		110
Diğer Duran Varlıklar	700	300			1000
Varlıklar Toplamı	1100	750			1610
Kaynaklar					
Ticari Borçlar		500			500
Ertelenmiş Vergi Borçları				10	10
Sermaye	800	200	200		800
Dağıtılmamış Kârlar	300	50	50		300
Kaynaklar Toplamı	1100	750	410	410	1610

252 BİNALAR	50	
261 ŞEREFİYE	110	
500 SERMAYE	200	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	50	
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR		400
483 ERTELENMİŞ VERGİ BORÇLARI		10

Örnek 3: A Şirketi, 01.01.2007 tarihinde, B Şirketi'nin hisse senetlerinin %90'ını 6.000.000 YTL nakit ile birlikte A Şirketi'nin 100.000 adet 12 YTL nominal değerli ve piyasa değeri toplam 6.000.000 YTL olan hisse senetlerini B'nin hissedarlarına vermek suretiyle satın almıştır. Söz konusu satın alma işleminde 200.000 YTL SPK Kayıt Ücreti, 300.000 YTL diğer işlemler için ödenmiştir.

Açılış Bilançoları

01.01.2007 Bilanço (YTL)	A Şirketi Defter Değeri	B Şirketi Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değeri
Varlıklar			
Dönen Varlıklar	10.000.000	3.000.000	4.000.000
Hazır Değerler	8.000.000	1.000.000	1.000.000
Ticari Mallar	2.000.000	2.000.000	3.000.000
Duran Varlıklar	17.000.000	7.000.000	8.000.000
Maddi Duran Varlıklar	17.000.000	7.000.000	8.000.000
Arazi ve Arsalar	2.000.000	1.000.000	1.500.000
Binalar	17.000.000	8.000.000	9.000.000
Birikmiş Amortismanlar (-)	-2.000.000	-2.000.000	-2.500.000
Varlıklar Toplamı	27.000.000	10.000.000	12.000.000
Kaynaklar			
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	9.700.000	3.000.000	2.500.000
Ticari Borçlar	9.700.000	3.000.000	2.500.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynak	0	0	0
Özkaynaklar	17.300.000	7.000.000	9.500.000
Sermaye	12.000.000	6.000.000	
Hisse Senetleri İhraç Primleri	5.300.000	0	
Olağanüstü Yedekler	0	1.000.000	
Kaynaklar Toplamı	27.000.000	10.000.000	12.000.000

Bağlı ortaklığın satın alınmasına ilişkin olarak A'nın kendi yasal kayıtları aşağıda verilmektedir.

Bağlı Ortaklığın Satın Alınması (A'nın Yasal Kayıtları)

245 BAĞLI ORTAKLIKLAR	12.000.000	
100 KASA		6.000.000
500 SERMAYE		1.200.000
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		4.800.000
/		
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR	500.000	
100 KASA		500.000
/		

Satın alınan bağlı ortaklığın varlık ve borçlarının gerçeğe uygun değerleri ile defter değerlerinde farklılık görünmektedir. Gerçeğe uygun değer; "karşılıklı

pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutar (TMS 39, d.9)”olarak tanımlanmıştır. Defter değerine göre 7.000.000 YTL özvarlığı bulunan B Şirketi'nin sermayesinin %90'ınının 12.500.000 YTL karşılığı satın alınması, B'nin net varlıklarının defter değerinden daha değerli olduğunun bir göstergesi olup, B'nin özvarlığının gerçeğe uygun değeri 9.500.000 YTL'dir. Bu nedenle tanımlanabilir varlık ve borçların gerçeğe uygun değer- defter değer farkınının (9.500.000 YTL- 7.000.000 YTL = 2.500.000 YTL), söz konusu varlık ve borçlara dağıtılması, diğer bir deyişle konsolide finansal tabloların hazırlanması amacıyla bu varlık ve borçların kayıtlı değerlerinin gerçeğe uygun değerlerine yükseltilmesi gerekmektedir.

Gerçeğe Uygun Değer Farklarının Dağıtımı

Mali Tablo Kalemleri	Gerçeğe Uygun Değer (GD)	Defter Değeri (DD)	GD-DD/ Dağıtım
Ticari Mallar	3.000.000 YTL	2.000.000 YTL	1.000.000 YTL
Arazi ve Arsalar	1.500.000 YTL	1.000.000 YTL	500.000 YTL
Binalar	9.000.000 YTL	8.000.000 YTL	1.000.000 YTL
Birikmiş Amortismanlar (-)	2.500.000 YTL	2.000.000 YTL	—500.000 YTL
Ticari Borçlar	2.500.000 YTL	3.000.000 YTL	500.000 YTL
		Toplam	2.500.000 YTL

Şerefiyenin hesaplanması

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri $12.500.000/0,90 = 13.888.889$	13.888.889 YTL
B'nin Gereğe Uygun Değere Göre Özsermayesinin Değeri	9.500.000 YTL
Şerefiye	4.388.889 YTL

Ana ortaklık şerefiyenin hesaplanması

İktisap Maliyeti	12.500.000 YTL
A'nın B'nin Gerçeğe Uygun Değere Göre Özsermayesindeki Payı (9.500.000x0,9)	8.550.000 YTL
Ana Ortaklık Şerefiye	3.950.000 YTL

Azınlık payı şerefiyenin hesaplanması

Toplam Şerefiye Tutarı	4.388.889 YTL
Ana Ortaklık Şerefiye Tutarı	(3.950.000 YTL)
Azınlık Payı Şerefiye Tutarı	438.889 YTL

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında konsolidasyon işlemleri ile ilgili ilk adım A'nın B'ye yaptığı yatırım tutarı B'nin sermaye ve yedekler hesabı ile kapatılmasıdır. Ardından yukarıda hesaplanan gerçeğe uygun değer farklarının ilgili hesaplara aktarılmasıyla birlikte şerefiye tutarlarının muhasebe kayıtları yapılır.

153 TİCARİ MALLAR (B)	100.000	
250 ARAZİ VE ARSALAR (B)	50.000	
252 BİNALAR (B)	100.000	
261 ŞEREFİYE	438.889	
320 SATICILAR (B)	50.000	
500 SERMAYE (B)	600.000	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (B)	100.000	
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (B)		50.000
505 AZINLIK PAYI ¹		1.388.889
/		
153 TİCARİ MALLAR (B)	900.000	
250 ARAZİ VE ARSALAR (B)	450.000	
252 BİNALAR (B)	900.000	
261 ŞEREFİYE (A)	3.950.000	
320 SATICILAR (B)	450.000	
500 SERMAYE (B)	5.400.000	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (B)	900.000	
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR (A)		12.500.000
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (B)		450.000
/		

¹Azınlık Payı hesabı konsolide bilançonun özkaynakları içerisinde gösterilir. Tekdüzen hesap planında 505 numarayı azınlık payı hesabı olarak açılması uygun olabilir.

2.6.1.1. Ana Ortaklık İle Bağlı Ortaklık Arasındaki Sermaye İlişkisi

Sermaye ile ilgili indirim işlemleri sırasında iki durumla karşılaşılması mümkündür: Bunlar; ana ortaklığın bağlı ortaklığın tüm sermayesine sahip olması veya ana ortaklığın bağlı ortaklığın sermayesinin bir kısmına sahip olmasıdır (Gürdal, 2001: 124). Kısacası bağlı ortaklıkta azınlık payının olması veya olmaması durumudur..

Ana ortaklık eğer bağlı ortaklık sermayesinin tümüne sahip olursa azınlık kavramı ortaya çıkmaz. Ana ortaklığın yatırım tutarının bağlı ortaklığın özsermayesinin gerçeğe uygun değerini aşması halinde aradaki fark konsolidasyon şerefıyesi olarak muhasebeleştirilir. Tersı durumda ise, aradaki fark negatif şerefıyedir. Öte yandan yapılan yatırım, gerçeğe uygun değere eşit de olabilir. Eşit olduğunda konsolide bilançonda konsolidasyon şerefıyesi kalemi olmaz. Konsolide bilançoda konsolidasyon şerefıyesinin ortaya çıkması için ana ortaklık yatırımının bağlı ortaklık özkaynaklarının gerçeğe uygun değerinden farklı olması gereklidir.

Ana ortaklığın bağlı ortaklığın sermayesinin bir kısmına sahip olması halinde azınlık payı ortaya çıkar. Ana ortaklığın yatırım tutarının, bağlı ortaklıktaki özkaynağındaki payının gerçeğe uygun değerine eşit, büyük ve küçük olabilir. Eşit olduğunda ana ortaklığın yatırım tutarı bağlı ortaklıktaki özsermaye kaleminden düşölür, geride kalan tutar bağlı ortaklık bilançosunun pasifinde azınlık payı olarak gösterilir. Ana ortaklığın yatırımının, bağlı ortaklıktaki özkaynağın gerçeğe uygun değerini aşarsa aradaki fark pozitif şerefıyedir. Tersı durumda ise aradaki fark negatif şerefıyedir. Kısmen sahiplik durumunun her koşulunda azınlık payı meydana gelir. negatif ya da pozitif şerefıyede; şerefıyenin içinden ayrıca azınlık payı hesaplanır ve bu tutar azınlık payı toplamına dahil edilir.

Bir işletmenin bağlı ortaklık olmasını sağlayan yatırım, maliyet bedeli ile bireysel finansal tablolarda gösterilir. Ancak konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında bu tutar, yatırım yapılan işletmenin sermayesindeki payı ile ters kayıt yapılarak yok edilir.

Aşağıda ana ortaklığın bağlı ortaklık sermayesini tümüne veya bir kısmına sahip olması ile ilgili örnekler verilmiştir:

Örnek 4: A işletmesi B işletmesinin % 80'ini 160 TL bedelle satın almıştır. Bu bedelin işletmenin gerçeğe uygun değeri olmadığı yönünde hiçbir gösterge yoktur. B işletmesinin, satın alma tarihi itibarıyla özkaynaklarının defter değeri 120 TL'dir. İşletmenin, varlıklarının ve borçlarının gerçeğe uygun değeri ise sırası ile 450 TL ve 280 TL'dir. İşletmenin aktifinde 300 TL bedelle kayıtlı binanın gerçeğe uygun değeri 350 TL olarak tahmin edilmektedir (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 391'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Sahiplik düzeyi ne olursa olsun hesaplamalarda, işletmenin gerçeğe uygun değeri olan 200 TL ($160 / 0,80$) esas alınır. Bu bedelle, işletmenin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri olan 170 TL ($450 - 280$) kıyaslanır. Aradaki fark olan 30 TL tüm işletme düzeyinde şerefiye tutarını oluşturur.

Şerefiyenin Hesaplanması

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri	200 TL
Net Belirlenebilir Varlıklar ($450 - 280$)	(170) TL
Şerefiye Tutarı	30 TL

Bu şerefiye tutarının, ana ortaklık payının ve azınlık paylarının hesaplanması gereklidir.

Şerefiyenin Dağıtımı

Ana Ortaklık Şerefiye Payı	
Ana Ortaklık Payının Gerçeğe Uygun Değeri (Transfer Edilen Tutar)	160 TL
Net Belirlenebilir Varlıklardan Ana Ortaklığa Düşen Pay ($170 \times 0,80$)	(136) TL
Ana Ortaklık Şerefiye Payı	24 TL
Azınlık Şerefiye Payı	
Şerefiye Tutarı	30 TL
Ana Ortaklık Şerefiye Payı	(24) TL
Azınlık Şerefiye Payı	6 TL

A İşletmesinin konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır.

01.01.20X1 Bilanço (TL)	A İşletmesi	B İşletmesi	Borç	Alacak	Azınlık Payları	Kons. Tutarlar
Varlıklar						
Bağlı Ortaklıklar	160	-		*(1)160		-
Binalar	-	300	(1) 40		(2) 10	350
Şerefiye			(1) 24		(2) 6	30
Diğer Duran Varlıklar	540	100				640
Varlıklar Toplamı	700	400				1020
Kaynaklar						
Ticari Borçlar		280				280
Sermaye	600	100	(1) 80		(2) 20	600
Dağıtılmamış Kârlar	100	20	(1) 16		(2) 4	100
Azınlık Payı					(2) 40	40
Kaynaklar Toplamı	700	400	160	160	40	1020

Yatırım hesabı ile B işletmesinden ana ortaklığa düşen özkaynak unsurları karşılaştırılır. Özkaynak unsurlarının defter değeri değil gerçeğe uygun değeri esastır. Bu nedenle binalardan ve şerefiyeden ana ortaklığa düşen payla yatırımlar tutarı karşılaştırılır.

1	252 BİNALAR	40	
	261 ŞEREFİYE	24	
	500 SERMAYE	80	
	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	16	
	245 BAĞLI ORTAKLIKLAR		160

* () parantez içindeki sayılar; yanında bulunan tutarın bulunduğu yevmiye maddesini gösterir.

Ana ortaklık paylarının hesaplanmasında esas tutarlar üzerinden bu kez azınlık payı hesaplanır. Hesaplama azınlığın sahip olduğu ortaklık oranı %20 kullanılır.

2		/			
	252 BİNALAR			10	
	261 ŞEREFİYE			6	
	500 SERMAYE			20	
	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI			4	
			505 AZINLIK PAYI		40
		/			

Örnek 5: Bir işletme, B A.Ş.'nin % 100'üne sahip olmak için 60.000 TL ödemiştir. B A.Ş.'nin gerçeğe uygun değeri 80.000 TL., belirlenebilir net varlıkları 70.000 TL'dir. B A.Ş.'nin belirlenebilir varlıklarının (ticari mallar hesabı) ve yükümlülüklerinin (satıcılar hesabı) gerçeğe uygun değeri sırası ile 120.000 TL ve 50.000 TL'dir (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 392).

Şerefiyenin Hesaplanması

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri	80.000 TL
Net Belirlenebilir Varlıklar (120.000 – 50.000 = 70.000 TL)	(70.000) TL
Şerefiye Tutarı	10.000 TL

Ana Ortaklık Payının Gerçeğe Uygun Değeri	80.000 TL
Transfer Edilen Tutar	(60.000) TL
Gerçeğe Uygun Değerin Transfer Edilen Tutarı Aşan Kısmı	20.000 TL

İşletme, gerçeğe uygun değerden 20.000 TL daha düşük bedelle satın almıştır. Bu durumda, 20.000 TL'lık alış kazancı, öncelikle şerefiyeden indirilir. Kalan tutar ise, kâr olarak gelir tablosu hesaplarına kaydedilir.

		/			
	153 TİCARİ MALLAR			120.000	
	320 SATICILAR				50.000
	102 BANKALAR				60.000
	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR				10.000
	Ucuza satın alma kârı	/			

Bağlı şirket edinimlerinde kullanılan konsolidasyon yöntemleri, satın alma yöntemi ile çıkarların birleştirilmesi yöntemidir.

Çıkarların birleştirilmesi yöntemi (Pooling of Interest Method) daha ziyade ABD’de uygulanmakta olup, özü, hisse senetlerinin karşılıklı değiştirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yöntemde birleşen iki şirket ortakları, ortaklık haklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Bahsi geçen yöntemde satın alınan firmaların varlıklarının net değeri, net defter değerine eşit kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu tür birleşmelerde şerefiye çıkması söz konusu olmamaktadır (Erdoğan, 2007: 66). Ülkemizde özellikle TMS oluşturulmadan önce birleşmelerde en çok bu yöntem kullanılmaktaydı, ancak TMS 27 ile şirket birleşmelerinde satın alma yöntemi benimsenmiştir.

Satın alma yöntemi (Purchasing Method) ana ortaklığın, bağlı ortaklık olacak işletmelerin hisse senetlerinin tamamını ya da bir kısmını satın alması esasına dayanır. Bu yöntemde satın alınan işletmenin net defter değerinin, ödenen net hisse senetlerinin, net pazar değerine eşit olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla şerefiye ortaya çıkmaktadır. Bu yöntem özellikle İngiltere’de geniş bir uygulama alanı bulmuştur. TMS 27’de konsolidasyon işleminin satın alma yöntemine göre yapılması esası kabul edilmiştir (Erdoğan, 2007: 67). TMSK’nın muhasebe standartlarında, satın alınan işletmenin varlık ve kaynaklarının satın alınma tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Böylelikle ülkemizde satın almalarda çıkarların birleştirilmesi yöntemi ortadan kalkmıştır.

Satın alma yöntemine göre %100 sahiplik ve kısmen sahiplik durumuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

Örnek 6: A Şirketi’nin B Şirketi’nin tüm hisselerini 800.000 TL. 1.1.20X1 tarihindeki nakit karşılığı satın aldığını varsayalım. İki şirketin satın almadan önce ve satın almadan sonra bilançoları ile satın alma işlemlerinin tamamlanmasından sonraki konsolide bilançosu aşağıdaki gibi olacaktır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 463’den yararlanılarak geliştirilmiştir):

Satın alma işlemlerinden önceki bilançolar:

A Şirketi Bilançosu- TL.			
Çeşitli Aktifler	1.900.000	Borçlar	400.000
		Sermaye	1.000.000
		Dönem Net Kârı	500.000
	<u>1.900.000</u>		<u>1.900.000</u>

B Şirketi Bilançosu- TL.			
Çeşitli Aktifler	800.000	Borçlar	250.000
		Sermaye	500.000
		Dönem Net Kârı	50.000
	<u>800.000</u>		<u>800.000</u>

Satın alma işlemlerinden sonraki bilançolar:

A Şirketi Bilançosu- TL.			
Çeşitli Aktifler	1.100.000	Borçlar	400.000
Bağlı Ortaklık	800.000	Sermaye	1.000.000
		Dönem Net Kârı	500.000
	<u>1.900.000</u>		<u>1.900.000</u>

B Şirketi Bilançosu- TL.			
Çeşitli Aktifler	800.000	Borçlar	250.000
		Sermaye	500.000
		Dönem Net Kârı	50.000
	<u>800.000</u>		<u>800.000</u>

Bu bilançolarda hemen dikkati çeken, bu işlemlerden sonra B Şirketi'nde hiçbir değişiklik olmaz iken, A Şirketi'nin bilançolarında doğal olarak satın alma tarihinden sonra aktifte değişiklik olmasıdır. Nitekim çeşitli aktifler 800.000 TL. azalırken bağlı ortaklık kalemi 800.000 TL. ile bilançoda yer almıştır. Bu nokta satın alma yönteminin daha sonra göreceğimiz gibi diğer yöntemden farkını oluşturmaktadır. Daha açık ifade ile B Şirketi'nin hisseleri A şirketinde satın alma (maliyet) değeri ile yer almıştır. Bu daha sonra göreceğimiz gibi konsolide bilanço düzenlenmesinde konsolidasyon şerefiyesi denilen bir farkın ortaya çıkmasına neden olacaktır. Aslında bu farkın oluşu doğaldır.

Konsolidasyon şerefiyesi şöyle bir formülle hesaplanabilir:

$$KŞ=F-Ö$$

Formülde kullanılan,

KŞ= Konsolidasyon şerefiyesi

F= Satın alma fiyatı

Ö= Satın alınan şirketin öz sermayesinin gerçeğe uygun değerini göstermektedir.

Örneğimizde konsolidasyon şerefiyesi;

KŞ= 800.000- 550.000

KŞ= 250.000 olacaktır.

Bu açıklamalardan sonra konsolide bilanço aşağıdaki gibi bir çalışma tablosu yardımı ile düzenlenebilir.

A HOLDİNG ŞİRKETİ KONSOLİDE BİLANÇO ÇALIŞMA TABLOSU

Bilanço Kalemleri (TL.)	A Şirketi	B Şirketi	Eliminasyon İşlemleri		Konsolide Bilanço
			Borç	Alacak	
Çeşitli Aktifler	1.100.000	800.000	1.900.000
Bağlı Ortaklıklar	800.000	800.000	
Konsolidasyon Şerefiye	250.000	250.000
AKTİF TOPLAMI	1.900.000	800.000	2.150.000
Borçlar	400.000	250.000	650.000
Sermaye	1.000.000	500.000	500.000		1.000.000
Dağıtılmayan Kâr	500.000	50.000	50.000		500.000
PASİF TOPLAMI	1.900.000	800.000	800.000	800.000	2.150.000

Eliminasyon işlemleri için açıklamalar:

800.000 TL. A Şirketi'nin bilançosunda görülen bağlı ortaklık konsolide bilançoda yer almayacaktır. Çünkü bu kalem, B Şirketi'nin bilançosunda yer alan sermaye ve dağıtılmayan kârların karşılığı olup, birbirini yok edecektir. Aksine davranış, yani bu tutarları konsolide bilançooya taşımak bu tutarların tekrar olarak dikkate alınması sonucunu doğuracaktır.

250.000 TL. tutar yukarıda açıklanan konsolidasyon şerefiyesidir. Bağlı ortaklığın defter değeri ile satın alma bedeli arasındaki fark olmaktadır. Bu nedenle de konsolide bilançoda aktifler arasında yer alacaktır. Değer azalışı olmadığı sürece bundan sonraki yıllarda düzenlenecek konsolide bilançolarda görülmeye devam edecektir.

Örnek 7: A Şirketi B Şirketi'nin hisselerinin %80'ni 20X1 yılı içinde 350.000 TL. almıştır. B işletmesinin satın alma tarihindeki net tanımlanabilir (belirlenebilir) varlıklarının gerçeğe uygun değeri 400.000 TL'dir. Diğer bir ifade ile işletmenin satın alma tarihindeki özkaynağının gerçeğe uygun değeri 400.000 TL'dir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 466'dan yararlanılarak geliştirilmiştir).

Şirketlerin satın alma tarihinden önceki ve sonraki bilançoları aşağıdaki gibidir.

Satın alma işleminden önceki bilançolar:

A Bilançosu TL.			
Çeşitli Aktif	900.000	Borçlar	300.000
		Sermaye	540.000
		Dönem Net.Kârı	60.000
	<u>900.000</u>		<u>900.000</u>

B Bilançosu TL.			
Çeşitli Aktif	610.000	Borçlar	210.000
		Sermaye	300.000
		Dönem Net Kârı	100.000
	<u>610.000</u>		<u>610.000</u>

Satın alma işleminden sonraki bilançolar:

A Bilançosu TL.			
Çeşitli Aktif	550.000	Borçlar	300.000
Bağlı Ortaklık	350.000	Sermaye	540.000
		Dönem Net.Kârı	60.000
	<u>900.000</u>		<u>900.000</u>

B Bilançosu TL.			
Çeşitli Aktif	610.000	Borçlar	210.000
		Sermaye	300.000
		Dönem Net.Kârı	100.000
	<u>610.000</u>		<u>610.000</u>

Bu hesaplamalara göre;

Ana Ortaklık Şerefiye Payı

Satın almada ödenen tutar 350.000

Öz kaynağın gerçeğe uygun değerinden 400.000×0.80 320.000

(Net belirlenebilir varlıkların gerçeğe uygun değeri)

Ana ortaklık payı

Ana ortaklık şerefiye payı 30.000

Ana ortaklığın %80 payının şerefiye tutarı 30.000 TL ise,

Azınlığın %20 payının şerefiye tutarı 7.500 TL olur.

Toplam şerefiye 37.500 TL

Bu hesaplamalara göre satın alma anında konsolide bilanço ise, aşağıdaki gibi düzenlenecektir.

Bilanço Kalemleri (TL)	A Şirketi	B Şirketi	Eliminasyon İşlemleri		Konsolide Bilanço
			Borç	Alacak	
Çeşitli Aktifler	550.000	610.000	1.160.000
Bağlı Ortaklıklar	350.000		350.000	
Konsolide Şerefiye		37.500	37.500
AKTİF TOPLAMI	900.000	610.000			1.197.500
Borçlar	300.000	210.000	510.000
ÖZKAYNAKLAR					
Sermaye	540.000	300.000	300.000	...	540.000
Dağıtılmayan Kâr	60.000	100.000	100.000	60.000
Azınlık Payı				87.500	87.500
PASİF TOPLAMI	900.000	610.000	437.500	437.500	1.197.500

Konsolide bilançoya ilişkin eliminasyon kayıtları aşağıdaki gibi yapılmıştır.

	/		
ŞEREFIYE			37.500
Ana Ortaklık Payı	30.000		
Azınlık Payı	7.500		
SERMAYE			300.000
Ana Ortaklık Payı	240.000		
Azınlık Payı	60.000		
DAĞITILMAYAN KARLAR			100.000
Ana Ortaklık Payı	80.000		
Azınlık Payı	20.000		
BAĞLI ORTAKLIKLAR			350.000
AZINLIK PAYI			87.500
Sermaye Payı	60.000		
Dağıtılmayan Kâr Payı	20.000		
Şerefiye Payı	7.500		
	/		

2.6.1.2. Konsolidasyon Şerefiyesinin Ortaya Çıkış Nedenleri

Holding şirketlerde ana ortaklığın bağlı ortaklıklara yaptığı yatırım ile bağlı ortaklık özsermayesinin defter değeri arasındaki farka konsolidasyon şerefiyesi denir (Türedi, 1987: 27). Başka bir tanımla şerefiye, iktisap edilen işletmenin gerçeğe uygun değerinin, belirlenebilir varlık ve yükümlülüklerinin net tutarı aşan kısmıdır (Karapınar, 2006: 187). Şerefiyenin hesaplanmasında, maddi olmayan duran varlıkların tanımına giren varlıklarda dahil olmak üzere tüm varlık ve kaynaklar gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilmektedir. Bu hesaplamalardan sonra kalan ve muhasebe teorisine göre varlık tanımına girmeyen kısım şerefiye olarak adlandırılmaktadır (Karapınar, 2006: 89). Konsolidasyon şerefiyesi yerine pozitif denetim maliyeti, birleşmeden doğan prim; olumsuz konsolidasyon şerefiyesi yerine ise, negatif denetim maliyeti, sermaye üstesi, birleştirme yedeği, birleştirme karşılığı gibi isimler verilmektedir (Uzay, 1993: 230–231).

Konsolidasyon şerefiyesi oluşmasına sebep olan durumlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Ana ortaklığın, bağlı ortaklığa ait pay belgelerini, türlü ticari teknik ve finansal nedenlerle yüksek fiyatla satın alması yanında ticari fonların ve menkul değerlerin bağlı ortaklığın aktifinde düşük bir değerle görülmesi veya hiç görülmemesi, bağlı ortaklığın kârlılığının yüksek olmasıdır (Arat, 1985: 41). Bir başka kaynakta, bağlı ortaklığın maddi ve maddi olmayan duran varlıklarının değerlendirilmesi veya varlıkların defter değerlerinin gerçek değerlerinden daha düşük gösterilmesini sağlayan değerlendirme yöntemlerinin kullanılması (hızlandırılmış amortisman yönteminin, Son Giren İlk Çıkar-LIFO stok değerlendirme yönteminin kullanılması gibi) böyle bir sonuca yol açar. Bu durumda konsolide bilançonun aktif tarafı yapay olarak şişirilmekte, gerçek olmayan bir değer oluşturulmaktadır. Gerçekte olmayan bu değer, olumlu konsolidasyon şerefiyesi olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bağlı ortaklığın özsermayesinin gerçek değeri, ana ortaklık tarafından ödenen değer üzerinde bulunabilmektedir. Bu durumda şirkette bir yedek ortaya çıkar. Bu yedek, olumsuz konsolidasyon şerefiyesidir (Gürdal, 2001: 143–144). İlave olarak bağlı ortaklığın aktifinde gösterilen duran varlıkların yeniden değerlendirme işlemine tabi tutulmaması (Kaptan, 1991: 19) ve işletmenin pazar payı,

müşteri bağımlılığı, iş bağlantıları gibi unsurları şerefiyeyi ortaya çıkarmaktadır (Kurt, 2003: 92).

Konsolidasyon şerefiyesinin ortaya çıkış nedenini tek cümle ile açıklayacak olursak, ana ortaklığın gelecekte elde edeceği faydalardan dolayı yatırım yapacağı işletmenin değerinden fazla yatırım yapması sebebiyle konsolidasyon şerefiyesi ortaya çıkar. Bu faydalar maliyet avantajı, rekabet avantajı, sahip olunacak müşteriler ve elde edilecek marka gücü olarak sıralanabilir.

2.6.2. Konsolide Bilançoda Varlıkların Ve Yabancı Kaynakların Düzenlenmesi

Konsolidasyonda grubu oluşturan işletmeler tek bir ekonomik birim olarak düşünülür (Karapınar, 2006: 176). Ancak grubu oluşturan işletmelerin dönem sonu kâr veya zararlarının toplamı, ilke olarak grubun faaliyet sonucunu vermez (Bilginoğlu, 1985: 17–18). Sebebi ise grup içindeki işlemlerden kaynaklanan kâr veya zararlardır.

Holding veya grup ekonomik bir ünite olduğuna göre, bu grup bakımından gelir ve gider kalemlerinin sonucunu oluşturan kârın realize edilmiş, yani gerçekleşmiş bir kâr olduğunu söyleyebilmek için, kârın yalnızca grup dışındaki işletmelere ve kişilere yapılan satışlardan veya elde edilen diğer gelir kalemlerinden doğmuş olması gerekir (Pekiner, 1974: 221). Ancak grup içi kârlı işlemin grup dışı bir işletmeyle bitmesi halinde grup içi kâr tutarı gerçekleşmiş sayılır.

Grup içi işlemlerden doğan kârın “gerçekleşmemiş” kabul edilerek, konsolide kâr rakamı içerisinde dahil edilmemesi gerektiği açıktır. Ancak gerçekleşmemiş olarak düşünülmesi gereken grup içi kâr tutarının tespit edilmesi hakkında iki alternatif görüş bulunmaktadır. Bu iki görüş %100 eliminasyon ve kısmi eliminasyon olarak bilinmektedir.

%100 eliminasyon ile grup içi kâr tutarının tamamı konsolide kâr tutarından elimine edilir. Kısmi eliminasyon ile sadece ana ortaklığın payına düşen grup içi kâr tutarı, konsolide kâr tutarından elimine edilir (Haried- Imdieke- Smith, 1994: 183).

TMS 27’de kısmi eliminasyon yönteminin kullanılmasına ilişkin bir açıklama yoktur.

Grup içi bakiyeler, işlemler, gelir ve giderler tamamen elimine edilir (TMS 27, md.24). Böylelikle grubun gerçek kârına ulaşılır. Ancak, satışı yapan yani grup açısından gerçekleşmemiş kârı elde eden işletmelerde azınlık payı söz konusu ise, bu işletmelerden doğan kârın azınlık payına isabet eden kısmı gerçek satış olarak kabul edilerek eliminasyon dışında bırakılır.

Ana ortaklığın, bağlı ortaklığa satış yapması durumunda aşağı yönlü satış, tersi durumda ise yukarı yönlü satış söz konusu olur. Bağlı ortaklıkların kendi aralarındaki satışları ise, yatay yönlü satışlar olarak adlandırılır.

Bağlı ortaklığın tamamına sahip olunmaması durumunda:

- Yukarıya yönlü satışlarda, azınlık payları eliminasyon işlemlerinden sonra bağlı ortaklığın yeni kâr/zararı üzerinden hesaplanır.
- Aşağıya yönlü satışlarda, azınlık payı grup içi satış öncesi kâr/zarar tutarı üzerinden hesaplanır (Karapınar, 2006: 212–222). Diğer bir deyişle ana ortaklığın bağlı ortaklığa satış yapması durumunda, işlemin etkisi arındırılır. Ancak, arındırma bağlı ortaklığın kâr/zararını etkilemediği için, azınlık payları bağlı ortaklığın kâr/zararı üzerinden hesaplanır (Örten- Kaval- Karapınar, 2007: 398).

Ana ortaklık, bağlı ortaklığın tamamına sahipse, azınlık hakları söz konusu olmaz. Azınlık hakkı olmadığı için de, satış yönünün önemi kalmaz (Karapınar, 2006: 213).

Grup içi işlemlerin elimine edilmesinde iki önemli nokta ortaya çıkmaktadır. İlki grup içi işlemlerin tamamının elimine edilmesidir. Ancak grup içi işlemlerin grup dışı bir işletmeyle bitmesi halinde grup içi işlemin kâr ya da zararı gerçekleşmiş sayılır. İkincisi ise azınlık payının kâr tutarı, ortaklıkların bireysel finansal tablolarındaki dönem net kârının azınlık payının yüzdesiyle çarpılması sonucu ortaya çıkan tutarların toplanması ile bulunur. Grup içi eliminasyon işlemleriyle ilgili belli başlı hesap grupları aşağıda incelenmiştir.

2.6.2.1. Alacak Ve Borçların Netleştirilmesi

Grup içerisindeki her şirket, bireysel olarak faaliyetlerini sürdürür. Bu amaçla da çeşitli kaynaklardan finansman kaynakları sağlar. Ana ortaklık yönetimi ise, kendi faaliyetleri yanında grup içindeki ortaklıklar arasında en uygun koşullarla

finansman kaynağı bulunmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu tür transferler; şirketlerin kısa sürede ihtiyaç duydukları kaynakların sağlanmasında, piyasa koşullarından daha uygun maliyetlerle borçlanmada yararlar sağlamaktadır (Gürdal, 2001: 153). Ayrıca grup içinde yer alan ortaklıklar arasında finansman araçları dışındaki aktif hesaplarla (ticari mallar, duran varlıklar gibi) ilgili alım-satım, grup içi borç ve alacak yaratır. Elimine işlemleri yapılmazsa, konsolide bilançoda borç ve alacalar, hem aktifte alacak ve hem de pasifte borç olarak gözükecektir. Bu durum konsolide bilanço toplamının fiktif olarak büyümesine neden olacaktır (Özdemirci, 2006: 23). Başka bir ifade ile bir grup kendine hem borç, hem de alacak kaydedemez (Bilginoğlu, 1985: 17). Holding, ortaklarından ve yöneticilerinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir. Holdingin muhasebe kayıtlar bu tüzel kişilik adına yapılır. Holdingin bağlı ortaklıkları aynı tüzel kişiliğin kontrolü altındaki işletmeler olması sebebiyle ortaklıkların birbirleriyle alacak ve borç ilişkileri elimine edilir.

Holding veya grup içerisinde ki ortaklıklar arasındaki fiktif işlemlerle oluşan ve giderilmesi gereken borç ve alacak ilişkileri aşağıdaki hesap gruplarında gösterilmiştir (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 242–243):

- Alacak ve borç hesapları,
- Alacak ve borç senetleri hesapları,
- Faiz alacak ve borç hesapları,
- Tahvil alacak ve borçları hesapları,
- Temettü alacak ve borç hesapları.

Alacak ve borç hesaplarının elimine kaydı; borç hesaplarının borçlandırılması ve alacak hesaplarının alacaklandırılması şeklinde olur. Karşılıklı olarak açılmış bu hesaplar böylece elimine edilmiş olurlar. Ayrıca, bu elimine işleminde, ana ortaklığın bağlı ortaklığa sahip olma derecesi veya oranı dikkate alınmaz (Ergüden, 2000: 103). Aynı elimine işlemleri, yukarıda belirttiğimiz diğer alacak ve borç ilişkileri için de geçerlidir.

Alacak ve borç senetleri hesaplarının elimine işleminde ise, önemli bir nokta vardır. Grup içerisindeki alıp verilen bir emre yazılı senet bankada kırdırılır veya üçüncü bir alacaklı şahsa ciro edilirse, ortaya çıkan borç hakiki bir borç olduğundan, söz konusu iskonto ettirilen alacak senetlerinin konsolide bilançoda borç senetleri

şeklinde gösterilmesi gerekir (Kennedy ve Mc Mullen, 1967: 241). Eğer senetler dışarıya yani üçüncü kişilere iskonto ettirilmediyse, tamamı karşılıklı elimine edilir.

Faiz, tahvil, temettü alacak ve borç hesaplarında; ortaklıklarda karşılıklı olarak açılmış hesaplar, ters kayıt ile elimine edilir.

Alacak ve borçların netleştirmesinde ortak amaç, konsolide bilançolarda yalnızca grup dışındaki kişi ve işletmelerle ilgili işlemlerden doğan borç ve alacakların yer almasıdır.

Alacak ve borçların netleştirmesi ile ilgili aşağıda birkaç örnek verilmiştir.

Örnek 8: X ana ortaklığı bağlı ortaklığı olan Y işletmesine ticari mal alımı için 900 TL avans vermiştir.

/		
340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	900	
159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI		900
/		

Ortaklıkların yasal kayıtlarını inceleyerek konsolidasyon işlemini açıklayabiliriz.

X'in yasal kayıtları,

/		
159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI	900	
100 KASA		900
/		

Y'nin yasal kayıtları,

/		
100 KASA	900	
340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI		900
/		

Konsolidasyon işlemi ile ortaklıkların birbirleriyle yaptıkları avans işlemlerinin yasal kayıtlarında açılan hesapların ters kayıtlarla kapatılması sağlanmıştır. Böylelikle ortaklıkların avans işlemleri konsolide bilançoda 159 ve 340 numaralı muhasebe hesaplarının alacak ile borç bakiyeleri sıfır olduğundan gözükmeyecektir.

Örnek 9: A ana ortaklığı bir bankadan kredi almış ve B bağlı ortaklığına kredinin bir kısmını kullandırmıştır. A ana ortaklığı gelir tablosunda 600 TL faiz geliri, B bağlı ortaklığında ise, aynı tutarda faiz gideri yer almaktadır (Karapınar, 2006: 177'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Yapılacak eliminasyon kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

/	
642 FAİZ GELİRLERİ	600
660 KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ	600
/	

Bu işlem, dönem net kârı tutarında değişiklik yaratmaz. Çünkü gelirdeki azalış tutarı kadar giderde de azalış olmuştur.

Örnek 10: A ana ortaklığı, B bağlı ortaklığının çıkardığı tahvillerden nominal değeri ile 13.000 YTL.lik almıştır (Gençoğlu, 2007: 364–369'dan yararlanılarak geliştirilmiştir).

/	
405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER (B)	13.000
111 ÖZEL KESİM TAHVİL, SENET VE BONOLARI (A)	13.000
/	

<table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: center;">405</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">13.000 13.000</td> </tr> </table>	405	13.000 13.000	<table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: center;">111</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">13.000 13.000</td> </tr> </table>	111	13.000 13.000
405					
13.000 13.000					
111					
13.000 13.000					

405 nolu hesabın alacaklı tarafında ve 111 nolu hesabın borçlu tarafında yer alan 13.000 YTL. ortaklıkların bireysel finansal tablolarında yer alan değerlerdir. Yukarıdaki muhasebe kaydı ile 405 nolu hesabın borçlu tarafına ve 111 nolu hesabın alacaklı tarafına 13.000 YTL. kaydedilmiştir. Böylelikle 405 ve 111 nolu hesapların alacak-borç bakiyeleri kalmadığından bu hesapların konsolide finansal tablolarda etkisi olmayacaktır.

Örnek 11: Dönem içinde şirketlerin birbirleriyle yaptıkları temettü tahakkuku B bağlı ortaklığın A ana ortaklığa 10.000 TL, C bağlı ortaklığına 2.000

TL'dir. C bağı ortaklığının A ana ortaklığına temettü ödemesi 8.000 TL'dir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 530–533'ten yararlanılarak geliştirilmiştir).

/		
641 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN TEMETTÜ GELİRLERİ	20.000	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		20.000
/		

Temettü henüz ödenmeyip, tahakkuk olduğundan, temettü alacak ve borçlarının karşılıklı olarak elimine edilmesi gerekir.

/		
331 ORTAKLARA BORÇLAR B'nin A'ya 10.000 B'nin C'ye 2.000	12.000	
133 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR A'nın B'den 10.000 C'nin B'den 2.000		12.000
/		

Temettü dağıtımının tahakkuk etmesi halinde ikinci kaydın yapılmasının nedeni, temettünün daha ödemesinin yapılmayıp alacak ve borç hesaplarında takip edilmesidir. Bu hesapların konsolidasyon işlemleri ile yok edilmesi için ters kayıtları yapılmıştır.

2.6.2.2. Grup İçi Mal Alım Satımı

Grup içi işlemler nedeniyle oluşan, stoklar ve maddi duran varlıklar gibi varlıkların maliyetine dahil edilen kâr ve zararlar tamamen elimine edilir (TMS 27, md.25).

Grup içerisinde doğası gereği mal alım satımı gerçekleşir. Bu durum özellikle bir mamulün farklı şirketlerde farklı işlemlerden geçerek üretilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır (Gürdal, 2001: 156). Yani bir işletmede üretilen malın diğer işletmenin hammadde ya da yarı mamulü olmasıdır. Örnek olarak bir

kereste işletmesinin ürettiği mamullerin başka bir mobilya işletmesinde hammadde olarak kullanılmasıdır.

Grup içi satışlar bir kâr payı ilâve olunarak yapılmış ve mallar konsolide bilanço tarihi itibariyle bağlı ortaklıklardan birinin tasarrufunda ise, bu sebepten söz konusu kârın stoklardan düşülmesi gerekir. Başka bir deyişle, grup içi ortaklıklardan, yine grup içi diğer bir ortaklığa yapılan kârlı mal ve hizmet satışı (henüz) gerçekleşmemiş ara kârı ifade eder. Söz konusu mal ve hizmetler daha sonraki dönemde, grup dışı üçüncü kişilere satılacağından, grup için ancak o dönemde kârın gerçekleşmiş olacağı kabul edilmelidir (Bilginoğlu, 1985: 18). Grup içi kârlı mal satış işlemi, konsolide gelir tablosunun satışlar, satışların maliyeti ve dönem net kârını etkiler. Konsolide bilançonun ise, mal kredili satılmışsa satıcılar ve alıcılar hesabını, malın stok hesabını ve dönem net kârını etkiler.

SPK Seri: XI, No.21 Tebliğ'inin 8 (d) maddesinde, “konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirlerinden satın almış oldukları dönen ve duran varlıklar, ilke olarak, bu varlıkların konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklara olan elde etme maliyetleri üzerinden gösterilmesini sağlayacak düzeltmeler yapılmak suretiyle bulunan tutarları üzerinden konsolide bilançoda yer alır” ifadesi vardır.

Stokların konsolide bilançoda gösterilmesi ile ilgili SPK Seri: XI, No.21 Tebliğ'inin 9 (b) maddesinde, “yapılan toplama işleminde konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirinden yapmış oldukları mal ve hizmet satışları, toplam satış tutarından ve satılan mal maliyetinden indirilir. Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların stoklarına ilişkin bu ortaklıklar arasındaki mal alım-satımından doğan kâr, konsolide finansal tablolarda stoklardan düşülerek satılan malın maliyetine eklenir; zarar ise stoklara eklenerek satılan malın maliyetinden düşülür” şeklinde açıklama yapılmıştır. Ayrıca, stoklarla ilgili 8 (d) maddesinde, “ilk madde ve malzeme, yarı mamul, ara mamul, mamul ve emtianın satış işlemi sonunda stoklarda kalan tutarın ve/veya kâr-zararın tespitinin imkânsız olduğu durumlarda bu hesaplama belli varsayımlar altında yapılır ve kullanılan varsayımlar dipnotlarda açıklanır” olarak belirtilmiştir. SPK'nın bu Tebliğ'inde grup içi mal satış işlemlerinin konsolidasyon işlemleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Gruba dahil ortaklıkların stoklarına ilişkin grup içi mal alım ve satımından doğan kâr, konsolide finansal tablolarda “brüt satışlar”, “satışların maliyeti” ve

“stok” hesaplarından oranı dahilinde indirim tabii tutulurlar. Stoklara ilişkin grup içi mal alım satımından doğan zarar ise, konsolide finansal tablolarda “brüt satışlar”, “satışların maliyeti” ve “stok” hesaplarına oranına uygun olarak eklenir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 457). Bu konsolidasyon işlemleri ile malın gruba ilk alış maliyeti üzerinden konsolide finansal tablolarda gösterilmesi sağlanır.

Özetleyecek olursak, grup kârından söz edilebilmesi için bu kârı oluşturan satış ya da işlemlerin grup dışındaki işletmelere ya da kişilere yapılmış olması gerekir (Tandoğan, 2002: 112). Aksi takdirde grup içi mal alım-satımından doğan kâr yansıtılmaz.

Yukarıdaki açıklamalarla ilgili aşağıda birkaç örnek verilmiştir.

Örnek 12: B bağlı ortaklığı, D bağlı ortaklığına 50.000 TL'lik mal satmıştır. (Bu malın maliyeti 30.000 TL'dir.) D bağlı ortaklığı bu malın yarısını topluluk dışına 50.000 TL'ye satmıştır. Kalan mal D'nin stoklarındadır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 481'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

B ve D bağlı ortaklıkları arasındaki satış ve alışlar ile ilgili eliminasyon kayıtları

	/		
600 YURTİÇİ SATIŞLAR (B)		621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	
		50.000	
			50.000

D bağlı ortaklığının grup dışına yaptığı satışlar dışında kalan kısım konsolidasyon açısından gerçekleşmemiş kâr sayıldığından bu kârın, D'nin stoklarının maliyet bedeli üzerinden gösterilebilmesini sağlamak için stoktan düşülmesi ve satışların maliyetine eklenmesi gerekir. ($50.000 - 30.000 = 20.000$ TL kârın, yarısı grup dışına yapılan satışa aittir.) 10.000 TL. ise grubun stokları içerisinde. Bu nedenle elimine edilmesi gerekir.

	/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (D)		153 TİCARİ MALLAR (D)	
		10.000	
			10.000

Bu işlem tek madde ile aşağıdaki şekilde de kayıt edilebilir;

/		
600 YURTIÇİ SATIŞLAR (B)	50.000	
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ		40.000
153 TİCARİ MALLAR (D)		10.000
/		

Yukarıdaki kayıtların nasıl grup içi işlemleri elimine ettiğini bireysel kayıtlarından yola çıkarak açıklayabiliriz.

B'nin yasal kayıtları,

/		
153 TİCARİ MALLAR	30 000	
100 KASA		30 000
Ticari malın ilk alış kaydı		
/		
100 KASA	50 000	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		50 000
Ticari malın D ortaklığına satış kaydı		
/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	30 000	
153 TİCARİ MALLAR		30 000
Satılan malın maliyet kaydı		

D'nin yasal kayıtları,

/		
153 TİCARİ MALLAR	50 000	
100 KASA		50 000
B ortaklığından ticari malın alış kaydı		
/		
100 KASA	50 000	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		50 000
Grup dışına satış kaydı		
/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	25 000	
153 TİCARİ MALLAR		25 000
Satılan malın maliyet kaydı		

Aşağıdaki büyük defterleri ortaklıkların yasal kayıtları ile elimine işlemlerinden oluşmaktadır.

B'nin büyük defterleri

600	153
(E) 50 000 50 000	30 000 30 000
621	100
30 000 30 000 (E)	50 000 30 000

D'nin büyük defterleri,

153	621
50 000 25 000 10 000 (E)	25 000 20 000 (E) (E) 10 000
600	100
50 000	50 000 50 000

Büyük defterlerdeki (E), grup içi işlemlerin elimine edilmesi ile ilgili tutarlardır. En baştaki elimine işlemlerinin ilk muhasebe kaydında 621 nolu hesabın alacağına yazılan 50 000 TL. büyük deftere kaydedilirken 20 000 TL'si D ortaklığına, 30 000 TL'si ise B ortaklığına dağıtılmıştır. Çünkü elimine işlemleri ortaklıklar adına değil grup adına yapılır. Ancak elimine işlemleri ortaklıkların adları kullanılarak daha kolay anlaşılır. 100 Kasa hesabının alacak bakiye vermeyeceği, örneği sadeleştirmek için göz ardı edilmiştir.

Büyük defterler incelendiğinde grup içi işlemin grup dışıyla biten kısmına ait grup içi kâr tutarı gerçekleşmiş ve ticari mal stoğunda kalan tutarında malın gruba ilk alış maliyeti üzerinden gözükmesi sağlanmıştır.

D bağlı ortaklığı B'den aldığı stokları henüz satmayıp aktifinde bekletmiş olsaydı yapılacak kayıt ise, aşağıdaki gibi olurdu.

	/			
600 YURTİÇİ SATIŞLAR (B)			50.000	
		621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (B)		30.000
		153 TİCARİ MALLAR (D)		20.000
	/			

Örnek 13: A işletmesi, B işletmesinin % 60'ını satın almıştır. 2005 yılında B bağlı ortaklığı alış maliyeti 200 YTL ticari malı A ana ortaklığına 250 YTL bedelle satmıştır. A ana ortaklığı, B bağlı ortaklığından aldığı 250 YTL'lık stoğun 150 YTL'sini satmıştır (Karapınar, 2006: 213–217'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Grup içinde yapılan satışın iptalinin kaydı

	/			
600 YURTİÇİ SATIŞLAR		621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	250	
	/			250

Kalan stok tutarı 100 YTL'dir. 100 YTL içinde, B bağlı ortaklığının satışından doğan kâr tutarı bulunmaktadır. Bu tutarın stoklar kaleminden indirilmesi gereklidir. B bağlı ortaklığı, A ana ortaklığa yaptığı satışlardan % 25 kâr elde etmiştir. Dolayısıyla 100 YTL'lık stok içinde maliyet üstünden % 25 oranında kâr bulunmaktadır. Buna göre belirlenen 20 YTL'lık $(100 \times 50 / 250)$ kâr, stok grup dışına çıkmadığı için stoklar kaleminden indirilir.

	/			
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ		153 TİCARİ MALLAR	20	
	/			20

2.6.2.3. Maddi Duran Varlıklar

Grup içi işlemler nedeniyle oluşan, stoklar ve maddi duran varlıklar gibi varlıkların maliyetine dahil edilen kâr ve zararlar tamamen elimine edilir (TMS 27, md.25).

SPK Seri: XI, No.21 Tebliğ'inin 8 (d) maddesinde, "konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların kendi aralarında alım-satıma konu olan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin, konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar arasındaki işlem nedeniyle oluşmuş gelir ve gider kalemlerinden arındırılarak konsolide finansal tablolara yansıtılmasını sağlamak üzere, satış kâr-zararının yanı sıra, satış nedeniyle doğan yeni şartlarda yapılan hesaplamalarla satış öncesi şartların devamı niteliğindeki hesaplamalar arasındaki amortisman farkları ile yeniden değerlendirme yapılması halinde yeniden değerlendirme değer artış fonu farkları da ilgili hesaplarla karşılıklı mahsup edilir. Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar arasındaki amortismanına tabi sabit kıymet satış kâr-zararının, amortismanına tabi sabit kıymet satış kâr-zararı elimine edilmeden önceki konsolide net kâr-zararın %5'ini aşmaması halinde, belirtilen mahsup işlemleri yapılmayabilir. Bu durumda konu hakkında dipnotlarda açıklama yapılır" ifadeleri vardır. SPK'nın bu Tebliğ'inde, düzeltme işlemleriyle ilgili uygulanmaların ortaklıklar açısından fayda-maliyet analizini düşünerek %5 sınırı getirilmiştir.

Geçekleşme ilkesi gereği, grup içi ortaklıklar arasındaki maddi duran varlık alım satımından kaynaklanan kârların silinmesi gerektiği gibi bu sabit varlık alım satımlarının da silinmesi gerekir. Ancak, söz konusu sabit varlıklardan oluşan kârların silinmesinde bunların amortismanına tabi olup olmamaları özellik arz eder (Okutan, 2003: 74). Bu kâr veya zarar, amortismanına tabi maddi duran varlıkların grup dışına satılması veya grup içinde ekonomik ömrünün tamamlanmasına kadar gerçekleşmemiş kâr veya zarar olarak kabul edilir (Beams, 1996: 213). Amortismanına tabi olmayan maddi duran varlıklarda ise grup dışına satılana kadar gerçekleşmemiş kâr veya zarar olarak kabul edilir.

Amortisman tabi maddi duran varlıklarla ilgili konsolide bilançonun düzenlenmesinde eliminasyon işlemleri şu şekilde gerçekleşir (Haried- Imdieke-Smith, 1994: 222):

- Amortismanına tabi maddi duran varlık, konsolide bilançoda gruba ilk giriş maliyeti ile yer alır.
- Maddi duran varlığın birikmiş amortisman tutarının, konsolide bilançoda, amortismanına tabi varlığın gruba ilk giriş maliyeti esas alınarak görülmesi sağlanır.

Amortismanına tabi olmayan maddi duran varlıklarda, yukarıdaki eliminasyon işlemlerinden sadece ilki uygulanır.

Grup arasında amortismanına tabi maddi duran varlık satışında, satıcı ortaklığın satış fiyatı içerisinde hem kendi alış maliyeti hem de belli bir kâr payı bulunmaktadır. Ayrıca alıcı ortaklık, kâr rakamı üzerinden kendi amortisman tutarını belirler. Ortaklıklar arasındaki satış kârı yanında, alıcı ortaklığın hesapladığı amortisman tutarı içerisindeki kâr tutarı da elimine edilmektedir. Alıcı ortaklığın fazla hesapladığı amortisman tutarı, konsolide bilançoda yer alan birikmiş amortisman tutarından indirilmeli ve kâra eklenmelidir (Gürdal, 2001: 160).

Satışın ana ortaklıktan bağlı ortaklığa ya da bağlı ortaklıktan ana ortaklığa yapılması, gerçekleşmemiş kâr veya zararın ana ortaklık ve konsolide finansal tablolar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinde önemlidir. Ana ortaklıktan bağlı ortaklığa yapılan satıştan kaynaklanan kâr veya zarar, öncelikle ana ortaklık kârıdır ve indirilmelidir. Azınlık payları söz konusu olmadığı için indirim, kâr veya zararın tamamı kadardır. Bağlı ortaklıktan ana ortaklığa yapılan satışta ise kâr veya zarar bağlı ortaklık hesaplarında yer alır. Ana ortaklığın bağlı ortaklıkta sahip olduğu pay oranına göre hesaplanan kâr veya zarar tutarı indirim söz konusudur. Azınlıklara düşen pay ise, indirim konusu değildir (Gürdal, 2001: 164). Diğer bir deyişle, ana ortaklığın bağlı ortaklıkta kısmi sahiplik durumunda aşağı yönlü satışlarda (ana ortaklıktan bağlı ortaklığa doğru yapılan satışlar), azınlık payı grup içi satış öncesi kâr/zarar tutarı üzerinden hesaplanır (Karapınar, 2006: 222). Basit bir ifade ile aşağı yönlü satışlarda bağlı ortaklıkta bulunan azınlık payının kâr tutarı hesaplaması, bu bağlı ortaklığın bireysel finansal tablolarında verilen dönem net kârından payına düşen kısmı ifade eder.

Aşağıda grup içi maddi duran varlık alım satımları ile ilgili eliminasyon işlemleri hakkında örnek verilmiştir.

Örnek 14: C bağlı ortaklığı maliyet değeri 15.000 YTL, birikmiş amortismanı 9.000 YTL olan bilgisayarını A ana ortaklığına 12.000 YTL'ye satmış ve bedeli nakden tahsil etmiştir. Bilgisayarın 3 yıl ekonomik ömrü kalmıştır. A ana ortaklık bu bilgisayar için 4.000 YTL amortisman ayırmıştır (Gençoğlu, 2007: 365–370'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

(Maddi duran varlık satış kârı konsolide net kârın %5 ini aşmıştır.)

/		
/	6.000	6.000
/		

A ana ortaklık dönem sonunda satın almış olduğu bilgisayar için 4.000 YTL amortisman ayırmıştır. Konsolidasyon bakış açısı ile ayrılması gereken yıllık amortisman payı 2.000 (6.000/3) YTL'dir. Aradaki fark için eliminasyon kaydı düzenlenir.

/		
/	2.000	2.000
/		

Bilgisayarın maliyetinin gruba ilk giriş maliyeti olan 15.000 YTL ve birikmiş amortismanının ise, bu maliyet değeri üzerinden hesaplanmış olan 11.000 YTL [9.000+(6.000/3)] olarak görünmesi için aşağıdaki eliminasyon kaydı düzenlenir.

/		
/	9.000	9.000
/		

C'nin bilgisayar satışıyla ilgili yasal kayıtları,

/		
/	12.000	
/	9.000	
/		15.000
/		6.000
/		

A'nın bilgisayar alışıyla ilgili yasal kayıtları,

/		
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR 100 KASA	12.000	12.000
/		
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	4.000	4.000
/		

C'nin büyük defterleri,

<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">253</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">15.000</td><td style="padding: 5px;">15.000</td></tr> </table>	253		15.000	15.000	<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">679</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">(E) 6.000</td><td style="padding: 5px;">6.000</td></tr> </table>	679		(E) 6.000	6.000
253									
15.000	15.000								
679									
(E) 6.000	6.000								
<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">257</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">9.000</td><td style="padding: 5px;">9.000</td></tr> </table>	257		9.000	9.000	<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">100</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">12.000</td><td style="padding: 5px;"></td></tr> </table>	100		12.000	
257									
9.000	9.000								
100									
12.000									

257'nin alacaklı tarafı ile 253'ün borçlu tarafındaki değerler grup içi satışa kadarki amortisman tutarları ile bilgisayarın gruba ilk giriş maliyetleridir.

A'nın büyük defterleri,

<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">253</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">12.000</td><td style="padding: 5px;">6.000 (E)</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">(E) 9.000</td><td style="padding: 5px;"></td></tr> </table>	253		12.000	6.000 (E)	(E) 9.000		<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">100</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">12.000</td><td style="padding: 5px;"></td></tr> </table>	100		12.000	
253											
12.000	6.000 (E)										
(E) 9.000											
100											
12.000											
<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">257</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">(E) 2.000</td><td style="padding: 5px;">4.000</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;"></td><td style="padding: 5px;">9.000 (E)</td></tr> </table>	257		(E) 2.000	4.000		9.000 (E)	<table style="margin: auto; border-collapse: collapse;"> <tr><td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black;">632</td></tr> <tr><td style="border-right: 1px solid black; padding: 5px;">4.000</td><td style="padding: 5px;">2.000 (E)</td></tr> </table>	632		4.000	2.000 (E)
257											
(E) 2.000	4.000										
	9.000 (E)										
632											
4.000	2.000 (E)										

Büyük defterlerdeki (E) işareti, eliminasyon işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtlarına ait değerlerdir. Büyük defterler incelendiğinde eliminasyon kayıtları sonucunda bilgisayar maliyeti ve ayrılan amortisman tutarı grup işlemleri öncesi değerlerine göre düzeltildi. Ayrıca grup içi kâr tutarı da konsolide finansal tablolara

yansımayacaktır. 100 Kasa hesabının alacak bakiye vermeyeceği, örneği sadeleştirmek için göz ardı edilmiştir.

Diğer dönen ve duran varlıklar, konsolide bilançoda grup varlıklarına ilk girdikleri maliyetle gösterilir. Şirketler arasında alım-satımdan kaynaklanan kâr veya zarar böylece elimine edilmiş olur (Gürdal, 2001: 164–165). Elimine işlemleri açısından yukarıda belirtilen ilkelerle aynıdır.

Maddi duran varlıkların grup içi konsolidasyon işlemlerinde iki husus öne çıkmaktadır. Maddi duran varlığın gruba ilk alış maliyeti ile gösterilmesinin sağlanması. İkincisi ise grup içi satış sonrası amortisman tutarının satış öncesi haline çevrilmesidir. Her iki hususta maddi duran varlık grup dışı işletmeye ya da kişiye satıldığında bu grup içi farkların gerçekleşmiş olacaktır.

2.6.2.4. Azınlık Payları

Ana ortaklık ile bağlı ortaklık arasındaki sermaye ilişkisi başlığında azınlık paylarının şerefiye içindeki payı anlatılmıştı.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynakları, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir (TMS 27, md.22). Konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi gösterebilmesi için, azınlık paylarının özkaynaklar üzerindeki tutarlarının da ayrıca belirtilmesi gerekmektedir.

Azınlık payı, bağlı ortaklığın doğrudan ya da dolaylı olarak ana ortaklığa ait olmayan özkaynağıdır (TMS 27, md.4). Bir başka tanıma göre, bağlı ortaklıklarda grup dışında pay sahibi olan yatırımcılardır (Gürdal, 2001: 165).

Azınlık payları, konsolide bilançoda ana ortaklığın özkaynaklardaki payından ayrı olarak özkaynaklar içerisinde gösterilir. Grubun kâr ya da zararından azınlık paylarına isabet eden tutar da ayrıca gösterilmelidir (TMS 27, md.33). Kâr ya da zarar, ana ortaklık hissedarlarına ve azınlık paylarına aittir. Bu payların her ikisi de özkaynak niteliğinde olup, azınlık paylarına isabet eden tutar gelir ya da gider değildir (TMS 27,md.34). Hesaplanan bu azınlık payları bir borç niteliği taşımamaktadır. Çünkü ana ortaklık ya da grubu tarafından azınlıklara bir ödeme

yapılma yükümlülüğü söz konusu değildir. Konsolide bilanço dikkate alındığında bu azınlıklar, sermayenin bir ortağı da değildirler. Çünkü, konsolide edilen ortaklıklar grubun tek ortağı, ana ortaklıktır. O halde azınlık payları, bağlı ortaklık varlıklarının ana ortaklık ile birlikte sahibi oldukları için ortaya çıkmaktadır (Gürdal, 2001: 165). Bu sebepten dolayı azınlık paylarına ait tutar konsolide finansal tablolarda gösterilir. Ayrıca tam konsolidasyon yönteminde, azınlık payı ile ana ortaklık payına ait tutarlar ayrı ayrı gösterilir.

Net aktiflerden azınlık paylarını oluşturan iki husus vardır (TMS 27, md.22);

- TFRS 3: İşletme Birleşmeleri standardına göre uygun olarak, işletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihte hesaplanan azınlık payları
- İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten sonra özkaynaklarda meydana gelen değişikliklerden azınlık paylarına isabet eden tutarlardan oluşur.

Bu unsurlardan birincisi, bağlı ortaklığın edinme tarihinde hesaplanan azınlık paylarıdır. İkinci unsur ise bağlı ortaklığın edinme tarihinden sonraki dönemlerde bağlı ortaklık özkaynaklarında görülen değişiklikler doğrultusunda, azınlık paylarına karşılık gelen tutarlardaki değişimlerdir.

Örnek 15: Sermaye açısından, bağlı ortaklık ilişkileri:

- A şirketi, B şirketinin 50.000 TL.lik sermaye tutarının %90'ına 45.000 TL.ödeyerek iştirak etmiştir.
- A şirketi, C şirketinin 60.000 TL.lik sermaye tutarının %50'sine iştirak ederek, 32.000 TL. ödemiştir. Böylece A şirketi, 2.000 TL.lik hisse senedi ihraç primi ödemiştir.
- B şirketi, A şirketinin 100.000 TL.lik sermaye tutarının %10'u için 10.000 TL. ödemiştir.
- B şirketi, C şirketinin 60.000 TL.lik sermaye tutarının %40'ına, 1.000 TL.lik hisse senedi ihraç primi de dahil 25.000 TL ödeyerek, C şirketine ortak olmuştur.
- B şirketi, D şirketinin 10.000 TL.lik sermaye tutarının % 40'lık payı için 12.000 TL ödemiştir. D şirketinin gerçeğe uygun değeri 30.000 TL.dir.

- C şirketi, D şirketinin 10.000 TL.lik sermaye tutarının % 50'lik payı için 15.000 TL. ödemiştir. D şirketinin gerçeğe uygun değeri 30.000 TL.dir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 480'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Sermaye hesapları ile mali duran varlık (Bağlı Ortaklık) hesaplarının eliminasyonu ve şerefiyenin hesaplanması:

A ile B ortaklıkları arasındaki sermaye ilişkileri

/			
/	/		
/	/	45.000	45.000
/	/		
/	/		

A ile C ortaklıkları arasındaki sermaye ilişkisi

/			
/	/		
/	/	30.000	
/	/	2.000	
/	/		32.000
/	/		

B ile A ortaklıkları arasındaki sermaye ilişkisi:

/			
/	/		
/	/	10.000	
/	/		10.000
/	/		

B ile C ortaklıkları arasındaki sermaye ilişkisi:

/			
/	/		
/	/	24.000	
/	/	1.000	
/	/		25.000
/	/		

B ile D ortaklıkları ile C ile D ortaklıkları arasındaki sermaye ilişkileri:

/			
/	261 ŞEREFİYE	20.000	
/	500 SERMAYE (D)	4.000	
/	245 BAĞLI ORTAKLIKLAR (B)		12.000
/	505 AZINLIK PAYI		12.000
/			

/			
/	261 ŞEREFİYE	20.000	
/	500 SERMAYE (D)	5.000	
/	245 BAĞLI ORTAKLIKLAR (C)		15.000
/	505 AZINLIK PAYI		10.000
/			

Yukarıdaki kayıtları konsolidasyon açısından özetlersek;

/			
/	261 ŞEREFİYE	40.000	
/	500 SERMAYE	118.000	
/	520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ	3.000	
/	242 İŞTİRAKLER		10.000
/	245 BAĞLI ORTAKLIKLAR		129.000
/	505 AZINLIK PAYI		22.000
/			

2.7. KONSOLİDE GELİR TABLOSUNUN DÜZENLENMESİ

Konsolide gelir tablosunun hazırlanmasında temel ilke, ana ortaklık ve bağlı ortaklıklara ilişkin her hesap kaleminin ayrı ayrı toplanmasıdır. Bunun yanında, karşılıklı işlemlerin etkilerinin ortadan kaldırılması amacıyla düzeltme işlemleri yapılmaktadır (Gürdal, 2001: 173). Bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri, TFRS 3’de belirlenen elde etme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara dahil edilir ve bu durum ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar devam eder. Bağlı ortaklık elden çıkarıldığında; elde edilen gelir ile bağlı ortaklığın defter değeri arasındaki fark, konsolide gelir tablosuna kazanç veya zarar olarak

yansıtılır (TMS 27, md.30). Kısaca bağlı ortaklık olan işletme, ana ortaklığın bu işletme üzerinde kontrol gücüne sahip olduğu tarihten başlayarak ana ortaklığın kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar konsolide finansal tablolara dahil edilir.

Holdingle, ortaklıkların aralarında yaptıkları satışların ne kadarının gerçekleşmiş olduğunun, yani holding dışına çıktığının tespitinin zor olması ve bunun maliyetinin yüksek olması nedeniyle, finansal tablolardaki maliyet-yarar ilişkisi doğrultusunda tam bir gelir tablosu konsolidasyonu yapılamamaktadır (Samer, 1988: 76). SPK'nın Seri: XI, No.21 Tebliğ'inin 8 maddesinde, konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar arasındaki amortisman tabi sabit kıymet satış kâr-zararının, amortisman tabi sabit kıymet satış kâr-zararı elimine edilmeden önceki konsolide net kâr-zararın %5'ini aşmaması halinde, belirtilen mahsup işlemleri yapılmayabilir. Bu durumda konu hakkında dipnotlarda açıklama yapılır. Böylece konsolide finansal tablo hazırlayan ana ortaklıklara, maliyet-yarar ilişkisi açısından esneklik getiren bir uygulamadır.

Konsolide gelir tablosu, temelde ana ortaklığın net kârını gösteren bir tablodur (Beams,1996: 85).

Konsolide gelir tablosunun hazırlanmasındaki aşamalar şunlardır (Doğan, 1977: 610):

- Ana ve bağlı ortaklıkların gelir tablosu hesapları birbirleriyle toplanır,
- Ortaklıklar arasındaki satış ve alımlar elimine edilir. Satış değeri konsolide edilmiş satış ve satışların maliyetinden çıkarılır,
- Varsa stoklardaki herhangi bir ortaklıklar arası kâr tutarı yok edilir,
- Konsolidasyonda diğer ortaklıkların geliri ve ana ortaklığın gideri olan, örneğin faiz gibi, kalemler elimine edilir,
- Varsa azınlık yatırım payı ayrılarak belirlenir.

Konsolide bilançolarda olduğu gibi, konsolide gelir tablosu ile ilgili analizler yapılırken bu tabloda yer alan veriler ortalama rakamlardan oluştuğu unutulmamalıdır. Mesela, grubu oluşturan ortaklıkların bir kısmının bireysel gelir tablosunda zarar olmasına rağmen konsolide gelir tablosunda kâr ortaya çıkabilir.

Konsolide gelir tabloları diğer konsolide tablolarda olduğu gibi, %51 veya yönetime hakim olmaya imkân verebilen sahiplik oranında düzenlenmelidir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 470–471). Diğer bir deyişle sahiplik oranı dışındaki oran

azınlık payıdır. Azınlık payının tutarı konsolide dönem net kârı ve zararının bir parçası olarak sunulmalıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 459). Burada sahiplik oranı olarak konsolide finansal tabloları düzenlenen ana ortaklık veya ana ortaklığa sahip ortakların bağlı ortaklıktaki payı anlaşılmalıdır.

Aşağıdaki şema konsolide gelir tablosunun standart formunu göstermektedir:

Tablo 1. Konsolide Gelir Tablosunun Standart Formu

Grup içindeki şirketlerin tüm satışlar toplamı		x	Kişilik kavramı
Giderler	(x)		
Vergiden önceki grup kârı	x		
Vergi	(x)		
Vergiden sonraki grup kârı	x		
Azınlık payı	(x)		Kişilik kavramından sahiplik kavramına geçiş
Holding hissedarlarına ait vergiden sonraki kâr	x		
Holding ve bağlı ortaklık tarafından yapılan transferler	Temettüler	(x)	Sahiplik kavramı
Holding ortaklarına ödenen ve teklif edilen temettüler	Yedeklere transfer	x	
Holdingin dağıtılmayan kârları ile bağlı ortaklıkların Elde edilmesinden sonraki dağıtılmayan kârlardaki Hisse	Dönem başı dağıtılmayan Kâr	x	
	Dönem sonu dağ. kâr	x	

Kaynak: Akdoğan ve Tenker, 2007: 471- 472.

Şemada ilk bölüm toplam grup gelirini ve toplam vergi yükünü göstermektedir. Böylece holding yöneticilerinin yönetimleri altındaki grubu ne derece başarılı yönettiklerine ilişkin bir gösterge elde edilmiş olur.

İkinci bölüm sahiplik kavramı ile ilgilidir ve holdingin ortaklıklarının vergiden sonraki kârı ile dağıtılmayan kârlar hesabına aktarımları ve toplam dağıtılmayan kârları gösterir.

2.7.1. Konsolide Gelir Tablosu Düzenlenirken Yapılacak Giderme Ve Düzeltmeler

Gelir tablosu konsolide edilirken hesapların, tek tek toplanmasından sonra yapılacak olan giderme ve düzeltme işlemleri açısından özellik taşıyan durumlar aşağıda ele alınmaktadır.

2.7.1.1. Ortaklıkların Birbirleriyle Mal Alım Satımından Kaynaklanan Kârların Eliminasyonu

Serbest piyasada seçim özgürlüğü, malların piyasa değerinin belirlenmesinde önemlidir. Bir grubun ortaklıklarında ise bu tür bir özgürlüğün kısıtlanabildiği görülmektedir. Çünkü özellikle ana ortaklık ile bir bağlı ortaklık arasında gerçekleştirilen işlemlerde ana ortaklığın kontrolü söz konusudur. Grup içerisinde belirlenen fiyat, transfer fiyatıdır. Ana ortaklık, grubun çıkarları (en düşük maliyete katlanma, en yüksek kârı elde etme, vergiden kaçma, vb.) doğrultusunda bir transfer fiyatının belirlenmesini sağlar. Bu koşullarla belirlenen alım-satım fiyatlarına göre; grupta yer alan ortaklıkların birbirlerinden yaptıkları mal alım-satımından kaynaklanan etkiler, konsolide finansal tablolar hazırlanırken giderilmelidir (Gürdal, 2001: 174).

Satışa konu olan stokların grup dışına satılıp satılmaması, yapılan giderme ve düzeltme işlemlerini etkilemektedir. Stokların grup dışına satılmaması durumunda; satış ile ilgili kâr tamamen elimine edilir. Satışa konu olan mal, gruba ilk girdiği zamanki maliyetine eşitlenir.

Örnek 16: A Bağlı Ortaklığı, 60.000 TL.lik ticari malı, %30 kârla B Bağlı Ortaklığı'na satmıştır. Bu satışa ilişkin olarak konsolidasyon işlemlerine esas alınan hesaplar ve yapılacak indirim işlemleri ile konsolide finansal tablolarda yer alacak tutarlar şu şekildedir (Gürdal, 2001: 176'dan yararlanılarak geliştirilmiştir):

Hesap Kalemleri (TL)	A Bağlı Ortaklığı	B Bağlı Ortaklığı	İndirim Tutarı	Konsolide Finansal Tablolar
Yurtiçi Satışlar	78.000	-	(78.000)	-
Satılan Ticari Mallar Maliyeti	60.000	-	(60.000)	-
Ticari Mallar	-	78.000	(18.000)	60.000

Yukarıdaki tablonun muhasebe kaydı olarak gösterimi şöyledir;

600 YURTİÇİ SATIŞLAR	621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ 153 TİCARİ MALLAR	78.000	60.000 18.000
----------------------	---	--------	------------------

İndirim işlemleri sonucunda; A Bağlı Ortaklığı'nın satış işleminden elde ettiği kâr konsolide gelir tablosuna yansımamaktadır. B Bağlı Ortaklığı'nın stokları arasında görülen ticari mallar da, A Bağlı Ortaklığı'nın maliyeti ile hesaplara yansımaktadır.

Örnek 17: B Bağlı Ortaklığı, D Bağlı Ortaklığı'na 65.000 TL.lik ticari malı peşin satmıştır. B Bağlı Ortaklığına bu malın maliyeti 40.000 TL.dir.

B'nin yasal kayıtları

100 KASA	/	600 YURTIÇİ SATIŞLAR	65.000	
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	/	153 TİCARİ MALLAR	40.000	65.000

D'nin yasal kayıtları

153 TİCARİ MALLAR	/	100 KASA	65.000	
	/			65.000

Yasal kayıtlara bakıldığında kasa hesabının aynı tutarının birinde alacak birinde borç kaydedilmesi ile B ile D Bağlı Ortaklığı'nın toplam kasa değeri değişmemiştir. B Bağlı Ortaklığı'nın 153 Ticari Mallar hesabı malın ilk alış tutarı dahil edildiğinde tamamen kapanmıştır. Ancak D Bağlı Ortaklığı'nın 153 Ticari Mallar hesabının borç tarafında 65.000 TL.lik ticari mal mevcuttur. Bu ticari malın gruba ilk giriş maliyeti olan 40.000 TL.den gözükebilmesi için bu hesabın alacağına 25.000 TL. kaydedilir. Grup dışına ticari mal satışı olmadığından, geriye kalan 621 ile 600 nolu hesaplar grup içi satış olmamış gibi elimine edilecektir. Yani yasal kayıtlarının tersi (alacaklı ise borçlu, borçlu ise alacaklı tarafa) ve aynı tutarları ile kaydedeceğiz.

Grup içi satış işleminin eliminasyon kaydı,

600 YURTIÇİ SATIŞLAR (B)	/	621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (B)	65.000	
	/	153 TİCARİ MALLAR (D)		40.000
	/			25.000

Stokların grup dışına satılması durumunda; satılan stokların maliyeti yine gruba ilk girdiği tarihteki tutarı yansıtırken, kâr olarak da sadece grup dışına yapılan satıştan elde edilen kâr konsolide gelir tablosuna yansıtılmalıdır.

Örnek 18: A Bağlı Ortaklığı, 60.000 TL.lik ticari malı, %50 kârla B Bağlı Ortaklığı'na satmıştır. B Bağlı Ortaklığı, 90.000 TL.lik ticari malı, 100.000 TL.ye grup dışındaki C Şirketi'ne satmıştır. Grup içi ve grup dışı satışları içerecek şekilde yapılan konsolidasyon işlemleri ve konsolide finansal tablolarda oluşan tutarlar şu şekildedir:

Hesap Kalemleri (TL)	A Bağlı Ortaklığı	B Bağlı Ortaklığı	İndirim Tutarı	Konsolide Finansal Tablolar
Yurtiçi Satışlar	90.000	100.000	(90.000)	100.000
Satılan Ticari Mallar Maliyeti	60.000	90.000	(90.000)	60.000
Ticari Mallar	-	-	-	-

Yukarıdaki tablonun muhasebe kaydı olarak gösterimi şöyledir;

600 YURTIÇİ SATIŞLAR	/	621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	90.000		90.000
----------------------	---	------------------------------------	--------	--	--------

Elimine işlemleri ile grup dışına satılan ticari malın maliyeti 60.000 TL, grup dışı şirkete olan satış tutarı 100.000 TL. olarak muhasebe kayıtlarında gözükür. Grup içi kâr tutarı, ticari malın grup dışına satılması nedeniyle gerçekleşmiş olur.

Örnek 19: A Ana Ortaklığı 20X1 yılı içerisinde 1.000 TL.ye aldığı ticari malları 2.000 TL.ye B Bağlı Ortaklığı'na satmıştır. B Bağlı Ortaklığı 2.000 TL.ye

aldığı bu malların 1.000 TL.lik kısmını 1.500 TL.ye grup dışı bir şirkete satmıştır (Şagar, 2007: 770'ten yararlanılarak geliştirilmiştir).

A'nın yasal kayıtları

	/			
153 TİCARİ MALLAR		100 KASA	1.000	1.000
	/			
120 ALICILAR		600 YURTIÇİ SATIŞLAR	2.000	2.000
	/			
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ		153 TİCARİ MALLAR	1.000	1.000

B'nin yasal kayıtları

	/			
153 TİCARİ MALLAR		320 SATICILAR	2.000	2.000
	/			
100 KASA		600 YURTIÇİ SATIŞLAR	1.500	1.500
	/			
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ		153 TİCARİ MALLAR	1.000	1.000

Grup içi satış işleminin eliminasyon kaydı

	/			
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	2.000	
		- A Ana Ortaklık		1.500
		- B Bağlı Ortaklık		500
		153 TİCARİ MALLAR		500
	/			
320 SATICILAR (B)		120 ALICILAR (A)	2.000	2.000

B Bağı Ortaklığı'nın satışını gerçekleştirdiği 1.000 TL.lik malların grup dışına satılması nedeniyle grup içi kâr gerçekleşmiş olmuştur. Ancak B Bağı Ortaklığı'nın satamadığı malların maliyetinin içinde A Ana Ortaklığı'nın B'ye aktardığı grup içi kâr bulunmaktadır. Söz konusu kâr A'nın kayıtlarında kâr olarak, B'nin kayıtlarında ise stoklar hesabında maliyet olarak yer almaktadır. Grup içi satış işleminin eliminasyon kaydında yer alan 153 nolu hesabın alacak tarafına 500 TL. yazılması ile kâr tutarı elimine edilmiştir.

Grup içi aktarılan kâr katkı oranı hesaplanması yani 500 TL.nin hesaplanması aşağıda verilmiştir.

$$\text{Grup İçi Aktarılan Kâr (2.000 - 1.000)}$$

$$\text{Kâr Katkı Oranı} = \frac{\text{Transfer Fiyatı (2.000)}}{\text{Gerçekleşmeyen Kâr} = 1.000 \times 0,5 = 500 \text{ TL.}} = 0,5$$

Örnek 20: B bağı ortaklık, D bağı ortaklığına 60.000 TL.lik ticari malı peşin satmıştır. (Bu ticari malın maliyeti 30.000 TL.dir.) D bağı ortaklığı bu ticari malın yarısını grup dışına 40.000 TL.ye satmıştır. Kalan ticari mal D'nin stoklarındadır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 481'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

B ve D bağı ortaklıkları arasındaki satış ve alışlar ile ilgili eliminasyon kayıtları

600 YURTIÇİ SATIŞLAR (B)	60.000	
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (D)		60.000

D bağı ortaklığının grup dışına yaptığı satışlar dışında kalan kısım konsolidasyon açısından gerçekleşmemiş kâr sayıldığından bu kârın, D'nin stoklarının maliyet bedeli üzerinden gösterilebilmesini sağlamak için stoktan düşülmesi ve satışların maliyetine eklenmesi gerekir. (60.000 - 30.000 = 30.000 TL kârın, yarısı grup dışına yapılan satışa aittir.) 15.000 TL ise grup stokları içerisindedir. Bu nedenle elimine edilmesi gerekir.

/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (D) 153 TCARİ MALLAR (D)	15.000	15.000
/		

Yukarıdaki eliminasyon işlemlerinin etkilerini işletmelerin yasal kayıtları ile açıklayabiliriz.

B'nin yasal kayıtları

/		
153 TİCARİ MALLAR Malın ilk giriş kaydı	100 KASA	30.000 30.000
/		
100 KASA Grup içi mal satış kaydı	600 YURTIÇİ SATIŞLAR	60.000 60.000
/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ Grup içi satışın maliyet kaydı	153 TİCARİ MALLAR	30.000 30.000
/		

D'nin yasal kayıtları

/		
153 TİCARİ MALLAR	100 KASA	60.000 60.000
/		
100 KASA Grup dışına satış kaydı	600 YURTIÇİ SATIŞLAR	40.000 40.000
/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ Grup dışına satışın maliyet kaydı	153 TİCARİ MALLAR	30.000 30.000
/		

Grup içi işlemlerin eliminasyon kaydı

/			
600 YURTİÇİ SATIŞLAR (B) 621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ 153 TİCARİ MALLAR (D)	/	60.000 45.000 15.000	

Şimdi yukarıdaki muhasebe kayıtlarının 621 ile 153 hesaplarıyla ilgili olanları büyük defterde gösterelim.

<u>621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ</u>	
30.000	45.000
30.000	
60.000	45.000

<u>153 TİCARİ MALLAR</u>	
30.000	30.000
60.000	30.000
	15.000
90.000	75.000

153 ticari mallar büyük defterinin borçlu tarafındaki 30.000 TL.nin anlamı, malın gruba ilk alındığı zaman ki maliyet değeridir.

153 ile 621'in bakiyelerinin tutarlarına ve borç-alacak taraflarına bakıldığında eliminasyon işleminin sonucu daha iyi anlaşılır. 621'in borç tarafında 15.000 TL kalmıştır. 153'ün borç tarafında ise 15.000 TL vardır. Yani grup dışına satılan ticari malın maliyetinin gruba ilk giriş maliyeti üzerinden hesaplandığı görülmektedir. Ayrıca 621 Satılan Ticari Mallar Maliyeti hesabında da 15.000 TL maliyet değeri kalmıştır. Böylece eliminasyon işlemi tamamlanmıştır.

2.7.1.2. Gelir Ve Gider Kalemleri

Grubu oluşturan ortaklıkların birbirleriyle olan işlemleri sonucu gelir ve gider kalemleri ortaya çıkar. Kira, faiz, temettü ödemeleri gibi işlemler, bir ortaklık için gelir oluştururken diğer ortaklık için gider olacaktır. Dolayısıyla grubun toplam gelir rakamında değişiklik olmayacaktır.

Örnek 21: A Bağlı Ortaklığı, B Bağlı Ortaklığından alacağına 100 YTL faiz hesaplanmıştır.

Faizin elimine edilmesi kaydı:

	/		
642 FAİZ GELİRLERİ - 100 (A)	/	660 KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ - 100 (B)	100
			100

Eliminasyon işlemi yapılmadığında grubun olağan kâr rakamı değişmeyecektir. Ancak grubun gelir tablosundaki diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar ile finansman giderleri başlıkları 100 YTL değerinde artacaktır. Bu durumda, konsolide gelir tablosunda sunulan tutarların güvenilirliği zedelenmiş olacaktır.

Temettü dağıtımını gerçekleştirilmişse; temettü ödeyen bağlı ortaklığın ilgili özsermaye hesabına eklenir, temettü alan ana ortaklığın ilgili gelir hesabından ise indirilir. Yapılan bu indirim sırasında, azınlık paylarına düşen temettüde düzeltme yapılmamalıdır. Başka bir deyişle, temettü ödemesi yapılan ortaklıktaki azınlık paylarına düşen temettü düzeltme kapsamı dışında tutulmalıdır (Gürdal, 2001: 180).

Örnek 22: Dönem içinde ortaklıkların birbirleriyle yapılan temettü tahakkuk ve ödemeleri aşağıdadır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 481'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

B'nin A'ya temettü tahakkuku	40.000 YTL.
D'nin B'ye temettü ödemesi	20.000 YTL.
D'nin C'ye temettü ödemesi	10.000 YTL.

/	
641 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN TEMETTÜ GELİRLERİ	70.000
- 40.000 (A)	
- 20.000 (B)	
- 10.000 (C)	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	70.000
- 40.000 (B)	
- 20.000 (D)	
- 10.000 (D)	
/	

B'nin A'ya temettü ödemeyip tahakkukla yetinmesi nedeniyle doğan alacak-borç ilişkisinin de tasfiyesi için aşağıdaki kaydın yapılması gerekir. Kısaca ortaklıkların temettü ödemesini henüz gerçekleştirilmeyerek borç ve alacak hesaplarında izlemesi nedeniyle bu hesaplar karşılıklı ters kaydedilerek kapatılması gerekir..

/	
331 ORTAKLARA BORÇLAR (B)	40.000
133 BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR (A)	40.000
/	

Örnek 23: A, B'den idari işler de kullanılan bina için 10.000 TL'lık dönem kira geliri tahsil etmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 481'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

Kira gelirinin eliminasyon kaydı

/	
649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR (A)	10.000
632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (B)	10.000
/	

2.7.1.3. Dönem Kârı Vergi Ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları

Grup içi işlemlerden kaynaklanan kâr tutarının eliminasyonu yapılır. Bunun sonucunda konsolide gelir tablosunda dönem kârı azalacaktır. Ancak dönem kârı üzerinden hesaplanan vergi tutarlarında değişiklik olmayacaktır. Bunun nedeni, vergi tutarı belirlenirken dönem kâr tutarı olarak ortaklıkların bireysel finansal tablolarındaki rakamın dikkate alınmasıdır. Bu hesabın konsolide gelir tablosundaki tutarı, grubu oluşturan tüm ortaklıkların konsolidasyon öncesi bireysel gelir tablolarındaki dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları toplanarak elde edilir.

Örnek 24: A Ana Ortaklık ile B Bağlı Ortaklığı arasında 2.000 YTL.lik kârlı işlem yapılmıştır. Bu ortaklıkların faaliyet sonuçları ile ilgili hesaplar aşağıda verilmiştir. Örneğin daha iyi anlaşılması için kârlı işlemin dönem kârındaki eliminasyonu gösterilecektir.

Gelir Tablosu Hesap Kalemleri (YTL)	A Ana Ortaklığı	B Bağlı Ortaklığı	Eliminasyon	Konsolide Gelir Tablosu
Dönem Kârı	6.000	5.000	2.000	9.000
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	(1.200)	(1.000)		(2.200)
Dönem Net Kârı	4.800	4.000		6.800

Örneğimizde grup içi kârlı işlemin sadece dönem kârı ile dönem net kâr hesaplarında etkisi olduğu görülmektedir.

2.7.1.4. Azınlık Payları

Grubun ortaklıkları içindeki bağlı ortaklıklarda grup dışındaki yatırımcıların payları bulunduğu göre, bağlı ortaklıkların dönem net kârları veya zararlarından bunlara düşen pay hesaplanmalıdır (Gürdal, 2001: 181). Bir başka deyişle, grubun konsolide gelir tablosunda dönem net kâr ya da zararından azınlık paylarına düşen tutar ayrıca gösterilir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 459).

Azınlık paylarının hesaplanmasında, grup içinde yapılan satışların yönü önem kazanır. Eğer bağı ortaklıktan, ana ortaklığa bir satış olmuşsa, bağı ortaklığın kâr/zararı, bu işlemlerin etkilerinden arındırılır ve yeni oluşan kâr/zarar üzerinden azınlık payları hesaplanır. Ana ortaklığın, bağı ortaklığa satış yapması durumunda işlemin etkisi arındırılır, ancak arındırma bağı ortaklığın kâr/zararını etkilemediği için, azınlık payları bağı ortaklığın kâr/zararı üzerinden hesaplanır (Örten- Kaval-Karapınar, 2007: 398).

Bağı ortaklıktan ana ortaklığa doğru yapılan (yukarı yönlü) satışlarla ilgili örnek aşağıda verilmiştir.

Örnek 25:

i. A işletmesi B işletmesinin %60'ını, 2005 yılında 1.200 YTL bedelle satın almıştır. Satın alma tarihi itibarıyla, B işletmesinin sermaye tutarı 1.500 YTL, dağıtılmamış kârlar toplamı 500 YTL.dir.

ii. 2005 yılında B işletmesinin A işletmesine yapmış olduğu satışlarla ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir:

Yıl (YTL)	B'nin Alış Maliyeti	A'ya Yapılan Satış	A'nın Dışarıya Yaptığı Satışların Maliyeti	A'nın Stoğunda Kalan
2005	200	300	150	150

B işletmesi, %50 kâr marjı ile A işletmesine satış yapmaktadır (Karapınar, 2006: 215'den yararlanılarak geliştirilmiştir).

2005 Yılı Konsolide Finansal Tablosunun Düzenlenmesi

Gelir Tablosu (YTL)	A İşl.	B İşl.	Eliminasyon		Azınlık Payları	Kons. Tutarlar
			Borç	Alacak		
Satışlar	1.300	800	(1) 300			1.800
Satışların Maliyeti	(900)	(500)				(1.150)
D.Başı Stok	200	100				300
D.İçi Alışlar	5.700	1.000		(1) 300		6.400
D.Sonu Stok	(5.000)	(600)	(2) 50			(5.550)
Dönem Kârı	400	300				650
Azınlık Payı					100	(100)
Dağıtılmamış K. Aktarım	400	300	350	300	100	550
Dağıtılmamış Kârlar						
Dönem Başı D. Kârlar						
A İşletmesi	1.600					1.600
B İşletmesi		500	(3) 300		200	-
Dönem Kârı	400	300	350	300	100	550
Dönem Sonu D. Kârlar	2.000	800	650	300	300	2.150
Bilanço (YTL)						
Varlıklar						
Stoklar	5.000	600		(2) 50		5.550
Bağlı Ortaklıklar	1.200	-		(3) 1.200		-
Diğer Duran Varlıklar	1.800	1.900				3.700
Varlıklar Toplamı	8.000	2.500		1.250		9.250
Kaynaklar						
Ticari Borçlar	1.000	200				1.200
Sermaye	5.000	1.500	(3) 900		600	5.000
Dağıtılmamış Kârlar	2.000	800	650	300	300	2.150
Azınlık Payı					900	900
Kaynaklar Toplamı	8.000	2.500	1.550	300		9.250

1. Grup içinde yapılan satışların tümü iptal edilir. Bir ortaklık için satış olan tutar, diğer ortaklık için satış maliyetini oluşturur.

/			
1	600 YURTIÇİ SATIŞLAR	621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	300
	/		300

2. A Ana Ortaklığı, B Bağlı Ortaklığından aldığı 300 YTL.lik stoğun 150 YTL.sını satmıştır. Kalan stok tutarı 150 YTL.dir 150 YTL içinde, B Bağlı Ortaklığının satışında doğan kâr tutarı bulunmaktadır. Bu tutarın stoklar kaleminden

indirilmesi gereklidir. B Bağlı Ortaklığının, A Ana Otaklığa yaptığı satışlardan %50 kâr elde etmiştir. Dolayısıyla 150 YTL.lik stok içinde maliyet üstünden %50 oranında kâr bulunmaktadır. Buna göre belirlenen 50 YTL.lık (150 x 100/300) kâr, stok ortaklık dışına çıkmadığı için stoklar kaleminden indirilir.

2	/	/	/
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	/	/	/
153 TİCARİ MALLAR	/	/	/
50	/	/	/
50	/	/	/

3. A Ana Ortaklığının kayıtlarındaki bağlı ortaklıklar hesabı ile B Bağlı Ortaklığının alış tarihindeki özkaynaklar kalemi karşılıklı elimine edilir.

3	/	/	/
500 SERMAYE	/	/	/
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	/	/	/
245 BAğLI ORTAKLIKLAR	/	/	/
900	/	/	/
300	/	/	/
1.200	/	/	/

4. B Bağlı Ortaklığın dönem kârı 250 YTL olur (300 + 300 – 300 – 50). Bunun %40'sı azınlık payını oluşturur. Alış tarihi itibariyle B Bağlı Ortaklığının özkaynaklarından azınlıklara düşen payı ise 900 YTL.dir. Bunun, 600 YTL.si sermayeden (1.500 x 0,40), 200 YTL.si (500 x 0,4) dağıtılmamış kârdan, 100 YTL.si dönem kârından [(300 – 50) x 0,40] gelmektedir.

4	/	/	/
500. SERMAYE	/	/	/
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	/	/	/
590 DÖNEM NET KARI	/	/	/
505 AZINLIK PAYI	/	/	/
600	/	/	/
200	/	/	/
100	/	/	/
900	/	/	/

Yukarıdaki örneği tersi olarak ele aldığımızda yani ana ortaklıktan bağlı ortaklığa doğru yapıldığı varsayımında ki konsolide finansal tablo aşağıdadır.

2005 Yılı Konsolide Finansal Tablosunun Düzenlenmesi

Gelir Tablosu (YTL)	A İşl.	B İşl.	Eliminasyon		Azınlık Payları	Kons. Tutarlar
			Borç	Alacak		
Satışlar	1.300	800	(1) 300			1.800
Satışların Maliyeti	(900)	(500)				(1.150)
D.Baş Stok	200	100				300
D.İç Alışlar	5.700	1.000		(1) 300		6.400
D.Sonu Stok	(5.000)	(600)	(2) 50			(5.550)
Dönem Kârı	400	300				650
Azınlık Payı					120	(120)
Dağıtılmamış K. Aktarım	400	300	350	300	120	530
Dağıtılmamış Kârlar						
Dönem Başı D. Kârlar						
A İşletmesi	1.600					1.600
B İşletmesi		500	(3) 300		200	-
Dönem Kârı	400	300	350	300	120	530
Dönem Sonu D. Kârlar	2.000	800	650	300	320	2.130
Bilanço (YTL)						
Varlıklar						
Stoklar	5.000	600		(2) 50		5.550
Bağlı Ortaklıklar	1.200	-		(3) 1.200		-
Diğer Duran Varlıklar	1.800	1.900				3.700
Varlıklar Toplamı	8.000	2.500		1.250		9.250
Kaynaklar						
Ticari Borçlar	1.000	200				1.200
Sermaye	5.000	1.500	(3) 900		600	5.000
Dağıtılmamış Kârlar	2.000	800	650	300	320	2.130
Azınlık Payı					920	920
Kaynaklar Toplamı	8.000	2.500	1.550	300		9.250

Ana ortaklıktan bağlı ortaklığa doğru yapılan (aşağı yönlü) satışlarda, azınlık payı grup içi satış öncesi kar/zarar tutarı üzerinden hesaplanır. Yukarıdaki tabloda bu tutar 120 YTL.dir ($300 \times 0,4 = 120$).

Özetleyecek olursak, azınlık paylarına ait kâr tutarı, ana ortaklıktan bağlı ortaklığa satış yapıldığında bağlı ortaklığın bireysel finansal tablolarında ki kâr tutarı üzerinden hesaplanır. Bağlı ortaklıktan ana ortaklığa satış yapılması halinde yeni ortaya çıkan kâr üzerinden hesaplama yapılır.

2.7.2. Bağlı Ortaklığın Dönem İçerisinde Kontrol Altına Alınması

Bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri, TFRS 3'de belirlenen elde etme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara dahil edilir ve bu durum ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar devam eder. Bağlı ortaklık elden çıkarıldığında; elde edilen gelir ile bağlı ortaklığın defter değeri arasındaki fark, konsolide gelir tablosuna kazanç veya zarar olarak yansıtılır. Bu işlem ile ilgili olarak, varsa "TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri" Standardına uygun olarak doğrudan özkaynak ile ilişkilendirilen birikmiş kur farkları kazanç veya zararın hesaplanmasında dikkate alınır (TMS 27, md.30).

Dönem içerisinde ele geçirilen ya da yatırım yapılan bir bağlı ortaklıktan elde edilen kâr ve zararlar, elde edilme tarihini izleyen dönem itibariyle konsolide gelir tablosuna yansıtılır. Elde edilme tarihinden önceki döneme ilişkin faaliyet sonuçları, konsolide net kâr veya zararın hesaplanmasında dikkate alınmaz (Gürdal, 2001: 183). Sebebi ise, ana ortaklık ele geçirme veya kontrol gücünün var olduğu tarihten önce bağlı ortaklığın finansal ve faaliyet politikalarını üzerinde tek başına söz sahibi olamamasıdır.

Bu işlemler için iki yöntem kullanılabilir. İlk yöntem; bağlı ortaklığın dönem başı gibi kontrole alındığı varsayılır. Bunun sonucunda bağlı ortaklığın tüm gelir ve giderleri konsolidasyona alınır ve konsolide gelir tablosunun sonunda, kontrol öncesi kazançlar ana ortaklık payından düşülür. İkinci yöntem; kontrolün var olduğu zamandan başlayarak gelir ve gider ana ortaklık payına dahil edilir. İlk yöntem daha yaygın kullanılmaktadır. Bunun sebebi, konsolide finansal tabloları oluşturan hesapların daha kolay tespit edilmesi ve kontrol öncesinin ana ortaklık payından düşülmesi ile izleyen dönemlerdeki konsolide finansal tablolarla karşılaştırmanın uyumlu olmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN UYGULAMA ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde, TMS 27 esas alınarak uygulama örneği hazırlanmıştır. Uygulamada ki şirketler sanal şirketlerdir. Konsolidasyon işlemlerini belirlerken, uygulamada sıkça karşılaşılabilecek işlemlerin seçilmesine özen gösterilmiştir.

3.1. İŞLETMELERİN TANITIMI

Uygulamada dört şirket söz konusudur. Bu şirketler sırasıyla, AY Holding A.Ş., BERK Sanayi ve Ticaret A.Ş., CENK Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve DERYA Sanayi ve Ticaret A.Ş.'dir. AY Holding A.Ş. diğer şirketlere yatırım yapan ana şirket konumundadır. Diğer şirketler AY Holding A.Ş.'nin bağlı ortaklıklarıdır. AY Holding A.Ş., BERK Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin % 80'ine, CENK Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin % 60'ına ve DERYA Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin % 70'ine sahiptir.

AY Holding A.Ş. işletmelere (ortaklıklara) yatırım yapmak yanında üretim faaliyetinde bulunması ile karma holding özelliği taşımaktadır. Bir başka deyişle AY Holding A.Ş. ile bağlı ortaklıklar arasında mal alım-satımı yapılmaktadır. Grubun finansal tabloları 01.01.2007- 31.12.2007 tarihleri arasındaki işlemleri kapsamaktadır.

**3.2. GRUBUN KONSOLIDASYON ÖNCESİ BİREYSEL FİNANSAL
TABLOLARI**

BİLANÇO KALEMLERİ (YTL)	31.12.07 AY Şirketi	13.12.07 BERK Şirketi	31.12.07 CENK Şirketi	31.12.07 DERYA Şirketi
I- DÖNEN VARLIKLAR				
A - Hazır Değerler	1.932	434	1.309	921
1 - Kasa	210	198	187	345
2 - Alınan Çekler	879	139	711	456
3 - Bankalar	843	97	411	120
B - Menkul Kıymetler	17.000	15.000	3.000	2.000
1 - Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	17.000	15.000	3.000	2.000
C - Ticari Alacaklar	5.334	1.269	3.579	3.122
1 - Alıcılar	1.789	432	975	845
2 - Alacak Senetleri	1.234	480	1.359	976
3 - Verilen Depozito ve Teminatlar	-	-	-	145
4 - Diğer Ticari Alacaklar	2.311	357	1.245	1.156
D - Diğer Alacaklar	541	84	32	40
1 - Ortaklardan Alacaklar	137	73	-	25
2 - Personelden Alacaklar	4	11	32	15
3 - Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	400	-	-	-
E - Stoklar	13.368	3.612	9.996	8.145
1 - İlk Madde ve Malzeme	4.355	870	2.865	1.976
2 - Yarı Mamuller	1.578	102	1.034	987
3 - Mamuller	2.678	378	3.789	2.145
4 - Ticari Mallar	1.567	1.456	1.265	2.350
5 - Diğer Stoklar	890	41	467	231
6 - Verilen Sipariş Avansları	2.300	765	576	456
G - Gel.Ay.Ait Gid. ve Gel.	701	432	257	332
1 - Gelecek Aylara Ait Giderler	467	298	112	234
2 - Gelir Tahakkukları	234	134	145	98
H - Diğer Dönen Varlıklar	478	35	656	45
1 - Devreden Katma Değer Vergisi	68	23	57	45
2 - Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	13	-	-	-
3 - İş Avansları	358	-	589	-
4 - Personel Avansları	32	12	10	-
5 - Sayım ve Tesellüm Noksanları	7	-	-	-
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	39.354	20.866	18.829	14.605
II - DURAN VARLIKLAR				
A - Ticari Alacaklar	469	322	437	410
1 - Alıcılar	145	121	165	145
2 - Alacak Senetleri	237	156	198	167
3 - Verilen Depozito ve Teminatlar	87	45	74	98
C - Mali Duran Varlıklar	31.200	-	-	-
1 - Bağlı Ortaklıklar	31.200	-	-	-
D - Maddi Duran Varlıklar	21.704	4.874	17.659	18.660
1 - Arazi ve Arsalar	756	234	435	546
2 - Binalar	18.595	3.350	14.359	18.358
3 - Makina Tesis ve Cihazlar	6.987	3.467	3.987	1.800
4 - Taşıtlar	430	230	548	470
5 - Demirbaşlar	214	187	103	180
6 - Birikmiş Amortismanlar (-)	5.975	2.890	2.987	3.500
7 - Yapılmakta Olan Yatırımlar	525	267	1.076	678
8 - Verilen Sipariş Avansları	172	29	138	128
E - Maddi Olmayan Duran Varlıklar	-	-	-	-
1 - Şerefiyeler	-	-	-	-
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	53.373	5.196	18.096	19.070
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	92.727	26.062	36.925	33.675

PASİF (KAYNAKLAR) (YTL)	31.12.07 AY Şirketi	31.12.07 BERK Şirketi	31.12.07 CENK Şirketi	31.12.07 DERYA Şirketi
A - Mali Borçlar	2.588	1.234	1.925	1.900
1 - Banka Kredileri	2.178	1.234	1.925	1.900
2 - Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	410	-	-	-
B - Ticari Borçlar	2.802	1.590	3.577	10.200
1 - Satıcılar	1.879	1.234	2.467	3500
2 - Borç Senetleri	578	356	876	4.890
3 - Alınan Depozito ve Teminatlar	-	-	-	920
4 - Diğer Ticari Borçlar	345	-	234	890
C - Diğer Borçlar	456	591	578	780
1 - Ortaklara Borçlar	-	400	-	-
2 - Personele Borçlar	-	13	-	-
3 - Diğer Çeşitli Borçlar	456	178	578	780
D - Alınan Avanslar	24	2.300	49	915
1 - Alınan Sipariş Avansları	24	2.300	49	915
F - Öd.Vergi ve Diğer Yük.	145	57	116	156
1 - Ödenecek Vergiler	35	12	29	40
2 - Öden.Sos.Güvenlik Kesintileri	110	45	87	93
3 - Ödenecek Diğer Yükümlülükler	-	-	-	23
G- Borç ve Gider Karşılıkları	358	99	186	212
1 - Dön.Kar.Ver.ve Diğ.Yas.Yük.Krş.	189	46	82	60
2 - Dön.Kar.Peş.Ödn.Ver.Diğ.Yük.(-)	118	19	50	25
3 - Kıdem Tazminatı Karşılığı	137	49	98	110
4 - Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	150	23	56	67
H- Gel.Ay.Ait Gel.ve Gid.Tahak.	64	35	70	45
1 - Gelecek Aylara Ait Gelirler	19	12	24	10
2 - Gider Tahakkukları	45	23	46	35
KISA VAD. YABANCI KAY. TOPLAMI	6.437	5.906	6.501	14.208
II - UZUN VAD. YABANCI KAYNAKLAR				
A - Mali Borçlar	3.224	11.696	3.912	3.337
1 - Banka Kredileri	2.879	876	3.123	2.790
2 - Diğer Finansal Borçlar	345	320	789	547
3- Çıkarılmış Tahviller	-	10.500	-	-
B - Ticari Borçlar	8.900	1.400	622	1.000
1 - Satıcılar	3.900	1.200	410	200
2 - Borç Senetleri	5.000	200	123	800
3 - Alınan Dep.ve Teminat	-	-	89	-
UZUN VAD. YABANCI KAY. TOPLAMI	12.124	13.096	4.534	4.337
A - Ödenmiş Sermaye				
1 - Sermaye	60.000	5.000	20.000	10.000
B - Sermaye Yedekleri				
1 - Hisse Sen.İhraç Primleri	-	-	2.000	-
C - Kâr Yedekleri	4.290	860	1.190	2.130
1 - Yasal Yedekler	210	120	140	100
2 - Statü Yedekleri	80	40	50	30
3 - Olağanüstü Yedekler	4.000	700	1.000	2.000
D - Geçmiş Yıllar Karları	876	-	400	-
1 - Geçmiş Yıllar Karları	876	-	400	-
F - Dönem Net Karı (Zararı)				
1 - Dönem Net Karı	9.000	1.200	2.300	3.000
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	74.166	7.060	25.890	15.130
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	92.727	26.062	36.925	33.675

GELİR TABLOSU KALEMLERİ (YTL)	1.1.07-31.12.07 AY Şirketi	1.1.07-31.12.07 BERK Şirketi	1.1.07-31.12.07 CENK Şirketi	1.1.07-31.12.07 DERYA Şirketi
BRÜT SATIŞLAR	450.000	230.000	389.000	410.000
SATIŞ İNDİRİMLERİ	-	(10.000)	-	(15.000)
NET SATIŞLAR	450.000	220.000	389.000	395.000
SATIŞLARIN MALİYETİ	(140.000)	(55.000)	(55.000)	(95.000)
BRÜT SATIŞ KARI	310.000	165.000	334.000	300.000
FAALİYET GİDERLERİ	(43.000)	(20.000)	(30.000)	(35.000)
FAALİYET KARI	267.000	145.000	304.000	265.000
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	30.000	10.000	15.000	10.000
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	(50.000)	(38.000)	(45.000)	(65.000)
FİNANSMAN GİDERLERİ	(190.000)	(72.000)	(210.000)	(160.000)
OLAĞAN KAR	57.000	45.000	64.000	50.000
OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	3.000	1.000	3.000	2.000
OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	(47.000)	(44.300)	(63.700)	(47.700)
DÖNEM KARI	13.000	1.700	3.300	4.300
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	(4.000)	(500)	(1.000)	(1.300)
DÖNEM NET KARI	9.000	1.200	2.300	3.000

3.3. GRUBUN KENDİ ARALARINDA GERÇEKLEŞEN SERMAYE İLİŞKİLERİ İLE DÖNEM İÇİ İŞLEMLERİ

1- Sermaye İlişkileri

a- AY Şirketi, BERK Şirketi'nin 5.000 YTL.lik sermaye tutarının %80'i için 4.000 YTL ödeme yapmıştır. Ödenen bu bedelin işletmenin gerçeğe uygun değeri olmadığı yönünde hiçbir gösterge yoktur.

b- AY Şirketi, CENK Şirketi'nin 20.000 YTLlik sermaye tutarının %60'na 13.200 YTL. ödeme yapmıştır. Böylece AY Şirketi, 1.200 YTL.lik hisse senedi ihraç primi ödemiştir.

c- AY Şirketi'nin DERYA Şirketi'ndeki sermaye ve oy hakkı %70'dir. DERYA Şirketi'nin satın alma tarihindeki özkaynağın gerçeğe uygun değeri 12.000 YTL.dir. AY Şirketi DERYA Şirketi'ne %70 payı için iki yıl önce 14.000 YTL. ödeme yapmıştır. DERYA Şirketi'nin satın alma tarihindeki öz kaynak tutarları, ödenmiş sermaye 10.000 YTL, kâr yedekleri (yasal yedekler 80 YTL, statü yedekler 20 YTL, olağanüstü yedekler 1.900 YTL) 2.000 YTL olmak üzere 12.000 YTL.dir.

2- AY Şirketi, BERK Şirketi'ne ilk madde ve malzeme alımı için 2.300 YTL. avans vermiştir.

b- AY ana ortaklığı ile CENK bağı ortaklığı arasındaki sermaye işleminin eliminasyonu:

500 SERMAYE (C)	12.000	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ (C)	1.200	
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR (A)		13.200

c- AY ana ortaklığı ile DERYA bağı ortaklığı arasındaki sermaye işleminin eliminasyonu:

Ödenen 14.000 YTL bedelin gerçeğe uygun bir değer olamadığına ilişkin herhangi bir belirti bulunmadığı için satın alma için ödenen bedel işletmenin gerçeğe uygun değeri kabul edilecek.

Şerefiye Tutarı (YTL)

İşletmenin Gerçeğe Uygun Değeri (14.000/0,70=20.000)	20.000
Net Belirlenebilir Varlıklar	12.000
Şerefiye Tutarı	8.000

Ana ortaklık şerefiye payı (YTL)

Ana Ortaklığın Ödediği Tutar	14.000
Net Belirlenebilir Varlıkların Ana Ortaklık Payına Düşen Tutar (12.000x0,70=8.400)	8.400
Şerefiye Tutarı	5.600

Azınlık Şerefiye Payı (YTL)

Şerefiye Tutarı	8.000
Ana ortaklık şerefiye tutarı	5.600
Azınlık payı şerefiye tutarı	2.400

500 SERMAYE (D)	7.000	
540 YASAL YEDEKLER (D)	56	
541 STATÜ YEDEKLER (D)	14	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (D)	1.330	
261 ŞEREFİYE	8.000	
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR (A)		14.000
505 AZINLIK PAYI		2.400

2- AY ana ortaklığı ile BERK bağlı ortaklığı arasındaki avans alış-veriş işleminin eliminasyonu:

340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI (B)	2.300	
159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI (A)		2.300

3- - BERK bağlı ortaklığı ile AY ana ortaklığı arasındaki tahvil alım-satım işleminin eliminasyonu:

405 ÇIKARILMIŞ TAHVİLLER (B)	10.500	
111 ÖZEL KESİM TAHVİL, SENET VE BONOLARI (A)		10.500

4- BERK bağlı ortaklığı ile CENK bağlı ortaklığı arasındaki ticari mal alım-satım işleminin eliminasyonu:

600 YURT İÇİ SATIŞLAR (B)	180	
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (C)		180

5- AY ana ortaklığı ile CENK bağlı ortaklığı arasındaki mamul alım-satım işleminin eliminasyonu:

/			
320 SATICILAR (A)	120 ALICILAR (C)	150	150
/			
600 YURT İÇİ SATIŞLAR (A) 620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ (A) 152 MAMULLER (C)		150	120 30
/			

6- AY ana ortaklığının CENK bağlı ortaklığına fabrika binası satış işleminin eliminasyonu:

Öncelikle satış işlemindeki kâr rakamın eliminasyon kaydı.

/			
679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR (A)	252 BİNALAR (C)	60	60
/			

Satış öncesi ve satış sonrası oluşan 3 YTL. amortisman farkının eliminasyonu gerekmektedir. Bunun için hangi hesaplarla karşılıklı mahsup edileceği amortisman giderinin içinde yer aldığı hesaplara bağlıdır. Fabrika binasının amortismanının bir kısmı satılan mal maliyeti olarak tüketilmişken bir kısmı da stoklarda kalmıştır. Amortisman farkının stoklarda kalan kısmı 2 YTL.dir. Farkın stok kalemlerinde dağıtımının gösterilmesi ayrıntılı açıklama gerektirmektedir. Bu sebepten dolayı stok derken sadece mamuller stoku anlaşılmalıdır.

/			
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (C)		3	2
152 MAMULLER (C)			1
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ (C)			
/			

7- Ortaklıkların aralarındaki temettü tahakkuk ve ödeme işlemlerinin eliminasyonu:

10- Özkaynaklardaki azınlık paylarının hesaplanması;

Şirketin özkaynaklar kalemleri ile azınlık payları oranları çarpılarak hesaplanır.

- BERK bağlı ortaklığındaki hesaplama;

Özkaynaklar kalemlerinin azınlık payı olan % 20'si alınır.

500 SERMAYE (B)	1.000	
540 YASAL YEDEKLER (B)	24	
541 STATÜ YEDEKLER (B)	8	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (B)	140	
590 DÖNEM NET KARI (B)	240	
		505 AZINLIK PAYI
		1.412

- CENK bağlı ortaklığındaki hesaplama;

Özkaynaklar kalemlerinin azınlık payı olan % 40'ı alınır.

500 SERMAYE (C)	8.000	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ (C)	800	
540 YASAL YEDEKLER (C)	56	
541 STATÜ YEDEKLER (C)	20	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (C)	400	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI (C)	160	
590 DÖNEM NET KARI (C)	920	
		505 AZINLIK PAYI
		10.356

- DERYA bağlı ortaklığındaki hesaplama;

Özkaynaklar kalemlerinin azınlık payı olan % 30'u alınır.

500 SERMAYE (D)	3.000	
540 YASAL YEDEKLER (D)	30	
541 STATÜ YEDEKLER (D)	9	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (D)	600	
590 DÖNEM NET KARI (D)	900	
		505 AZINLIK PAYI
		4.539

Tek kayıta yukarıdakiler özetlersek aşağıdaki şekilde olacaktır.

/			
500 SERMAYE		12.000	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ		800	
540 YASAL YEDEKLER		110	
541 STATÜ YEDEKLER		37	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		1.140	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		160	
590 DÖNEM NET KARI		2.060	
	505 AZINLIK PAYI		16.307
/			

3.5. GRUBUN KONSOLİDE BİLANÇO VE KONSOLİDE GELİR TABLOSU

BİLANÇO KALEMLERİ (YTL)	31.12.07 AY Şirketi	31.12.07 BERK Şirketi	31.12.07 CENK Şirketi	31.12.07 DERYA Şirketi	Eliminasyon Kayıtları		31.12.07 Konsolide Bilanço
					Borç	Alacak	
I- DÖNEN VARLIKLAR							
A - Hazır Değerler	1.932	434	1.309	921			4.596
1 - Kasa	210	198	187	345			
2 - Alınan Çekler	879	139	711	456			
3 - Bankalar	843	97	411	120			
B - Menkul Kıymetler	17.000	15.000	3.000	2.000			26.500
1 - Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	17.000	15.000	3.000	2.000		(2) 10.500	
C - Ticari Alacaklar	5.334	1.269	3.579	3.122			13.154
1 - Alıcılar	1.789	432	975	845		(5) 150	
2 - Alacak Senetleri	1.234	480	1.359	976			
3 - Verilen Depozito ve Teminatlar	-	-	-	145			
4 - Diğer Ticari Alacaklar	2.311	357	1.245	1.156			
D - Diğer Alacaklar	541	84	32	40			297
1 - Ortaklardan Alacaklar	137	73	-	25			
2 - Personelden Alacaklar	4	11	32	15			
3 - Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	400	-	-	-		(7) 400	
E - Stoklar	13.368	3.612	9.996	8.145			32.789
1 - İlk Madde ve Malzeme	4.355	870	2.865	1.976			
2 - Yarı Mamuller	1.578	102	1.034	987			
3 - Mamuller	2.678	378	3.789	2.145		(5) 30 (6) 2	
4 - Ticari Mallar	1.567	1.456	1.265	2.350			
5 - Diğer Stoklar	890	41	467	231			
6 - Verilen Sipariş Avansları	2.300	765	576	456		(2) 2.300	
G - Gel.Ay.Ait Gid. ve Gel.	701	432	257	332			1.722
1 - Gelecek Aylara Ait Giderler	467	298	112	234			

2 - Gelir Tahakkukları	234	134	145	98			
H - Diğer Dönen Varlıklar	478	35	656	45			1.214
1. Devreden Katma Değer Vergisi	68	23	57	45			
4. Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	13	-	-	-			
5. İş Avansları	358	-	589	-			
6. Personel Avansları	32	12	10	-			
7. Sayım ve Tesellüm Noksanları	7	-	-	-			
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	39.354	20.866	18.829	14.605			80.272
II - DURAN VARLIKLAR							
A - Ticari Alacaklar	469	322	437	410			1.638
1 - Alıcılar	145	121	165	145			
2 - Alacak Senetleri	237	156	198	167			
3 - Verilen Depozito ve Teminatlar	87	45	74	98			
C - Mali Duran Varlıklar	31.200	-	-	-			-
1 - Bağlı Ortaklıklar	31.200	-	-	-	(1) 31.200		
D - Maddi Duran Varlıklar	21.704	4.874	17.659	18.660			62.840
1 - Arazi ve Arsalar	756	234	435	546			
2 - Binalar	18.595	3.350	14.359	18.358	(6) 60		
3 - Makina Tesis ve Cihazlar	6.987	3.467	3.987	1.800			
4 - Taşıtlar	430	230	548	470			
5 - Demirbaşlar	214	187	103	180			
6 - Birikmiş Amortismanlar (-)	5.975	2.890	2.987	3.500	(6) 3		
7 - Yapılmakta Olan Yatırımlar	525	267	1.076	678			
8 - Verilen Sipariş Avansları	172	29	138	128			
E - Maddi Olmayan Duran Varlıklar	-	-	-	-			
1 - Şerefiyeler	-	-	-	-	(1) 8.000		8.000
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	53.373	5.196	18.096	19.070			72.478
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	92.727	26.062	36.925	33.675			152.750

PASİF (KAYNAKLAR) (YTL)	31.12.07 AY Şirketi	31.12.07 BERK Şirketi	31.12.07 CENK Şirketi	31.12.07 DERYA Şirketi	Eliminasyon Kayıtları		31.12.07 Konsolide Bilanço
					Borç	Alacak	
A - Mali Borçlar	2.588	1.234	1.925	1.900			7.647
1 - Banka Kredileri	2.178	1.234	1.925	1.900			
2 - Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	410	-	-	-			
B - Ticari Borçlar	2.802	1.590	3.577	10.200			18.019
1 - Satıcılar	1.879	1.234	2.467	3.500	(5) 150		
2 - Borç Senetleri	578	356	876	4.890			
3 - Alınan Depozito ve Teminatlar	-	-	-	920			
4 - Diğer Ticari Borçlar	345	-	234	890			
C - Diğer Borçlar	456	591	578	780			2.005
1 - Ortaklara Borçlar	-	400	-	-	(7) 400		
2 - Personele Borçlar	-	13	-	-			
3 - Diğer Çeşitli Borçlar	456	178	578	780			
D - Alınan Avanslar	24	2.300	49	915			988
1 - Alınan Sipariş Avansları	24	2.300	49	915	(2) 2.300		
F - Öd.Vergi ve Diğer Yük.	145	57	116	156			474
1 - Ödenecek Vergiler	35	12	29	40			
2 - Öden.Sos.Güvenlik Kesintileri	110	45	87	93			
3 - Ödenecek Diğer Yükümlülükler	-	-	-	23			
G- Borç ve Gider Karşılıkları	358	99	186	212			855
1 - Dön.Kar.Ver.ve Diğ.Yas.Yük.Krş.	189	46	82	60			
2 - Dön.Kar.Peş.Ödn.Ver.Diğ.Yük.(-)	118	19	50	25			
3 - Kıdem Tazminatı Karşılığı	137	49	98	110			
4 - Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	150	23	56	67			
H- Gel.Ay.Ait Gel.ve Gid.Tahak.	64	35	70	45			214
1 - Gelecek Aylara Ait Gelirler	19	12	24	10			
2 - Gider Tahakkukları	45	23	46	35			
KISA VAD. YABANCI KAY. TOPLAMI	6.437	5.906	6.501	14.208			30.202

II - UZUN VAD. YABANCI KAYNAKLAR							
A - Mali Borçlar	3.224	11.696	3.912	3.337			11.669
1 - Banka Kredileri	2.879	876	3.123	2.790			
2 - Diğer Finansal Borçlar	345	320	789	547			
3- Çıkarılmış Tahviller	-	10.500	-	-	(3) 10.500		
B - Ticari Borçlar	8.900	1.400	622	1.000			11.922
1 - Satıcılar	3.900	1.200	410	200			
2 - Borç Senetleri	5.000	200	123	800			
3 - Alınan Dep.ve Teminat	-	-	89	-			
UZUN VAD. YABANCI KAY. TOPLAMI	12.124	13.096	4.534	4.337			23.591
A - Ödenmiş Sermaye							
1 - Sermaye	60.000	5.000	20.000	10.000	(1) 23.000 (10) 12.000		60.000
2- Azınlık Payı					-	(1,10)18.707	18.707
B - Sermaye Yedekleri	-	-	2.000	-			
1 - Hisse Sen.İhraç Primleri	-	-	2.000	-	(1) 1.200 (10) 800		-
C - Kâr Yedekleri	4.290	860	1.190	2.130			6.833
1 - Yasal Yedekler	210	120	140	100	(1) 56 (10) 110		
2 - Statü Yedekleri	80	40	50	30	(1) 14 (10) 37		
3 - Olağanüstü Yedekler	4.000	700	1.000	2.000	(1) 1.330 (10) 1.140	(7) 1.050	
D - Geçmiş Yıllar Karları	876	-	400	-			1.116
1 - Geçmiş Yıllar Kârları	876	-	400	-	(10) 160		
F - Dönem Net Kârı (Zararı)							
1 - Dönem Net Kârı	9.000	1.200	2.300	3.000	(4) 180 (5) 150	(4) 180 (5) 120	-

					(6) 60 (7) 1.050 (8) 100 (9) 130 (10) 2.060	(6) 1 (8) 100 (9) 130	
ANA ORTAKLIK KAR PAYI	<u>9.000</u>	<u>1.200</u>	<u>2.300</u>	<u>3.000</u>	3.730 Gelir Tab.	531 Gelir Tab.	12.301
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	74.166	7.060	25.890	15.130			98.957
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	92.727	26.062	36.925	33.675			152.750

$$3.730 = 1.050+180+150+100+130+60+2.060=3.730$$

$$531 = 180+120+130+100+1$$

$$98.957 = (74.166+ 7.060+25.890+15.130) - 43.577*+ 1.581*+18.707$$

$$*43.577 = 23.000+ 12.000+ 1.200+ 800+ 56+110+14+37+1.330+1.140+160+180+150+60+1.050+100+130+2.060$$

$$*1.581 = 1.050+180+120+1+100+300$$

$$152.750 = (92.727+ 26.062+ 36.925+ 33.675)- 56.927*+ 1.581+ 18.707$$

$$*56.927 = 150+400+2.300+10.500+23.000+12.000+1.200+800+56+110+14+37+1.330+1.140+160+180+150+60+1.050
+100+130+2.060$$

SONUÇ

İşletmenin varlığını sürdürebilmesi için, büyümesi ve gelişmesi gereklidir. Bu aynı zamanda hem ekonomik hayatın hem de istihdam olanaklarının büyüme ve gelişmesini sağlar. İşletmeler büyüyerek ölçek ekonomisi ile üretim, pazarlama ve finansman maliyetlerini düşürme gibi avantajlar elde eder. İşletmelerin büyümeleri aynı zamanda pazardaki rekabetin artmasına da sebep olur. Bu ortam işletmelerden bazılarının varlıklarını sürdürebilmelerini güçleştirir.

İşletme büyüme yöntemlerini iki grupta toplayabiliriz: Bunlardan ilki olan iç büyümede, işletme kendi kaynaklarını kullanarak büyür. Diğer bir büyüme yöntemi olan dış büyümede ise, işletme dış kaynakları kullanarak büyür. Günümüzde işletmelerin farklı faaliyet alanlarında bulunma gereksinimleri, beraberinde sermaye sıkıntılarını da getirmiştir. Dış büyüme yöntemlerinden biri olan holdingleşme ile, işletmeler daha az sermaye kullanarak daha fazla varlığın kontrolüne sahip olabilmektedir. Holdingleşmede amaç, başka işletmelere yatırım yaparak çeşitli yararlar elde etmektir. Bunlardan bazıları maliyet avantajı, pazara girişin kolaylaşması, pazar payı artışıdır.

Çalışmada holding adı yerine grup, kontrolü elinde bulunduran işletmeye ana ortaklık, kontrol edilen işletmelere bağlı ortaklık kavramlarını kullandık. Bu kavramları TMSK tarafından 17.12.2005 Tarihinde ve 26026 Sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan TMS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Tebliği’nden alınmıştır. Aynı zamanda bu Tebliğ, çalışmanın konusu olan konsolide finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan muhasebe standardıdır.

Grubun finansal tablolar düzenlemesi bir gerekliliktir. Çünkü bu finansal raporlar aracılığıyla işletmeyle ilgili çeşitli kişi ve kuruluşların birbirinden farklı olan bilgi ihtiyaçları karşılanmaya çalışılır. Grubu oluşturan ortaklıkların ayrı bireysel finansal tablolar hazırlamaları grubun tümü hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Bunun sebebi ortaklıkların bireysel tablolarının tek tek incelenerek grubun finansal ve faaliyet sonuçları hakkında yeterli ve doğru bilgiye ulaşılma imkânının olmamasıdır. Çünkü gruba ait şirketlerin kendi aralarında yaptıkları işlemlerin karşılıklı olarak bireysel finansal tablolarında farklı hesaplarda gösterilmesi ile çift kayıtların oluşmaktadır. Örneğin bağlı ortaklık sermayesine ana ortaklığın yaptığı

yatırım tutarı, ana ortaklığın bireysel bilançosunun aktifinde gösterilirken bağlı ortaklığın bilançosunun sermaye hesabında da gösterilmektedir. Ayrıca grup içerisinde yapılan işlemlerle (mal alım-satımı gibi), ortaklıkların kendi bireysel finansal tablolarının sonuçları olduğundan farklı gösterilebilmektedir. Grup hakkında tek bir işletmeymiş gibi doğru, güvenilir ve anlaşılır bilgiyi sunmayı amaçlayan finansal tablolar konsolide finansal tablolar olarak adlandırılmaktadır. Bu finansal tablolar ana ortaklık yöneticilerinin aldığı kararlarda ve başarının ölçülmesinde büyük öneme sahiptir. Bu sebeple konsolide finansal tablolar, grup yöneticileri tarafından da gereksinim duyulan tablolardır.

İşletmenin finansal ve faaliyet sonuçlarını ilgililere sunma araçları olan finansal tabloların; açık, geniş bir kitle tarafından anlaşılabilir, tarafsız karşılaştırılabilir bir anlayış ile hazırlanması gerekir. Bu sebeple, finansal tablo bilgilerinin üretilmesi ve sunulması sırasında belli ilke ve uygulamaları içeren muhasebe standartları göz önünde bulundurulmalıdır. Ülkemizde TTK, Vergi Usul Kanunu, TMMOB, BDDK, SPK, TMSK çerçevesinde muhasebe uygulamalarını yönlendirici çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

SPK, 1981 yılında 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. SPK'nın temel görevi; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasıyla birlikte yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasını sağlamaktır. 28.3.1992 Tarihli ve 21185 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Seri: XI, No: 10 "Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar" başlıklı Tebliğ, muhasebe hukukumuzda konsolidasyonun girişini sağlayan ilk düzenlemedir. Ancak Tebliğ'de, konsolide finansal tabloların hazırlanması isteğe bağlı bırakılmıştır. Ardından SPK, 13.11.2001 Tarihli ve 24582 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Seri: XI, No: 21 sayılı "Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmelerine İlişkin Usul ve Esaslar" Tebliği ile, önceki Seri: XI No: 10 Tebliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu Yeni Tebliğle, konsolide finansal tabloların hazırlanması zorunluluk haline getirilmiştir. Ayrıca hisse senetleri borsada işlem gören ana ortaklıklar konsolide mali tablolarının hazırlanmasında, ana ortaklık olsun veya olmasın hisse senetleri borsada işlem gören şirketler ise, iştiraklerin

muhassebeleştirilmesinde SPK'nın Seri: XI No:21 Sayılı Tebliği'ni uygulayacaklardır. Seri: XI, No:21 Sayılı Tebliğ halen yürürlüktedir. 15.11.2003 Tarihli ve 25290 Sayılı Mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanan Seri: XI No: 25 "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları" Tebliği, UMS/UFRS'ler esas alınarak hazırlanmış ve 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara dönem finansal tablolardan geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ hükümlerine, ihraç ettiği sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören ortaklıklar, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamına alınan diğer işletmeler tabi bulunmaktadır. Seri:XI, No.25 Tebliğ kapsamına girmeyen diğer işletmeler ise konsolide finansal tabloları düzenlerken Seri: XI, No. 21 Tebliği esas alacaklardır.

UMS/UFRS'ler, Avrupa Birliği'nin finansal raporlamaya ilişkin düzenlemeleri, TMSK muhasebe standartları ile yeni TTK Tasarısı'nı da göz önünde bulundurularak hazırlanan Seri: XI No:29 "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği"nin 09.04.2008 Tarih ve 26842 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile ve Seri: XI No:25 Tebliği yürürlükten kaldırılmıştır. Seri: XI No: 29 Tebliği, borsa şirketleri, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve bu işletmelerin bağlı ortaklık, iştirak ve iş ortaklıkları, 01.01.2008 tarihinden itibaren uygulayacaktır. Yeni Tebliğe göre, AB tarafından kabul edilen UMS/UFRS'nin UMSK tarafından yayımlananlardan farkları TMSK tarafından ilan edilinceye kadar, AB tarafından kabul edilen UMS/UFRS'ler uygulanacaktır. Avrupa Birliği'nin benimsediği standartlara aykırı olmayan ve TMSK tarafından yayımlanan TMS/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) esas alınabilecektir. SPK, yeni TTK tasarısının yasallaşmasını beklemeden, TMSK tarafından yayımlanan standartları yukarıda bahsedilen koşul ile esas alacağını belirtmiştir.

TMUDESK 1994 yılında kurulmuş ve yetkilerini TMSK'ya devrettiği 2001 yılına kadar ondokuz adet muhasebe standardı geliştirmiştir. Bunlardan biri de TMS-5: Konsolide Finansal Tablolar muhasebe standardıdır.

BDDK 22.06.2002 Tarih ve 24793 Mükerrer Sayılı Resmî Gazete'de Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 15 Sayılı Tebliğ ile Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklık, Birlikte Kontrol Edilen Ortaklık ve

İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı'nı yayımlamıştır. 15 Sayılı Tebliğ, UMS ile uyumlu muhasebe standartları bankacılık sektöründe uygulanmasını başlatmış ve ayrıca konsolide finansal tabloların düzenlenmesine zorunluluk getirmiştir. 8.11.2006 tarihinde ve 26340 Sayılı Resmî Gazete'de, Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ yayımlanmıştır. Bu Tebliğ ile 15 Sayılı Tebliğ yürürlükten kalkmıştır. Aynı zamanda Tebliğ ile ana ortaklık bankaların, Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayarak konsolide finansal tabloları düzenlemeleri gerektiği ifade edilmiştir. Böylece BDDK, bankaların da artık faaliyetlerini TMSK tarafından yayımlanan TMS'lere uygun muhasebeleştirilmesi gerektiği benimsemiştir.

Yeni TTK Tasarısı ile ülkemizde Türk Ticaret Kanunu'na tabi tüm işletmelerin yasal finansal tablolarını hazırlarken TMSK'nın yayımladığı TMS'lere uymaları zorunluluğu getirilmektedir. TMSK, 15.12.1999 tarihinde kurulmuş ancak 07.03.2002 tarihinde ilk toplantısını yaparak faaliyete geçmiştir. TMSK'nın görevlerinden biri de ulusal muhasebe standartlarının uluslararası muhasebe standartlarına uyumunu sağlamaktır. Sıra No: 11 TMS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar İlişkin Tebliğ 17.12.2005 tarihinde ve 26026 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Tebliğ 31.12.2005 tarihinden sonra yürürlüğe girmiştir. Sıra No: 68 TMS 27: Konsolide Finansal Tablolar İlişkin Tebliğ 13.07.2008 Tarihinde ve 26966 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Tebliğle, 17.12.2005 Tarihinde ve 26026 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan TMS 27 yürürlükten kaldırılmaktadır. Yeni TMS 27 nolu Standart, 30.6.2009 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanacaktır.

Ülkemizde muhasebe standartlarının farklı kurum ve kuruluşlarda oluşturulması bazı sorunları getirmiştir. Piyasanın daha iyi işleyebilmesi için oluşturulan kuruluşların her birinin kendi muhasebe standartlarını oluşturması, işletmelerin faaliyet sektörlerinin çeşitli olması sebebiyle, işletmeler birden fazla finansal tablo hazırlamak zorunda bırakılmıştır. Doğal olarak finansal tablo bilgilerin karşılaştırılması ve anlaşılması güçleşmiştir. TMSK'nın kurulması ve ülkemizde uygulanacak muhasebe standartları açısından yetkili kuruluş olması, bu soruna çözüm yönünde önemli bir adım olmuştur. Böylelikle ülkemizde hazırlanan finansal

tablo bilgilerinin ulusal ve uluslararası alanda karşılaştırılması söz konusu olabilecektir.

Çalışmamızın konusu olan konsolide finansal tabloların hazırlanması TMSK'nın 17.12.2005 tarihinde yayımladığı ve 30.06.2009'a kadar yürürlükte olan TMS 27: Konsolide Finansal Tablolar standardı esas alınarak incelenmiştir.

Konsolide finansal tabloların oluşturulmasında ilk adım, grubu oluşturan ortaklıkların bireysel finansal tablolarında olan hesapların toplanmasıdır. Bu işlemden sonra, ana ortaklığın bağlı ortaklığa yaptığı yatırım tutarını gösteren hesapla birlikte bağlı ortaklıkta ki sermaye tutarı karşılıklı elimine edilir. Böylece toplama işlemi sonucunda yatırım tutarına bağlı olarak varlık ve kayaklardaki iki kere toplamın dikkate alınması önlenmiş olur. Bu elimine işlemi sırasında, ana ortaklığın yatırım tutarı ile bağlı ortaklıktaki sermaye payı arasında fark çıkabilir. Bu farkın nedenleri, bağlı ortaklığın varlıklarının gerçeğe uygun net değerinden az ya da fazla ana ortaklığın yatırım tutarı ödemesi ile bağlı ortaklığın hisse senetlerini primli satması olarak sıralanabilir. İlk nedende çıkan fark olumlu ise, yani yatırım tutarının bağlı ortaklık varlıklarının gerçeğe uygun değerindeki pay tutarından fazla olması halinde şerefiye ortaya çıkar. Söz konusu tutar konsolide bilançonun maddi olmayan duran varlıklar grubu içinde şerefiye hesabı adıyla yer alır. Ters durumda, negatif şerefiye ortaya çıkar ki bu tutar konsolide gelir tablosunda kâr olarak raporlanır. Bu şerefiyelerin ana ortak ile azınlık paylarına düşen tutarların toplamına ise konsolidasyon şerefiyesi denir. İkinci nedende çıkan fark, ödenen tutarın hisse senetlerinin primli kısmı bağlı ortaklık bilançosunun pasif tarafında hisse senedi ihraç priminden elimine edilir.

Konsolidasyon işlemlerinin bir başka süreci ise gruba bağlı şirketlerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerin etkilediği hesap kalemlerinin elimine işlemi ile düzeltilmesidir. Grubun kendi aralarında yaptıkları işlemler konsolide finansal tablolara yansıtılmaz. Ancak bu uygulamanın istisnası, grup içi işlemin devamının grup dışı işletmeyle bitmesi halidir. Ortaklıklar, grup içi işlemleri kullanarak bireysel finansal tablolarını amaçları doğrultusunda yönlendirebilmektedirler. Grup içi işlemlerin eliminasyonu, grubun hakkında bilgilerin konsolide finansal tablolara daha gerçekçi yansıtılmasını sağlamaktadır.

Grup içindeki borç ve alacaklar, karşılıklı hesaplar ters kayıtlarla kapatılarak elimine edilir. Grup arasındaki avanslar, verilen borçlar da aynı yöntemle elimine edilir. Ancak grup dışından bir işletmeye grup içi işlemlerden doğan alacak senetlerinin iskonto ettirilmesi durumunda, bu konsolide bilançonun pasif tarafında gözüken borç senetleri hesabında yer alır. Grup içi tahvil satışları gibi işlemlerden doğan borç ve alacaklar da aynı şekilde tamamen elimine edilir.

Grup içi mal satışlarının düzeltilmesinde farklılık yaratan durumlar mevcuttur. Grup içi satışların tamamen grup içinde yani satılan malın stoklarda kalması durumunda elimine işlemi basittir. Satışın hiç olmamış gibi elimine işlemi yapılır. Elimine işlemi için satış tutarının, mal satan ortaklığın kullandığı satış hesabından düşülmesiyle birlikte aynı ortaklığın satış öncesi mal maliyeti tutarı stoklar hesabından düşülür. Geriye aradaki fark olan satış kâr tutarı, malı alan ortaklığın stok hesabından düşülmesi ile elimine işlemi tamamlanmış olacaktır. Ancak, malı satın alan ortaklık, malın belirli kısmını grup dışına satarsa elimine işlemi farklılaşmaktadır. Çünkü, grup dışına satılan malın grup içi satıştaki kâr tutarı gerçekleşmiş sayılacaktır. Elimine işleminde sadece ortaklık stoklarına düşen kâr tutarı hesaplanacaktır.

Grup içi maddi duran varlık satışının eliminasyon işlemi mal alım satımına benzerdir. Maddi duran varlık satışının kâr tutarı gelir tablosu hesabından ve maddi duran varlık hesabından düşülerek elimine edilir. Satış öncesi amortisman tutarı ile satış sonrası amortisman farkı, hangi hesaplara amortisman giderinin yansıtıldığına bağlıdır. Örneğin, amortisman gideri maliyetlere yansıtılmışsa, ne kadarının satılan mal maliyetinde ne kadarının stoklarda kaldığı belirlenmesi gerekir. Ardından amortisman hesabına karşın yansıtıldığı maliyet hesapları kullanılarak elimine işlemi bitmiş olur.

Konsolide finansal tabloların aynı raporlama tarihlerinde düzenlenmesi gerekir. Ana ortaklık ile bağlı ortaklıklar arasındaki raporlama tarihlerin farkı üç ayı geçemez. Raporlama tarihleri arasındaki farkın uzun olması, konsolide finansal tablolara dayanan analiz sonuçlarının anlamlı olmasını engellemektedir. Düzenlenen konsolide finansal tabloların anlamlı olabilmesi için ortaklıklar arasındaki raporlama tarihlerinin konsolide finansal tabloları etkileyecek kadar farklı olamaması gerekir.

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde, ortaklıkların benzer işlemler için aynı muhasebe politikasını uygulaması gerekir. Ortaklıkların benzer işlemler için farklı muhasebe politikaları varsa gerekli düzeltme işlemleri yapılmalıdır. Mesela stoklar hesabının değerinde, uygulanan stok değerlendirme yöntemine göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılık, konsolide gelir tablosunun satışların maliyeti hesabına yansiyarak konsolide dönem net kârını etkiler. Muhasebe politikalarının farklılığı konsolide finansal tablo bilgilerinden yararlanarak karar alan kişi ve kuruluşları yanıltacaktır. Bunun için farklılıklar tek bir muhasebe politikası benimsenerek önlenmelidir.

Ana ortaklık, bağlı ortaklığın tamamına değil de belli kısmına sahip olduğu durumlarda azınlık payı ortaya çıkar. Ayrıca dönem net kârında, azınlık payı ile ana ortaklık payın ayrı olarak gösterilmesi gerekir. Çünkü azınlık payına ait dönem net kârı ana ortaklığa ait değildir. Bu noktada azınlık payını konsolide finansal tablolarda neden gösterildiği sorusu akla gelebilir. Bunun sebebi ana ortaklıkla birlikte azınlık paylarının aynı özkaynaklar üzerinde hak sahibi olmasıdır. Azınlık payları, ana ortaklığın bağlı ortaklık olacak işletmeye yapacağı yatırım tutarında da ortaya çıkabilir. Ana ortaklığın yapacağı yatırım tutarından bağlı ortaklığın gerçeğe uygun değerinin ana ortaklık payına düşen tutarı arasındaki fark ana ortaklığın şerefyesini gösterir. Bağlı ortaklığın gerçeğe uygun değeri ile net defter değeri arasındaki fark konsolidasyon şerefyesidir. Konsolidasyon şerefyesi ile ana ortaklık şerefyesi arasındaki fark ise azınlık paylarına ait şerfiye tutarıdır.

Konsolide finansal tabloların finansal analizinden elde edilen sonuçlar ortalama bir değer taşımaktadır. Zira durumu kötü olan bir işletme grup içindeki diğer kuvvetli işletmelerin etkisiyle iyi durumdaymış gibi görünebilmektedir. Bu sebepten dolayı grup için konsolide finansal tablolar düzenlendiği için ortaklıkların kendi finansal tablolarını düzenlememeleri diye bir uygulama yoktur. Aksine grup içindeki tüm ortaklıkların bireysel finansal tablolarını düzenlemeleri zorunluluktur.

Günümüzde yaygın olarak işletmelerinin sermaye ihtiyaçlarını hisse senetlerini halka arz etme yoluyla karşıladıkları görülmektedir. Bu sayede holding işletmelerin başka işletmelere yatırım yapabilmesini kolaylaştıran piyasa ortamının yaygınlaşması sağlanmıştır. Artık ülkemizde faaliyet gösteren işletmeler arasında holding tarzı örgütlenme artmıştır. Doğal olarak holding işletmeler hakkında doğru,

güvenilir ve anlaşılabilir bilgiyi sunan konsolide finansal tablolarında önemi artmıştır. Konsolide finansal tabloların anlamlı olabilmesi için belli muhasebe standartlarına uygun hazırlanması gereklidir. TMSK tarafından 17.12.2005 tarihinde yayınlanan TMS 27 No.lu muhasebe standardı ile konsolide finansal tablolardan beklenen faydanın yaratılması sağlanmıştır. Ayrıca ülkemizde düzenlenen konsolide finansal tabloların hem ulusal hem de uluslararası alanda karşılaştırılması TMS 27 ile mümkün hale gelmiştir.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Nalân- TENKER, Nejat, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.
- AKDOĞAN, Nalân- TENKER, Nejat, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, 6. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 1998.
- AKDOĞAN, Nalân- SEVİLENGÜL, Orhan, *Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.
- AKDOĞAN, Nalân, “Muhasebe Standartlarına Toplu Bakış, Muhasebe Uygulaması Vergi İlişkisi”, *IV Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu*, Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No:33, Ankara, 2004.
- AKGÜÇ, Öztin, *Finansal Yönetim*, 7. Baskı, Muhasebe Enstitüsü, Yayın No:65, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1998.
- AKGÜL, Başak Ataman- AKAY, Hüseyin, *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004.
- AKSOY, Tamer; “AB ile Uyum Süreci ve Uluslararası Gelişmeler Işığında UFRS’nin İlk Kez Uygulanmasına İlişkin 1 No.lu UFRS Standardı (First Time Adoption Standard) Üzerine Birkaç Söz”, *Bülten Dergisi*, Y:14, S.158, Ocak-Şubat 2005.
- ALTINTAŞ, Mükremin, “Holding Şirketlerde Konsolide Tablolar”, *İ.T.İ.A. Dergisi*, S.4, Mart 1975.

- ALTUĞ, Osman, *Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni*, Marmara Üniversitesi, Yayın No: 434, İstanbul, 1986.
- ARAT, Mehmet Emin, Holdinglerde Konsolide Finansal Tablolar Tahlili, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 1985.
- ATAMAN, Ümit, *Tekdüzen Hesap Planı ve Finansal Tablolar*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1997.
- ATAMAN, Ümit- HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, *Yöneticiler İçin Muhasebe ve Finans Bilgileri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1999.
- AYSAN, A. Mustafa, *Finansal Tablolar Analizi*, İstanbul, 1971.
- BEAMS, Floyd A., *Advanced Accounting*, Prentice Hall, New Jersey, 1996.
- BEDFORTH, Northon M.- PERRY, Kenneth W.- WYATT, Arthur R., *Advanced Accounting an Organizational Approach*, Third Edition, John Wiley and Sons. Inc., New York, 1973.
- BEKÇİ, İsmail- ÖZDEMİR, Ozan, “Muhasebe Standartlarının Oluşum Süreci ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Yönelik Muhasebe Meslek Mensuplarının Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.11, S.2, 2006.
- BEKTÖRE, Sabri, *Muhasebe*, Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayın No: 212/137, Eskişehir, 1982.
- BEKTÖRE, Sabri, “Konsolide Bilançolar”, *Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi*, C.VI, S.1, Eskişehir, 1970.
- BİLGİNOĞLU, Fahir, “Konsern İşletmelerde Finansal Tablolar”, *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, Y.11, S.42, Kasım 1985.

- BİLGİN, Tevfik, “06–10 Aralık 2006 Tarihlerinde KKTC' de Yapılan İzmir SMMMO'nun Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu'nda Yaptığı Konuşması”, http://www.tmsk.org.tr/basin/basinaciklamasi_061227.html, (Erişim Tarihi: 10.09.2007).
- BLACK, Geoff, *Accounting and Financial Reporting Standards*, 7.Ed., Prentice Hall, England, 2000.
- BOSTANCI, Serpil, “Küreselleşen Muhasebede Standartlaşma ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu”, *Mali Çözüm Dergisi*, Y.12, S.59, Nisan-Mayıs-Haziran 2002.
- BOZOĞLU, Turan, “Holderlerde Finansal Tabloların Kullanım”, *III HUK Konferansları 1992-1993*, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No: 1993/327, Ankara, 1993.
- CHAMISA, Eddie Elae, “The Relevance and Observance of the IASC Standards in Developing Countries and the Particular Case of Zimbabwe”, *The International Journal of Accounting*, Vol.35, No.1, 2000.
- CLARK, Stan J., “SFAS-94: Did It Produce Its Intended Effect?”, *The CPA Journal Online*, April 1992.
- COOPERS & LYBRAND, *Understanding IAS Analysis and Interpretation*, London, 1996. S.4, Mart 1975.
- CRANDALL, Robert H., *Intermediate Accounting*, 2.Ed., Prentice Hall Canada Inc., Scarborough, Ontario, 1990.
- ÇARIKÇIOĞLU, Peyami, “Konsolide Finansal Tablolar”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, Kasım 1972.

- DOĞAN, Abdullah, “İşletmeler Arası Yatırım ve Mali Tabloların Konsolide Edilmesi”, *Ankara Muhasebe ve Vergi Dergisi*, C.6, S.8, Eylül1977.
- DOĞAN, Zeki, “Yabancı Bağlı İşletmelere Ait Mali Tabloların Konsolidasyonunda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, S.6, 2000.
- DURMUŞ, Ahmet Hayri, “Yabancı Ülkelerde Çalışan Şirketlerimizin Finansal Tablolarını Konsolidasyonda Karşılaştıkları Sorunlar”, *VI. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1984.
- DURMUŞ, Ahmet Hayri, *Mali Tablolar Tahlili*, İstanbul İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayınları, İstanbul,1981.
- ERDOĞAN, Burcu, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından Konsolidasyon Yöntemleri ve Bu Yöntemlerin Finansal Tablolar Analizine Etkileri, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2007.
- ERDOĞAN, Nurten, Konsolide Finansal Tablolar, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Bursa, 1985.
- ERGÜDEN, Arif Engin, Sermaye Piyasası Kanununa Göre Konsolide Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2000.
- FINNEY, H. A.- MILLER, Herbert E., *Principles of Accounting-Advanced*, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1962.
- GENÇ, Murat, Yabancı Ülkelerdeki Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar Bakımından Temel Finansal Tabloların Konsolidasyonu,

*Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak, 2005.

GENÇOĞLU, Ümit Gücenme, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar*,
Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007.

GENTRY, James A.- JOHNSON, Glenn L., *Finney and Miller's Principles of
Accounting Introductory*, Prentice-Hall Inc., Englewood New Jersey,
1971.

GÖKÇEN, Gürbüz - AKGÜL, Başak Ataman - ÇAKICI, Cemal, *Türkiye Muhasebe
Standartları Uygulamaları (Uluslararası Muhasebe Standartları İle
Uyumlu)*, Beta, İstanbul, 2006.

GÖNENLİ, Atilla, *İşletme Finansal Yönetim*, İstanbul Üniversitesi Yayın No:2440,
İstanbul, 1978.

GÜRDAL, Kadir, Muhasebe Standartları Yönünden Finansal Tabloların
Konsolidasyon İlkeleri ve Uygulamaları, *Ankara Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2001.

GÜVEMLİ, Oktay, Yedinci Yönergenin Öngördüğü Konsolide Mali Tablolar ve
Ülkemizdeki Uygulamalarla Karşılaştırılması, *XII. Türkiye Muhasebe
Eğitimi Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Yayın No:574, Ankara, 1991.

GÜVEMLİ, Oktay, "Birleştirilmiş Mali Tablolar", *Vergi Dünyası Dergisi*, S.112,
Aralık 1990.

GÜVEMLİ, Oktay, *Kurumlar Topluluğunun Muhasebe, Finansman, Vergi ve
Ticaret Hukuk Açısından Yönetimi*, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar
Eğitim Vakfı Yayın No: 451/684, İstanbul, 1993.

- HARIED, Andrew A.- IMDIEKE, Leroy F.- SMITH, Ralph E., *Advanced Accounting*, 6.ed., John Wiley & Sons Inc., Canada, 1994.
- HERMANSON, Roger H.- EDWARDS, James Don- SALMONSON, R.F., *Accounting Principles*, Business Publications Inc., Revised Edition, Texas, 1983.
- HORA, J.- TONDKAR R.- ADHIKARI A., “International Accounting Standards in Capital Markets”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol.6, No.2, 1997.
- IASB, IAS 27: “Consolidated and Separate Financial Statements”, www.iasplus.com/standard/ias27.htm, (Erişim Tarihi: 20.04.2008).
- JENSEN, Daniel L.– COFFMAN, Edward N.- STEPHENS, Ray G.- BURNS, Thomas J., *Advanced Accounting*, 3rd Edition, Mcgraw-Hill, Inc., New York, 1994.
- KAPTAN, Şahika, Mali Tabloların Konsolidasyonu ve Bir Uygulama, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1991.
- KARAPINAR, Aydın, *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre İşletme Birleşmeleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
- KENNEDY, Ralph Dale- MC MULLEN, Stewart Yarwood, *Finansal Durum Tabloları*, Çeviri: Atilla Gönenli, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1967.
- KOHLER, Eric Louis, *A Dictionary For Accountants*, 3. Baskı, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1963.

- KURT, Ganite, “Şerefiye’nin Uluslararası ve Türkiye Muhasebe Uygulamaları Açısından İncelenmesi” , *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, S.1, C.5, Mart 2003.
- MUCUK, İsmet, *Modern İşletmecilik*, Türkmen Kitabevi, Ankara, 2001.
- NOBES, Christopher W.- PARKER, Robert, *Comparative International Accounting*, Philip Allan Publisher Ltd., Britain, 1983.
- NOBES, Christopher W., *GAAP 2001- A Survey of National Accounting Rules Benchmarked Against International Account Standards*, Anderson, BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG, PricewaterhouseCoopers, 2001.
- OECD, “Consolidated Financial Staetements”, *Accounting Standard Harmonization*, Series No:5, Paris, 1988.
- OKUTAN, Adem, Holding Şirket Mali Tablolarının Türkiye Muhasebe Standardı (TMS)-5 ve Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS)-27 Açısından İncelenmesi ve Bir Uygulama, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon, 2003.
- OTLU, Fikret, “Holding Şirketlerde Mali Tabloların Konsolidasyonu”, *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.13 S.1, 1999.
- ÖKSÜZ, Fuat, “Küreselleşme Çabaları Doğrultusunda Batı Ülkelerinin Muhasebe Sistemindeki Gelişmeler”, *IV Muhasebe Denetimi Sempozyumu*, İSMMMO, İstanbul, 1999.
- ÖRTEN, Remzi- KAVAL, Hasan- KARAPINAR, Aydın, *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

- ÖZDEMİRCİ, Fahrettin, Bankalarda Finansal Tabloların Konsolidasyonu, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2006.
- PATON, W.A.- DIXON, Robert L., *Muhasebenin Temelleri*, Çev: Mustafa A.Avsan, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadî Enstitüsü Yayın No: VII, İstanbul, 1964.
- PAUL, Danos- EUGENE, A. Imhoff, *Introduction to Financial Accounting*, Irwin, USA, 1991.
- PAUL, Pacter, “Revising Gaap for Consolidations: Join The Debate”, *The CPA Journal Online*, July 1992.
- PEKİNER, Kamuran, *İşletme Denetimi (İşletme Analizi)*, İstanbul, 1988.
- REDHOUSE, İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü, 32.Baskı, 2001.
- SAMER, Coşkun, Konsolidasyon İlkeleri ve Bir Vak’a Çalışması, *İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1988.
- SARAÇ, Naim, Temel Mali Tabloların Konsolidasyonu ve Uygulaması, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1996.
- SEYİDOĞLU, Halil, *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, 3.Baskı, Kurtiş Matbaası, İstanbul, 2002.
- SEVİĞ, Veysi, “Türkiye Muhasebe Standartları”,
http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=38 (Erişim Tarihi: 11.11.2007).

- SMITH, David Roe., “Konsolidasyonda İlkeler ve Sorunlar”, Çev.: Fevzi Sürmeli, **10. Uluslararası Muhasebeciler Kongresi**, Sidney, 1972.
- ŞAGAR, Eser, **TMS–27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007.
- ŞENER, Recep, **Maliyet Unsurları Muhasebesi ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- TANDOĞAN, Burhanettin, **Finansal Tablolar Analizi ve Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi**, Vakıf Sistem A.Ş., Ankara, 2002.
- THOMPSON, James, “SFAS–94: The Prodigal Son Becomes Part of the Family Picture”, **The CPA Journal Online**, February 1989.
- TÜFEKÇİOĞLU, Nevzat, “Konsolide Finansal Tabloların Önemi ve Hukuki Geçerliliği”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S.269, Ocak 2004.
- TÜREDİ, Hasan, Holdinglerde Mali Tabloların Bağımsız Denetimi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Trabzon, 1985.
- TÜREDİ, Hasan, “Holding Topluluklarında Konsolidasyon Düzeltmelerinin İncelenmesi”, **Yüksek Ticaret Dünyası Dergisi**, S.13, Ağustos 1987.
- TÜRKER, Murat, “Finansal Kurumlar topluluğunda Mali Tabloların Konsolidasyonu ve Konsolide Denetim Olgusu”, **Active**, S.13, Temmuz 2000.
- TMSK, **2006 Faaliyet Raporu**, http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/rapor_2006.pdf (Erişim Tarihi: 02.03.2008).
- TÖZÜN, Ali Hikmet, Konsolide Bilançolar, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İzmir, 1976

UZAY, Şaban, “Konsolide Mali Tablolar”, *Erciyes İİBF Dergisi*, S.10, Temmuz 1993.

ÜNAL, Orhan, Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi Ulusal ve Uluslararası Uygulamaların Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2002.

YAZICI, Mehmet, *Bilanço Kuramları ve Çözümleri*, 2.Baskı, Çeltüt Matbaası, İstanbul, 1976.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Murat Yüksel

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi : 26.07.1980

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise (1994–1997) : Sokullu Mehmet Paşa Lisesi

Lisans (2000–2004) : Muğla Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler
Fakültesi, İşletme Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce